

Σοφία Προκοπίδου

Μια βαλίτσα μαύρο χαβιάρι

Περιεχόμενα

Η γριά Λεμόνα φεύγει στον Παράδεισο
Οι θείοι Σόνια και Κόλια και η γουρούνα τους Κάτικα
Ο μικρός Στάλιν
Πώς ο θείος Κώστας έφτυσε τον Λένιν
Ο Πατέρας Βάνια
Η γιαγιά Μαρία, ο γάτος και ο Στάλιν
Γλυκό από σύκα
Ο Αχιλλέας και ο Βοροσίλοβ
Το θέατρο του Αχιλλέα
Μυστική οργάνωση «Παιδαγωγική Εταιρία»
Το αγόρι Κόστια και ο Σεβαρνάντζε
Ο ξάδελφος Βασιλιάς Κωνσταντίνος Β'
Ο «Γάμος» της 25ης Μαρτίου
Η γιαγιά ρατσίστρια
Η Βάλια, το ποδήλατό της και ο έρωτας του Βάνια
Ο Όμηρος και η Μαρία Κάλλας
ΚΚΣΕ και το νεφρό της Αντιγόνας
Η τύχη του Πούτιν
Μια βαλίτσα μαύρο χαβιάρι
Αντί επιλόγου / Ο ανεκπλήρωτος έρωτας

Η γριά Λεμόνα φεύγει στον Παράδεισο

Η γριά Λεμόνα, πριν πεθάνει, ζήτησε να φάει χαβίτς, μαγειρεμένο με νερό στην κατσαρόλα, από καλαμποκίσιο αλεύρι και πασπαλισμένο με μπόλικο, καμένο στο τηγάνι, μυρωδάτο βούτυρο. Η Αντιγόνα έτρεξε στο σπίτι της γειτόνισσας, για να δει πώς πεθαίνει. Όλοι ήθελαν να δουν την αγαπημένη Λεμόνα, και ταυτοχρόνως να διαπιστώσουν οι ίδιοι αν τελικά έφυγε.

«Οι ανθρώπ' πριν να αποθάν'νε, θέλ'νε να τρώγ'νε κάτ' καλόν για την ψην ατουν», (Οι άνθρωποι, πριν πεθάνουν, θέλουν να φάνε κάτι καλό για την ψυχή τους), εξηγούσαν οι μεγάλοι στα παιδιά.

Το χαβίτς το έτρωγε η Λεμόνα με μεγάλη όρεξη, κουνούσε και το κεφάλι της, δείχνοντας τη μεγάλη ικανοποίησή της, πριν φύγει απ' αυτόν τον κόσμο. Γύρω της μαζεύτηκαν τα τρισέγγονά της και πολλά παιδιά της γειτονιάς, που παρακολουθούσαν τη γριά Λεμόνα. Ο Γιάννης, ο μεγάλος της τρισέγγονος, από το πρωί είχε πει στους φίλους του: «Η γιαγιά μας σήμερα είπε ότι θα πεθάνει. Και μας φώναξε να τη δούμε!»

Η γριά Λεμόνα ήταν άγνωστης ηλικίας και θυμόταν πολλά γεγονότα, ακόμα και τη ζωή στον Πόντο, αλλά θυμόταν μόνο τα καλά της ζωής εκεί. Οι δικοί της έφυγαν νωρίτερα, το 1910, πριν έρθει το χάος. Τις ιστορίες της τις έλεγε με έναν τρόπο περίεργο, σαν να μην τα έβγαζε από τη μνήμη της, αλλά από το μυαλό και τη φαντασία της. Κανένας δεν ήξερε αν πρέπει να πιστέψει αυτά που έλεγε, ήταν άραγε η αλήθεια ή μήπως ήταν συνέχεια των παραμυθιών που ήξερε. Στη Σοβιετική Ένωση σαν να είχαν σβήσει τον Πόντο απ' τη μνήμη τους, σαν να μην ζούσαν οι Ρωμιοί εκεί αιώνες ολόκληρους.

Οι μνήμες τους εξατμίσθηκαν, έμεναν μόνο οι αισθήσεις, οι μυρωδιές των φαγητών, τα ακούσματα της ομιλίας και του κεμεντζέ, της λύρας, έμενε επίσης και το μεγάλο όνειρο για την Ελλάδα. Να πάνε εκεί που ανήκουν, εκεί που μπορούσαν άφοβα να αγαπούν τον θεό τους, τον Χριστό και την Παναγιά.

Κανένας δεν νοσταλγούσε τον Πόντο πια, μεταφέρθηκαν οι αναμνήσεις αυτές στον χώρο των παραμυθιών. Έτσι, ήταν πιο εύκολο να αντιμετωπίζει ολόκληρος λαός την απάρνηση του παρελθόντος και της γης που τους ανήκε ιστορικά.

Η γριά Λεμόνα ήταν πολύ αγαπητή στη γειτονιά για τα παραμύθια της για τους ανθρωποφάγους. Μόνο αυτή τα έλεγε τόσο καλά. Τόσο καλά, που μερικά παιδιά δεν την άφηναν σε ησυχία. Όλο και περισσότερο ζητούσαν να τα λέει, έστω και σε επανάληψη. Έλεγε ότι οι ανθρωποφάγοι ήταν πανύψηλοι, δυνατοί, με ένα κυκλικό μάτι στη μέση του μετώπου τους, άμυαλοι και μεγάλοι αλαζόνες. Η Λεμόνα μάθαινε στα παιδιά να μη φοβούνται τους τρομερούς αλλά και χαζούς ανθρωποφάγους. «Το μυαλό είναι η μεγαλύτερη δύναμη στον άνθρωπο», έλεγε η Λεμόνα και καλούσε τα παιδιά να μην παραμελούν το σχολείο. «Ο Μυαλωμένος πάντα είναι και ο Μεγάλος», έλεγε. Η ίδια ήταν αγράμματη. Στο σοβιετικό κολχόζ έμαθε μόνο να βάζει την υπογραφή της με ζαρωμένα γράμματα, που δεν έμοιαζαν ούτε ρωσικά ούτε ελληνικά.

Αυτή τη φορά η Λεμόνα δεν έλεγε παραμύθι, ήταν αλήθεια όταν είπε στα τρισεγγονά της ότι σε λίγο θα πεθάνει και μπορούν να φωνάξουν τους φίλους τους να δουν πώς φεύγει. Να την αποχαιρετίσουν. Μερικοί δεν πίστευαν στο κάλεσμα αυτό, γιατί απ' τη Λεμόνα όλα τα περίμεναν.

Μια φορά, μερικά χρόνια πριν, διαδόθηκε η είδηση στη γειτονιά ότι η Λεμόνα πέθανε. Όλοι τρέχοντας πήγαν στο σπίτι της και τη βρήκαν στην κουζίνα να τηγανίζει τα «πισία», ένα ζυμαρικό για επιδόρπιο ... «Εθέλ'να να τερώ πόσοι θα έρχουστον κι αν αγαπάτε μεν ατόσον όσον λέτε», είπε γελώντας κι αποφάσισε: «αφού έχετε την ανάγκη μ' θα στέκω ολίγα χρόνεα κι άλλο». («Ηθελα να δω πόσοι θα έρθετε κι αν μ' αγαπάτε τόσο όσο λέτε», είπε γελώντας, κι αποφάσισε: «αφού με χρειάζεστε θα παραμείνω για μερικά χρόνια»).

Όμως το νέο για τον θάνατο της Λεμόνας διαδόθηκε γρήγορα και σε άλλες πόλεις, και η πλάκα που έκανε την άφησε “πεθαμένη” στη μνήμη των ανθρώπων για μερικές ακόμα εβδομάδες. Ο κόσμος συνέχιζε και ερχόταν για συλλυπητήρια στις κόρες της. Η Λεμόνα δεν ήξερε πού να κρυφτεί, άφηνε τη μεγαλύτερη την κόρη της, -που ήταν και αυτή, ήδη, γιαγιά- στο σπίτι και έφευγε για επισκέψεις μέχρι το βράδυ.

Το χαβίτς η Λεμόνα το έφαγε καθιστή στο κρεβάτι και, όταν τελείωσε, ξάπλωσε και τράβηξε το πάπλωμα -χονδρό πάπλωμα από μαλλί καμήλας- μέχρι το πρόσωπο, σαν να ήθελε να κρυφτεί κάτω από αυτό.

Η Λεμόνα πάντα ήξερε να τους κρατάει όλους δίπλα της. Αλλά, για να μη φανεί αγενής, μπροστά στον κόσμο που ήρθε να την αποχαιρετήσει για πάντα από αυτή τη μάταιη ζωή, άφησε το κεφάλι της έξω απ' το πάπλωμα για να φαίνεται. Όλοι τώρα βλέπανε μόνο το χαμογελαστό της προσωπάκι.

Η Λεμόνα ήταν πολύ αστεία, όλη της τη ζωή έλεγε και έκανε διαρκώς κάτι που προκαλούσε γέλιο. Όταν γέρασε, το πρόσωπό της έμεινε κοριτσίστικο με ένα πονηρούλικο ύφος. Με τέτοιο πρόσωπο δεν είναι εύκολο να πεθάνει κανείς ή, αν πεθάνει, σίγουρα θα πάει στον Παράδεισο.

Τελικά, ήρθε η ώρα της, και αυτή τη φορά όλα έγιναν στ' αλήθεια. Έκλεισε τα μάτια της και έφυγε. Έφυγε από τη ζωή, σαν να πάτησε τον διακόπτη του φωτός στο παιδικό δωμάτιο, αλλά δεν ακούστηκαν φοβισμένα κλάματα. Ακόμη και ένα μωρό στην αγκαλιά της μητέρας του, της Παρθένας, δεν έκανε καμιά προσπάθεια να χαλάσει τη στιγμή αυτή. Το μωρό, που το βάπτισαν Αβραάμ, φυσικά ήταν το όνομα του παππού του, κοιτούσε όλους σαν να έλεγε ότι καταλαβαίνει πολύ καλά τι γίνεται εδώ, αλλά «έτσι είναι η ζωή...». Τα παιδιά είναι σοφοί άνθρωποι, το έχουν από τη φύση τους, από την αθωότητα και, μετά, ξαφνικά χάνεται αυτή η σοφία. Και στα στερνά του ο άνθρωπος την αποκτά ξανά, μέχρι τον θάνατό του.

Η Λεμόνα αυτή τη φορά έφυγε απ' τη ζωή στα σίγουρα, της έκαναν τεστ με το πιάτο, αν αναπνέει ή όχι. Και ξαφνικά όλοι μαζί άρχισαν να μιλούν και να κάνουν σχέδια για την κηδεία, σαν να τους έπιασε όλους μια χαρά, κι αυτό ήταν λογικό, γιατί χαρά είναι να πεθάνει κανείς κάνοντας μακρόχρονη ζωή και χαρά είναι να πεθαίνει κανείς με ένα χαμόγελο, να μπορεί να καλεί τους συγγενείς και γείτονες για να τους αποχαιρετήσει, σαν να πήγαινε σε ένα μακρινό ταξίδι με επιστροφή.

Οι θείοι Σόνια και Κόλια και η γουρούνα τους Κάτικα

Η θεία Σόνια και ο θείος Κόλια ζούσαν όμορφα. Ήταν άνθρωποι με κέφι και πολύ αγάπη. Η αγάπη πάντα φαίνεται στον άνθρωπο, είναι αυτό που τον κάνει γεμάτο από ζωή, ικανοποιημένο. Η αυλή του σπιτιού τους μόνιμα είχε κόσμο και τον χειμώνα όλοι μαζεύονταν στην κουζίνα τους. Γείτονες, περαστικοί και συγγενείς, όλους αυτούς η θεία Σόνια τους διασκέδαζε με τον δικό της τρόπο. Για εισαγωγή, πάντα έλεγε το φλιτζάνι του καφέ, ήταν σαν τη μάγισσα, και τα έβρισκε όλα ή σχεδόν όλα. Στην αποκορύφωση, με έναν επίσης μαγικό τρόπο, όλους τους τάζει. Κρατούσε πάντα σταθερά τον διάλογο με τους επισκέπτες της και έλεγε διάφορα, βγάζοντας συνέχεια ένα ελαφρύ γέλιο, ενώ ταυτόχρονα ζύμωνε τον κιμά, τύλιγε τους λάχανο-σαρμάδες, καθάριζε τις πατάτες. Και ξαφνικά, οι επισκέπτες βρίσκονταν μπροστά στο στρωμένο τραπέζι με λιχουδιές. «Μα, για καφέ ήρθαμε, δεν πεινάμε», λέγανε, αλλά με φανερωμένη όρεξη για φαγητό. «Όχι! Θα φάτε, δεν φεύγει κανένας από το σπίτι μου νηστικός», επέμενε η θεία Σόνια με αποφασιστικότητα, για να απαλλάξει τους μουσαφίρηδες από ενοχές.

Έτσι ήταν η Σόνια, δεν μπορούσε κανείς εύκολα να ξεκολλήσει απ' αυτή, και ο χρόνος μαζί της περνούσε πολύ γρήγορα. Για να μην αισθάνονται οι γείτονες άσχημα που έρχονταν σχεδόν καθημερινά, έφερναν μαζί τους τα δικά τους φαγητά, να κεράσουν και αυτοί τη Σόνια. Φέρνανε και κρασί σε πήλινες κανάτες και το καθημερινό γλέντι κρατούσε μέχρι αργά το απόγευμα.

Όταν η Αντιγόνα στα επτά της πρωτογνώρισε τη θεία Σόνια και τον θείο Κόλια, που έμεναν σε μια άλλη πόλη, περίπου 150 χιλιόμετρα μακριά απ' το Σότσι, στεναχωρήθηκε που έχασε τόσα χρόνια χωρίς να γνωρίζει τους θείους της. Τους αγάπησε από την πρώτη στιγμή που μπήκε στην αυλή του σπιτιού τους.

Η πόλη που ζούσαν οι θείοι είχε αστείο όνομα: «Γκούτα - Ούτα», και δεν βρισκόταν στη Ρωσία, αλλά στην Αμπχαζία. Είχε όμως μια τραγική ιστορία. Το όνομα αυτό προερχόταν από τον νεαρό Αμπχάζιο Γκούτα και την αγαπημένη του, την ωραία Ούτα. Οι ερωτευμένοι νέοι δεν βρήκαν την κατανόηση των γονέων τους, που δεν τους

άφησαν να ενώσουν τις ζωές τους, και αποφάσισαν να ενωθούν στον θάνατο. Δίνοντας όρκο αιώνιας αγάπης, έπεσαν αγκαλιά από τον βράχο και η ιστορία τους έγινε παραμύθι.

Για την Αντιγόνα, όλα σ' αυτή την πόλη φαίνονταν εξωτικά, ακόμα και η ίδια η θάλασσα, η Μαύρη. Εδώ δεν ήταν τόσο «μαύρη» όπως στο Σότσι, εδώ πρασίνιζε. Η Γκούτα-ούτα άρεσε στην Αντιγόνα, σαν ένα παραμυθένιο μέρος, όπου ζούσαν μόνο οι καλοί ήρωες. Η παχουλή, αλλά κομψή θεία Σόνια φαινόταν πολύ όμορφη και ο άνδρας της ο Κόλια επίσης ήταν ωραίος, με χαμογελαστά γαλανά μάτια. Το σπίτι τους ήταν διώροφο, με άδεια όμως δωμάτια, γιατί δεν είχαν χρήματα για έπιπλα· φαινόταν πλούσιο και αρχοντικό.

Το μόνο που τους έλειπε ήταν ένα παιδί. Γι' αυτό το πονεμένο θέμα μιλούσαν πολύ συχνά. Η θεία Σόνια κάθε φορά στενοχωριόταν όλο και περισσότερο. Οι ελπίδες της πέθαιναν με τα χρόνια, που περνούσαν πολύ γρήγορα. Τελικά, υιοθέτησαν ένα κοριτσάκι, που, μετά από δέκα οκτώ χρόνια, τους έφερε μεγάλη στεναχώρια. Το νεογέννητο εξώγαμο κοριτσάκι το πήραν από το μαιευτήριο, από μια ανήλικη κοπέλα που έκανε πολλά χιλιόμετρα, φεύγοντας από το σπίτι της, για να γεννήσει αυτό το μωρό. Το κοριτσάκι μεγάλωνε στο σπίτι της Σόνιας και του Κόλια με πολύ αγάπη και στοργή, με μαθήματα πιάνου και χορού. Ήταν πραγματικό καμάρι για τη θεία Σόνια. Της έδωσαν και το όνομα της γιαγιάς Άννας, μάνας του Κόλια.

Αλλά, μια μέρα, ξαφνικά όλα άλλαξαν. Η δεκαοκτάχρονη πια Άννα άκουσε από κάποιον γείτονα ότι είναι υιοθετημένη, και η Σόνια και ο Κόλια δεν είναι πραγματικοί γονείς της. Από μια χαριτωμένη κοπέλα, η Άννα έγινε ένα θηρίο. Απειλίσσε τους γονείς της ότι θα φύγει από το σπίτι. Αναζητούσε την πραγματική της μητέρα. Πού να ήξερε η θεία Σόνια ποια ήταν η μάνα της και πού μένει; Η όμορφη νεαρή κοπέλα μπήκε στο μαιευτήριο της πόλης τους χωρίς χαρτιά. Ανέφερε μόνο το επίθετό της: «Παυλίδη», όπως τη συμβούλεψε ο γιατρός. Ήταν το επίθετο της Σόνιας. Πολλοί γιατροί ήθελαν να βοηθήσουν τη Σόνια να αποκτήσει ένα παιδί. Η Σόνια, για να σβήσει εντελώς από τη μνήμη της την υιοθεσία, σαν να γέννησε η ίδια αυτό το κοριτσάκι, ούτε ρώτησε το όνομα της πραγματικής μητέρας. Την είδε μόνο μια φορά, αυτό ήταν.

Να που, μετά από δεκαοκτώ χρόνια, η μοίρα τής επιφύλαξε τέτοια κατάρρα, να θέλει να φύγει η Άννα, να λέει ότι τους μισεί και να γίνει εντελώς άλλος άνθρωπος.

Η Άννα, τελικά, έφυγε, παρόλο που της είπαν «τη μισή αλήθεια», ότι δήθεν η Σόνια δεν είναι η πραγματική μητέρα της, αλλά ο Κόλια είναι ο πραγματικός πατέρας της, και αυτή είναι ο καρπός ενός καλοκαιρινού πάθους του Κόλια με μια νεαρή κοπέλα, παραθερίστρια, που έφερε το νεογέννητο στον πατέρα του. Το σενάριο αυτό το δημιούργησε η ίδια η Σόνια.

Η Άννα άκουσε όλη την ιστορία του παράνομου έρωτα του πατέρα της και δεν είπε τίποτα, απλά μια μέρα εξαφανίστηκε. Δεν είπε ούτε αντίο, δεν τους έγραψε ούτε ένα σημείωμα, ούτε ένα γράμμα δεν έστειλε από κει που πήγε και ποτέ δεν τους τηλεφώνησε, σαν να μην υπήρχε στη ζωή τους.

Η θεία Σόνια, απαρηγόρητη, όλο έκλαιγε, και μια μέρα είπε στον άνδρα της ότι πρέπει να φύγουν από αυτό το «καταραμένο» μέρος. Διαλύθηκε και η Σοβιετική Ένωση και όλοι οι Έλληνες άρχισαν να μαζεύουν τις βαλίτσες για την Ελλάδα.

Την απόφαση να φύγουν την πήραν γρήγορα, αλλά δεν μπορούσαν να πουλήσουν το σπίτι τους, και έτσι πέρασαν ακόμα δύο χρόνια και μετά άρχισε ο πόλεμος.

Η Αντιγόνα πολλές φορές τους σκεφτόταν και δεν μπορούσε να καταλάβει πού κάνανε λάθος αυτοί οι εξαιρετικοί άνθρωποι, αφού η ζωή τους ήταν σωστή, αληθινή, και δεν πλήγωσαν ποτέ κανέναν. Ακόμα και τα ζώα τους είχαν ανθρώπινα ονόματα, κι αυτά ήταν ευτυχισμένα μαζί τους: μια γάτα Μάσκα και ένας γάτος Βάσκα, το λυκόσκυλο Ντζεκ, ο παπαγάλος Αητόσκα και μια γουρούνα, η Κάτικα.

Η γουρούνα βρέθηκε στο σπίτι τους για το κρέας της, την πήραν για να την παχύνουν και να τη σφάξουν για καβουρμά. Σαλάμια και άλλα αλλαντικά κατασκευάσματα, μπέικον και ζαμπόν δεν φτιάχνανε οι Πόντιοι, όπως οι Ρωσογερμανοί, που δεν άφηναν τίποτα να χαθεί από το σφαγμένο ζώο.

Η Αντιγόνα, μικρή, στο Καζακστάν, είχε μια φίλη Γερμανίδα, την Ίνγκα Μίλλερ, και ήξερε από κοντά πώς ζούσαν αυτοί οι άνθρωποι που είχαν ένα κοινό με τους Ποντίους. Ήταν και αυτοί εξόριστοι αλλά από τα Ουράλια, όπου εγκαταστάθηκαν από την εποχή της τσαρίνας Αικατερίνας, αυτοκρατόρισσας της Ρωσίας, γερμανικής καταγωγής. Όταν

η Γερμανία ξεκίνησε τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο κατά της ΕΣΣΔ και σκόπευε σε τρεις μήνες να φτάσει στα Ουράλια, οι σοβιετικοί στρατηγοί φοβήθηκαν τους Ρωσογερμανούς, ότι θα συμμαχήσουν με τα στρατεύματα των γερμανών κατακτητών, και τους εξόρισαν. Ο Στάλιν και το επιτελείο του δεν ήταν καθόλου σίγουροι ότι θα καταφέρουν να σταματήσουν τον εχθρό μπροστά στη Μόσχα και το Στάλινγκραντ. Δεν υπολόγισαν σωστά τον πατριωτισμό των απλών στρατιωτών, οι οποίοι πολέμησαν μέχρι θανάτου και σταμάτησαν τους χιτλερικούς.

Ο πόλεμος άρχισε να αναστρέφεται, οι Γερμανοί έφευγαν από την ΕΣΣΔ, ενώ οι εξόριστοι Ρωσογερμανοί έμειναν στην Ασία για πολλά χρόνια ακόμα, μέχρι που το 1991 μετανάστευσαν στην ενωμένη Γερμανία. Για τους Γερμανούς η γιαγιά Μαρία έλεγε: «Δουλευταράδες, καθαροί άνθρωποι και πολύ νοικοκυραίοι, τίποτα δεν αφήνουν να χαθεί όταν σφάζουν γουρούνι!»

Το κρέας της γουρούνας Κάτικα, που μεγάλωνε και χόντραινε, θα το έτρωγαν πολλοί άνθρωποι της γειτονιάς, καθώς ήταν η παράδοση τέτοια, όταν έσφαζαν ζώο, να οργανώνουν ολόκληρη πανήγυρη.

Πέρασαν δύο μήνες και η θεία Σόνια είχε συνηθίσει και αγαπήσει την Κάτικα. Την έβγαζε από το χοιροστάσιο, την άφηνε να κάνει βόλτες στη μεγάλη τους αυλή. Όταν για πρώτη φορά η Κάτικα βγήκε έξω, δεν έκανε καμιά αίσθηση στον Ντζεκ, που τη δέχτηκε φιλικά, σαν να ήταν κι αυτή σκύλος. Ούτε στις γάτες έκανε εντύπωση. Μόνο ο παπαγάλος έβγαζε κραυγές, προσπαθώντας να επικοινωνήσει με τη χοντρή άσπρη Κάτικα, αλλά αυτή δεν μπορούσε να σηκώσει το κεφάλι της και να τον κοιτάξει στο κλουβί, κρεμασμένο ψηλά στη συκιά. «Τα γουρούνια έχουν σχεδόν ανθρώπινο μυαλό», έλεγε η θεία Σόνια. «Μόνο που δεν μπορούν να σηκώσουν το κεφάλι και να κοιτάξουν τα άστρα στον ουρανό».

Έτσι, μέσα στη μεγάλη παρέα ζώων και ανθρώπων μεγάλωσε η Κάτικα. Δεν την έσφαξαν μετά από τρεις μήνες που έπρεπε. Έκλεισε ένας χρόνος ζωής και η γουρούνα ζύγιζε πάνω από εκατόν πενήντα κιλά. Ήρθε η ώρα για τη σφαγή, αλλά κανένας δεν μιλούσε γι' αυτό. Ο θεός Κόλια έκρυβε τα γελαστά του μάτια, δεν απαντούσε, όταν τον

πείραζαν οι γείτονες: «Πότε θα πας την αγαπημένη σου Κάτικα στο σφαγείο;» τον ρωτούσαν επανειλημμένα.

Η γουρούνα πια δεν πήγαινε στο χοιροστάσιο, ζούσε στην αυλή με τον σκύλο και τις γάτες, ανυποψίαστη για το τέλος της, που πλησίαζε. Πέρασαν ακόμα τέσσερις μήνες και πάχυνε τόσο πολύ, που πλέον δεν μπορούσε να σταθεί στα πόδια της. Ξαπλωμένη στο τσιμέντο της αυλής, δεν χαιρόταν πια την παρέα του κολλητού της σκύλου, ούτε έβγαζε φωνή. «Θα ψοφήσει, Κόλια», έλεγε η Σόνια κλαψιάρικα, «και εγώ δεν θα το αντέξω αυτό! Κάνε κάτι! Σχεδόν δεν της δίνω τροφή κι αυτή όλο χοντραίνει».

Έτσι, ο θείος Κόλια μια μέρα έφερε φορτηγάκι και έναν γερανό. Ξεκίνησε η επιχείρηση της μεταφοράς της Κάτικα στο σφαγείο. Μαζεύτηκαν οι γείτονες να την αποχαιρετήσουν, να πουν ένα «αντίο» στην έξυπνη γουρούνα, που καταλαβαίνει τους ανθρώπους καλύτερα κι από τον σκύλο. Οι άνδρες προσπαθούσαν να βοηθήσουν, οι γυναίκες σιωπηλά παρακολουθούσαν. Η Κάτικα δεν έβγαλε ούτε κιχ, αφέθηκε στη μοίρα της. Η θεία Σόνια έριξε δάκρυ: «Κ' έξερα ότι τα μουχτερά είναι άμον εμάς, τ' ανθρώπ'ς. Καμιάν 'κι θα παίρω μουχτερόν, νε το κρέας ατουν θα τρώγω» (Δεν ήξερα ότι τα γουρούνια είναι σαν εμάς, τους ανθρώπους, ποτέ δεν θα πάρω γουρούνι, ούτε θα φάω χοιρινό!) φώναζε τσιριχτά στα ρωμαίικα. Οι γείτονες Αμπχάζιοι σαν να την κατάλαβαν, την ήξεραν τη γλώσσα που μίλησε, κουνούσαν ικανοποιημένα τα κεφάλια τους: «Βλέπεις, και η παράδοσή μας δεν μας επιτρέπει να τρώμε χοιρινό, γιατί είναι βρώμικο κρέας, είναι από έξυπνο ζώο».

Την Κάτικα την πήρε κάποιος φίλος του Κόλια, την έσφαξε και έφερε μερικά κιλά κρέας στη Σόνια, που ούτε το άγγιξε. Έτσι όπως ήταν τυλιγμένο σε χαρτί εφημερίδας, το έδωσε σε μια γειτόνισσα Ρωσίδα με πολλά παιδιά και έναν τεμπέλη άνδρα.

Από τότε, η θεία Σόνια έγινε σαν τους Αμπχάζιους, δεν έτρωγε ποτέ χοιρινό, ακόμα και τον κιμά για τους κεφτέδες και τους λαχανοσαρμάδες που, σύμφωνα με τη συνταγή, γίνεται με χοιρινό και βοδινό κρέας, μισά - μισά, τα έκανε μόνο με βοδινό. «Οι κεφτέδες μου τώρα δεν είναι τόσο ζουμεροί και νόστιμοι όσο θα έπρεπε, αλλά δεν μπορώ να φάω χοιρινό μετά την Κάτικα, μου έρχεται να κάνω εμετό», έλεγε στους μουσαφίρηδες, όταν έκανε τραπεζώματα.

Αν και η Σόνια ήταν πολύ επικοινωνιακή, ο Κόλια σχεδόν δεν μιλούσε, μόνο χαμογελούσε. Τα γαλάζια του μάτια πάντα εκπέμπανε φως, και αυτό αρκούσε για να τον συμπαθήσει κανείς από την πρώτη ματιά. Ο θείος Κόλια ήταν σταθερός χαρακτήρας, λάτρευε τη γυναίκα του, ποτέ δεν φώναζε, σε αντίθεση με τη θεία Σόνια που ήταν φωνακλού. Έπινε την τσάτσα του, ένα ποτό σαν το τσίπουρο, φτιαγμένο από σταφύλι, και βαρύ, πάνω από σαράντα βαθμούς.

Την τσάτσα την έφτιαχναν στα χωριά του Καυκάσου, και ήταν παράνομο το «χειροποίητο» αυτό ποτό. Για την τσάτσα, την εποχή του Προέδρου Αντρόποφ, που διαδόθηκε ότι είχε ελληνικές ρίζες, συλλαμβάνονταν οι άνθρωποι επ' αυτοφώρω. Την εποχή του 1980, στις πόλεις σχηματίζονταν τεράστιες ουρές στα σχεδόν άδεια από τρόφιμα μαγαζιά όταν, μόνο σε συγκεκριμένες ώρες, πουλούσαν αλκοόλ. Επειδή οι ώρες πώλησης του αλκοόλ ήταν περιορισμένες, όπως και η ποσότητα των μπουκαλιών, ανά χέρι, τα πρόσωπα των μαζεμένων ανθρώπων έδειχναν ένα βαθύτατο προβληματισμό: «Θα προλάβω να πάρω ένα μπουκαλάκι πολυπόθητο αλκοολούχο ποτό....»

«Η ζωή μάς πληγώνει, πάντα χρειάζονται δυο-τρία ποτήρια βότκας για να λυτρωθείς», έλεγε ο υπερασπιστής των Ρώσων, ο θείος Κόλια, όταν οι φίλοι του σχολίαζαν αρνητικά τον αλκοολισμό του ρώσικου λαού.

Η αλήθεια είναι ότι στην αμπαζική «Γκούτα - Ούτα» δεν είχε αλκοολικούς. Οι Αμπχάζιοι ήταν άνθρωποι νηφάλιοι, καθόλου δεν έπιναν, ενώ οι Γεωργιανοί έπιναν κρασί. Πολλά λίτρα κρασί, ένα ποτάμι κρασί χυνόταν στα στόματά τους στους γάμους και τις γιορτές.

Ο θείος Κόλια έπινε μερικές φορές την τσάτσα για να βρει το κέφι του, να χαρεί την κουβέντα με τον φίλο του, αλλά όταν τον πιέζανε να πει κι άλλο, έλεγε: «Παν μέτρο άριστον», είμαι Έλληνας και ξέρω!

Τελικά, ο Κόλια και η Σόνια αποφάσισαν να φύγουν στην Ελλάδα, έτσι όπως ήταν, με μια βαλίτσα και, μέχρι να βρεθεί αγοραστής, άφησαν προσωρινά το σπίτι τους στους γείτονες. Το σπίτι αυτό ποτέ δεν πουλήθηκε, γιατί μετά τον πόλεμο το κατέλαβαν

κάποιοι από την τοπική εξουσία, οι οποίοι έκαναν πλαστά χαρτιά ότι πλέον ανήκει σ' αυτούς.

Στο ταξίδι για την Ελλάδα, ο Κόλια και η Σόνια πήραν μαζί τους μόνο ρούχα, χρήματα που είχαν σε δολάρια, και δεν ήταν πολλά, μόνο 1500. Πήραν λίγες τροφές για τον δρόμο: τυρί, βρασμένα αυγά και πατάτες, καπνιστό σαλάμι, τουρσί και ψωμί. Πήραν τα παπλώματά τους, τα μαξιλάρια και τα σεντόνια. Όλα αυτά τα φόρτωσαν στο «Λάντα», ένα παλιό με μεγάλες αντοχές αυτοκίνητο, και έφυγαν νύχτα, σαν τους κλέφτες. Ήδη είχε αρχίσει ο πραγματικός πόλεμος μεταξύ Αμπχαζίων και Γεωργιανών και οι θείοι αποφάσισαν να μην πούνε σε κανέναν πότε φεύγουν, φοβήθηκαν να μην τους ληστέψουν ή ακόμα να τους σκοτώσουν.

«Αφού μείναμε ζωντανοί, εδώ, στο κέντρο των συγκρούσεων, αυτό σημαίνει ότι ο Θεός μας κράτησε στη ζωή, να προλάβουμε να φύγουμε στην Ελλάδα και να πεθάνουμε κάποια μέρα εκεί», είπε ο Κόλια.

Ήταν η εποχή του μίσους και του χάους, όταν οι άνθρωποι αποφάσισαν να δώσουν τέλος σε ό,τι δημιούργησαν, σε ό,τι πίστεψαν και σε ό,τι αγάπησαν. Ο Κόλια πλέον δεν αισθανόταν τίποτα για την Αμπχαζία και το μόνο που ήθελε ήταν να φύγει στην Ελλάδα.

Πέρασαν το Νέο Αφόν. Στο Σουχούμι κάνανε μια μικρή στάση για καφέ, στην τρομερή και απειλητικά έρημη παραλία. Στο μυαλό του Κόλια ήρθαν πολλές εικόνες μιας ολόκληρης ζωής, με πολλές χαρές και χρώματα. Θυμήθηκε τις βόλτες που έκανε σ' αυτήν την παραλία με φίλους του. Πάντα, εδώ μιλούσαν μόνο ποντιακά, για να μην τους καταλάβουν οι άλλοι, όμως πολλοί απ' τους άλλους, Γεωργιανοί, Αμπχάζιοι, Ρώσοι, ήξεραν και ποντιακά. Βαβυλώνα ήταν το Σουχούμι.

Μέχρι το Πότι και το Βατούμι δεν σταμάτησαν ούτε για κατούρημα. Μόλις έφτασαν στα σύνορα της Γεωργίας - Τουρκίας, τον Κόλια τον έπιασε ξαφνικός πόνος στην κοιλιά, μέχρι που είχε ιδρώσει και άρχισε να τρέμει, σαν να ήταν δηλητηριασμένος. Αλλά η Σόνια δεν πρόλαβε να στεναχωρηθεί, γρήγορα έγινε καλά και όλα τού πέρασαν. «Από το άγχος είναι», είπε, όταν βγήκε από τους θάμνους, όπου και ξαλαφρώθηκε. Και μετά,

χλωμός αλλά γελαστός, είπε: «Πόσες σφαίρες έφαγαν οι τοίχοι του σπιτιού μας, και ευτυχώς καμιά δεν μας άγγιξε, φαντάσου, τώρα να είχα πεθάνει απ' το χέσιμο!»

«Χα-χα-χα-χα!», ακούστηκε το ελαφρύ αλλά μακρύ γέλιο της Σόνιας στο συνοριακό δάσος του Καυκάσου. Ο Κόλια κοίταξε γύρω του. Πάντα λάτρευε όλο αυτό το τοπίο με την άγρια φύση, την πλούσια βλάστηση, τα ψηλά βουνά. «Η Ελλάδα, λένε, δεν έχει πολύ πράσινο, μόνο θάλασσες και πέτρα...», είπε. «Δεν πειράζει που έχει μόνο πέτρα, θα μας κρατήσει σε αυτήν τη γη πιο δυνατά», απάντησε στον άνδρα της η Σόνια.

Τα σύνορα τα πέρασαν με ταλαιπωρία. Δύο μέρες περίμεναν στην ουρά, γιατί είχε πολλά αυτοκίνητα με Πόντιους που φεύγανε για πάντα στην Ελλάδα. Μπορούσαν να περάσουν και πιο γρήγορα, αλλά οι τελωνιακοί ήθελαν «φακελάκι» σε δολάρια. Η Σόνια αποφάσισε να μη δώσουν τίποτα και να περιμένουν.

Όταν πέρασαν τα σύνορα και πλησίαζαν την Τραπεζούντα, η Σόνια περίμενε ότι θα συγκινηθεί. Ήταν η πατρίδα της γιαγιάς της, από την πλευρά του πατέρα της. Αλλά τίποτα δεν αισθάνθηκε, μόνο κούραση, και είπε στον Κόλια να μη σταματήσουν, να προχωρήσουν, να πάνε πιο γρήγορα στην Ελλάδα.

Στα σύνορα με την Ελλάδα δεν ταλαιπωρήθηκαν. Μόλις πέρασαν τους Κήπους, ο Κόλια σταμάτησε στην άκρη του δρόμου, βγήκε από το αυτοκίνητο, περπάτησε λίγο και κάθισε στο χώμα. Η Σόνια τον περίμενε, τον κοιτούσε απ' το παράθυρο του αυτοκινήτου, νόμιζε ότι βγήκε πάλι για κατούρημα.

Τη φώναξε ο Κόλια: «Σό-νια! Βγες έξω! Έλα, πάτα εδώ. Εδώ είναι ελληνική Γη!» «Τι λε-ες;» ρώτησε φωνακτά η Σόνια από το ανοικτό παράθυρο. «Φτάσαμε! Ελλάδα είμαστε!» επανέλαβε ο Κόλια και την κοίταξε με κουρασμένα, αλλά πάντα χαμογελαστά μάτια.

«Ελλάδα είναι; Ήρθαμε; Δεν μπορεί! Είμαστε Ελλάδα;» ρωτούσε ξανά και ξανά η Σόνια βγαίνοντας από το αυτοκίνητο, σαν να μην πέρασε μόλις τα σύνορα της χώρας.

Μόλις βγήκε, έβγαλε ένα «αχ!» και έπεσε κάτω. Ο Κόλια κατάλαβε, η Σόνια δεν του κάνει πλάκα, έτρεξε κοντά της. Γονάτισε να τη σηκώσει. Η Σόνια ήδη έφευγε με μεγάλη ταχύτητα από τη Γη, αλλά ακόμα τον κοιτούσε. Ξαπλωμένη στις πέτρες της άκρης του ασφαλτόδρομου, ανέβηκε ήδη ψηλά. Το πρόσωπό της απέκτησε μια ηρεμία, πήρε μια

λάμψη, έφευγαν οι στενοχώριες, οι φόβοι και η κούραση. Οι ρυτίδες εξαφανίστηκαν. Έδειχνε γαλήνια, κι ο Κόλια κατά βάθος το χάρηκε, είχε πολύ καιρό να δει τη Σόνια ευτυχισμένη και ήρεμη.

Αργότερα, οι γιατροί του είπαν ότι η Σόνια πέθανε από το έμφραγμα που προκάλεσε η αναπάντεχη μεγάλη χαρά, αλλά ο Κόλια ήξερε ότι η Σόνια έχει πεθάνει από τότε, που τους εγκατέλειψε η κόρη τους, και τώρα, που έφτασαν στην Ελλάδα, η ψυχή της ίσα - ίσα ζωντάνεψε, υψώθηκε, αλλά δεν άντεξε στο σώμα και εκτοξεύτηκε στον ουρανό, στην αιωνιότητα.

Ο μικρός Στάλιν

Η Αντιγόνα πήγε στην κηδεία της θείας Λένας με μεγάλη χαρά, όσο κι αν ακούγεται μακάβριο. Της άρεζαν οι κηδείες των μεγάλων ανθρώπων. Ήταν κηδείες όπου μπορούσε να σκεφτεί, χωρίς κανέναν πόνο, για αιώνια θέματα ζωής και θανάτου. Κηδείες, όπου γινόταν «αναπαράσταση του θανάτου της» και έτσι έδιωχνε τον φόβο για το τέλος της ζωής και για τους πεθαμένους.

Τη θεία Λένα δεν πρόλαβε να τη γνωρίσει καλά, γι' αυτό αισθανόταν τύψεις, και τώρα πήγαινε να την αποχαιρετήσει, να εκπληρώσει το χρέος μιας ανιψιάς. Οδήγησε χίλια χιλιόμετρα μέχρι να πάει και να επιστρέψει από τη Θεσσαλονίκη στην Εύβοια. Εκεί έμενε η θεία με τη νύφη της. Ο γιος της Λένας, ο Νίκος, είχε πεθάνει πριν μερικά χρόνια από καρκίνο και ο εγγονός της έφυγε στη Γερμανία, όπου βρήκε δουλειά.

Στον δρόμο, η Αντιγόνα θυμήθηκε πως, πριν πολλά χρόνια, με τη μητέρα της επισκέφτηκε τη θεία σε ένα κολχόζ, στα βάθη της στέπας του Καζακστάν. Κατέβηκαν από το τρένο σε ένα σταθμό που έκανε στάση δύο μόνο λεπτών. Ίσα-ίσα πρόλαβαν να πεδηξουν κάτω.

Θυμήθηκε τους δρόμους του «Αούλ», καζάχικο χωριουδάκι, όπου έμενε η θεία Λένα. Δρόμους σκεπασμένους με ένα παχύ στρώμα λεπτής σκόνης. Η Αντιγόνα είχε βγάλει τα παπούτσια της και πατούσε ξιπόλητη τον δρόμο, σαν να πατούσε σ' ένα απαλό, τρυφερό στρώμα από βαμβάκι ή πούπουλα· ήταν πολύ ωραία αίσθηση.

Λίγα δέντρα, ζεστός αέρας και πολύ σκόνη. Οι άνθρωποι, με τυλιγμένα με μαντίλες κεφάλια, ήταν σιωπηλοί. Ίσως, σκέφτηκε τότε η Αντιγόνα, φοβόντουσαν να ανοίξουν τα στόματά τους, για να μη μπει η σκόνη μέσα τους. Η Αντιγόνα ήταν περίπου οκτώ χρόνων, αλλά είχε κατάλαβε ότι η ζωή αυτών των ανθρώπων ήταν ένας συνεχής αγώνας κατά της σκόνης. Της έμεινε η ανάμνηση και για το «τόι», το ντόπιο πανηγύρι. Το άσπρο, μυρωδάτο -αλλά χωρίς ίχνος μπαχαρικών- πιλάφι, που ήταν τόσο νόστιμο! Της είπαν ότι το προβατίσιο λίπος ήταν εκείνο που του έδινε την ιδιαίτερη νοστιμιά.

Η θεία Λένα έμοιαζε με ασιάτισσα, μιλούσε άνετα την ντόπια γλώσσα. Λίγες οικογένειες εξόριστων από τη Μαύρη θάλασσα, Ποντίων, έμειναν στο ξεχασμένο στις

στέπες του Καζακστάν αυτό χωριουδάκι, αλλά όλοι έδειχναν ότι με τους Ασιάτες τα πήγαιναν πολύ καλά.

Η ζωή της θείας Λένας ήταν ήσυχη. Έμενε σ' ένα σπιτάκι χωρίς ξύλινο πάτωμα, ήταν χωμάτινο, κάτι που έκανε μεγάλη εντύπωση στη μικρή Αντιγόνα. Η Λένα εξήγησε ότι είναι για τη δροσιά, αφού οι θερμοκρασίες εδώ το καλοκαίρι έφταναν στους 50 βαθμούς.

Η θεία Λένα ήταν μακριά από τον πολιτισμό και τόσο αφελής, που ακόμα και τις βρισιές του άνδρα της τις θεωρούσε κανονικές λέξεις και τις χρησιμοποιούσε με εντελώς αθώο ύφος. Μιλούσε καλά μόνο ποντιακά και λίγα ντόπια, τα ρώσικά της ήταν κάπως ελάχιστα. Ήταν πολύ αστείο το σκηνικό όταν η Λένα, ενώ νόμιζε ότι εκφράζεται κανονικά, χρησιμοποιούσε με ένα αθώο ύφος ρωσικές βωμολοχίες, που είχε μάθει από τον άνδρα της, χωρίς να ξέρει τη σημασία τους. Έλεγε μια λέξη ανεπίτρεπτη και όλοι έσκαγαν από τα γέλια.

Στην κηδεία της θείας Λένας ήρθαν πολλοί συγγενείς από Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Κατερίνη. Περιμένοντας τον παπά, μαζευτήκαν κάτω από το κιόσκι, πίνανε καφέ και λέγανε τα νέα τους. Ήταν ευκαιρία να τα πούνε μεταξύ τους, γιατί είχαν καιρό να έλθουν κοντά. Παραδόξως, στη μικρή Ελλάδα όλοι σκορπίστηκαν, ενώ στη μεγάλη Ρωσία ήταν πιο κοντά.

Η Αντιγόνα έπινε τον ελληνικό καφέ που έφτιαξε μια νεαρή γειτόνισσα και ξαφνικά άκουσε: «Αν ήταν τώρα ο Στάλιν εδώ, θα έβγαζε κανέναν καλό λόγο για τη Λένα μας». «Και γιατί δεν ήρθε ο Στάλιν να μιλήσει για τη θεία;» ρώτησε η Αντιγόνα με μια ειρωνεία.

«Ο Στάλιν πέθανε πριν δύο χρόνια. Και αν ήταν ζωντανός, πάλι άγνωστο αν θα μιλούσε για την Ελενίτσα μας. Στην Ελλάδα τον έπιασε βαθειά στεναχώρια, σαν αρρώστια», απάντησε μια κυρία. Ήταν η Τάγια, η κόρη του Στάλιν.

Ο Στάλιν δεν ήταν ο Μεγάλος Στάλιν, ήταν «ο Μικρός Στάλιν», έτσι τον φώναζαν όλοι στο χωριό. Το πραγματικό του όνομα ήταν Σταύρη. Ήταν ο μεγαλύτερος από τα παιδιά της οικογένειας Κωνσταντινίδη.

Το 1942, όταν ήρθαν οι Γερμανοί στο χωριό Ίλσκαγια, πενήντα χιλιόμετρα μακριά από τη μεγάλη πόλη Κρασνοντάρ, ο Σταύρη μαζί με τα τρία του αδέλφια βρίσκονταν στο οικοτροφείο υπό τη φροντίδα του κράτους.

Ο πατέρας του χάθηκε στις φυλακές του Γκούλαγκ το 1937, πιθανόν τον εκτέλεσαν μαζί με τους άλλους Πόντιους, που είχαν την υπηκοότητα του Ελληνικού Βασιλείου και ζούσαν στην κομμουνιστική ΕΣΣΔ ως ξένοι μεταστάντες. Τους δώσανε γη και σπίτια, σε αντάλλαγμα για να πάρουν τη σοβιετική υπηκοότητα, αλλά λίγοι άλλαξαν τα διαβατήρια και τα επίθετά τους. Οι περισσότεροι περίμεναν να φύγουν στην Ελλάδα, στον τελικό προορισμό τους. Τα ίχνη του πατέρα του Σταύρη χάθηκαν και κανένας δεν μπόρεσε να μάθει πού βρίσκεται. Ο φόβος μπροστά στην τεράστια κρατική μηχανή δεν άφηνε περιθώρια για πολλές ερωτήσεις. Όλοι ήξεραν ότι δεν έκανε κάτι παράνομο, αλλά δεν τολμούσε κανείς να ρωτήσει αν ήταν νόμιμη η φυλάκιση του πατέρα τους. Ήταν το κατεστημένο, ήταν το πεπρωμένο όλων των ανθρώπων στη χώρα αυτή.

Η μητέρα του Σταύρη βρισκόταν και αυτή στη φυλακή. Ήταν γνωστό ότι την πήγαν στα κάτεργα για τρία χρόνια. Το έγκλημά της ήταν μικρό, αλλά ασυγχώρητο από το κράτος του Στάλιν. Για να εξασφαλίσει το ψωμί των παιδιών της, η Ελπίδα είχε πάρει στα κρυφά μερικά καλαμπόκια από τα χωράφια του κολχόζ, όπου εργαζόταν μέρα-νύχτα.

Έτσι, τα τέσσερά τους παιδιά ξαφνικά ορφάνεψαν και βρέθηκαν υπό την κρατική μέριμνα. Στην ΕΣΣΔ, αν οι γονείς δεν ήταν σωστοί πολίτες, τα παιδιά δεν έφταιγαν σε τίποτα...

Οι Γερμανοί κατακτητές κατέλαβαν το χωριό Ίλσκαγια το 1942. Μια μέρα, περνούσαν για έλεγχο απ' όλα τα δημόσια κτήρια. Ήρθαν και στο οικοτροφείο. Ο Σταύρη ήταν ο μεγαλύτερος και ψηλότερος. Αυτόν ρώτησε ο Γερμανός: «Πώς σε λένε;» και πήρε την απάντηση: «Σταύρη». Είτε ο Γερμανός ήταν κουφός, είτε το καπέλο τού έσφιγγε το αυτί του τόσο πολύ, που δεν άκουσε «Σταύρη» αλλά «Στάλιν».

«Στάλιν; Στάλιν!» φώναξε αγριεμένος ο Γερμανός και έβαλε το πιστόλι μπροστά στο πρόσωπο του Σταύρη, που δεν καταλάβαινε τι συμβαίνει. «Στάλιν! Στάλιν!», φώναζε ο Γερμανός, έδωσε στους συνοδούς του εντολή για σύλληψη του Σταύρη.

Ο Σταύρη άρχισε να παρακαλεί τον Γερμανό να τον πιστέψει ότι, ούτε Στάλιν είναι, ούτε έκανε απόπειρα να του κάνει πλάκα. Κανείς δεν ξέρει πώς έγινε το θαύμα, αλλά ο Γερμανός, ξαφνικά, μόλις έμαθε το επίθετο και το όνομα και ότι ο νεαρός δεν είναι Ρώσος αλλά Έλληνας, άλλαξε τη γνώμη του.

Από τότε ο Σταύρη αναβαπτίστηκε στο χωριό «Ο Μικρός Στάλιν». Πολύ σύντομα ο Σταύρη σαν να ξέχασε το πραγματικό του όνομα και απαντούσε μόνο όταν τον φώναζαν «Μικρέ Στάλιν», μέχρι που και ο ίδιος άρχισε να συστήνεται με το παρατσούκλι αυτό.

Ξαφνικά, ο «Μικρός Στάλιν» έδειξε ενδιαφέρον για τη γεωγραφία και την ιστορία, μαθαίνοντας πολύ γρήγορα τα ονόματα σχεδόν όλων των ηγετών των κρατών του κόσμου. Με αυτόν τον τρόπο, στη μικρή κοινωνία των Ρωμαίων του χωριού, επισφράγισε το κύρος του ως «Στάλιν».

Το 1949, μαζί με όλους τους Έλληνες εξορίστηκε. Στα εμπορικά βαγόνια του εφιαλτικού ταξιδιού προς τον νέο τόπο κατοικίας, στο Καζακστάν, άκουγε βλασφημίες και κατάρες προς τον Στάλιν και δεν του άρεσε αυτό καθόλου, αλλά έκανε υπομονή.

Άρχισαν να τον κοιτούν με κατηγορηματικό βλέμμα, δεν τον φοβόντουσαν, αλλά τον αντιμετώπιζαν σαν να είχε και αυτός ευθύνες για όλη αυτήν τη συμφορά που υπέστησαν, επειδή υιοθέτησε το όνομά του. Και όταν ο Μικρός Στάλιν πλησίαζε τις οργισμένες γυναίκες, αυτές κλείνανε τα στόματά τους, δεν μιλούσαν, περίμεναν να φύγει.

Μέχρι τα είκοσι τρία του είχε διαβάσει όλη τη βιβλιογραφία για τον Στάλιν. Παρήγγειλε στον ράπτη ένα χακί κοστούμι, σαν αυτό που φορούσε ο Στάλιν. Ο καπελάς στην πόλη τού έφτιαξε ένα καπέλο σαν του Στάλιν, ένα πηλίκιο με αστέρι. Το καπέλο αυτό το πρόσεχε με δέος. Και φυσικά είχε αγοράσει μπότες.

Το 1952 πέθανε ο ηγέτης της ΕΣΣΔ. Έπαψε, λοιπόν, να χρησιμοποιεί το επίθετο «μικρός» και το όνομά του έγινε σκέτο «Στάλιν». Ο Σταύρη πλέον δεν φοβόταν να συστήνεται και σε αγνώστους με το όνομα Στάλιν.

Παντρεύτηκε ως Στάλιν Κωνσταντινίδης. Βέβαια, το πιστοποιητικό γάμου βγήκε με το κανονικό του όνομα, αλλά όλοι μιλούσαν για τον γάμο του Στάλιν. Το χακί κοστούμι

με το πηλίκιο και τις μπότες ήταν τα πιο πολύτιμα πράγματα που είχε ο Στάλιν στη ζωή του.

Οι κόρες του τον παρακαλούσαν να καταργήσει το όνομα «Στάλιν», το όνομα που συμβόλιζε την κακοτυχία για τους Ποντίους. Αλλά δεν άκουγε, έλεγε «δεν φταίει ο Στάλιν, φταίει η μοίρα μας». Οι κόρες του γεννήθηκαν στο Καζακστάν· τον μαλώνανε: «Ο Στάλιν εκτέλεσε τον πατέρα σου, έβαλε στη φυλακή τη μητέρα σου, σας έβγαλε από τα σπίτια σας και σας πέταξε στις στέπες της Ασίας, γιατί να τον αγαπάς τόσο πολύ;

Σε αυτές τις ρητορικές ερωτήσεις ο Στάλιν δεν απαντούσε, κουνούσε το κεφάλι του σαν να έλεγε: «Μη τα βάζετε με τον πατέρα σας!» και μετά από περίπου μισή ώρα πέταγε: «Και ποιος ξέρει τι είναι ο καθένας στην ουσία; Ίσως και εγώ να έχω έναν προορισμό και δεν είναι τυχαίο που με φωνάζουν Στάλιν, αν και είμαι ένας απλός γκρεκ, Έλληνας, αλλά μπορεί και να μην είμαι τόσο απλός, τίποτε τυχαίο δεν είναι. Μερικές φορές νιώθω ότι φταίω κι εγώ για όλη αυτή τη δυστυχία που περάσαμε».

Δεν μιλούσε πολύ, και καλύτερα, γιατί διαφορετικά θα προκαλούσε επεισόδια μέσα από τις έντονες λογομαχίες γύρω από το θέμα του Στάλιν, αν κάνει σωστά που κρατάει το όνομα του πατερούλη της Σοβιετικής Ένωσης, σφαγέα των λαών. Οι Πόντιοι ήταν θερμόαιμοι, τα μαχαίρια τα έβγαζαν πολύ γρήγορα για να λύσουν τις διαφορές μεταξύ τους. Σίγουρα θα έτρωγε ξύλο. Ευτυχώς, ο Σταύρη - Στάλιν, ήσυχος και αφελής άνθρωπος, δεν προκαλούσε, αυτό ήταν που τον έσωζε.

Στους υπαλλήλους του Δημοσίου απαγορευόταν να έχουν μουστάκι «αλά-Στάλιν» και γένια - μουστάκι «αλά-Λένιν, Μαρξ, Ένγκελς» Ήταν ο άγραφος νόμος. Αλλά, παραδόξως, ο «Στάλιν» δεν κυνηγήθηκε ποτέ για το όνομά του και για το κοστούμι του με το καπέλο. Μάλλον ήταν αυτό, που δεν πήρε ποτέ καμιά σπουδαία θέση στις κρατικές υπηρεσίες, εργαζόταν ως εργάτης οικοδόμος, και έτσι δεν τον ενόχλησε κανένας πότε για το όνομά του. Το χακί κοστούμι με το καπέλο και τις μπότες το φορούσε μόνο για τις δημόσιες εμφανίσεις του, στους γάμους, τα βαφτίσια, τις κηδείες. Εκεί ήταν ο Στάλιν σε όλο το μεγαλείο του.

Μια φορά, ένας συμπατριώτης του, ο Κώστια Ιωαννίδη, που δούλευε στο κολχόζ ως οδηγός τρακτέρ, παρακάλεσε τον «Στάλιν» να πάρει τηλέφωνο τον Πρώτο Γραμματέα του Κόμματος, για να του δώσουν νέο τρακτέρ.

«Και τι θα του πω; Εγώ δεν είμαι τίποτα...», είπε ο Στάλιν.

«Πώς!» αντέδρασε ο Κώστια. «Πες, ότι είσαι ο Στάλιν! Θα σε υπακούσουν!»

Έτσι κι έγινε. Ο Στάλιν πήρε τηλέφωνο, μίλησε με τον υπάλληλο εξηγώντας το θέμα, και ο υπάλληλος τον συνέδεσε με τον Πρώτο Γραμματέα, που τον ρώτησε γιατί ενδιαφέρεται για τον Κώστια.

«Με λένε Στάλιν Κωνσταντινίδη και ο Κώστια είναι ο φίλος μου!» Μόνο αυτό είπε.

Στην άλλη άκρη της γραμμής δεν ακούστηκε τίποτα. Η σιωπή κράτησε μερικά δευτερόλεπτα. Και μετά ο γραμματέας μίλησε χαμηλόφωνα και με ένα εμπιστευτικό ύφος του είπε: «Καλά, πες του, θα του δώσουμε καινούριο τρακτέρ».

Αυτή η ιστορία έφερε στον «Στάλιν» μεγάλη φήμη ισχυρού ανθρώπου. Ο Στάλιν έγινε περιζήτητος. Τον καλούσαν συνέχεια σε γάμους και γιορτές. Τον ήθελαν κοντά τους, να του κάνουν χειραψία, να του μιλήσουν, να τον συμβουλευτούν, και μετά να λένε: «Χθες ήπια βότκα με τον Στάλιν!» Κάθε οικογένεια ήθελε να τον έχουν στον γάμο τους, να λένε μετά ότι ο γάμος ήταν καλός, ωραία η νύφη, ωραίο το τραπέζι, ήταν και ο Στάλιν εκεί και έκανε πολύ καλή πρόποση...»

Παρόλο που όλοι ήξεραν για ποιον Στάλιν μιλάνε, κάτι μαγικό γινόταν τη στιγμή που πρόφεραν το όνομά του, σα να ήταν ο ίδιος, ή ακόμα η σκιά του, που προκαλούσε δέος και μεγάλο σεβασμό.

Ο ολιγομίλητος Σταύρη - Στάλιν με τα χρόνια “απελευθερώθηκε” και απέκτησε άνεση στην αγόρευση. Από ένα ντροπαλό νεαρό αγόρι μεταμορφώθηκε σε έναν αξιοπρεπέστατο κύριο, με χακί κοστούμι. Το όνομά του τον υποχρέωσε να μάθει να μιλάει σε μαζεμένο κόσμο, σε γάμους και σε κηδείες. Έκανε παρέα με πολλούς, αλλά στην ουσία με κανέναν, απέφευγε τα φαγοπότια σε μικρές αντροπαρέες. Η δόξα τον έκανε άνθρωπο μοναχικό. Αργότερα, άρχισε να κουτσαίνει λίγο στο δεξί πόδι, σαν τον Στάλιν. Παραπονιόταν ότι πήρε και τα κουσούρια του Μεγάλου Στάλιν...

Η εξουσία είναι σαν τον έρωτα, σε κάποιους δίνει φτερά, άλλους τους αλυσοδένει. Ο Στάλιν δημιουργούσε την αίσθηση ενός φτερωτού αλυσοδεμένου. Δεν πέταξε ποτέ ψηλά, αλλά τα φτερά του τα είχε μισάνοιχτα.

Οι τρεις κόρες του, η Μαρία, η Τάγια και η Νάντια, τον πήραν μαζί τους στην Ελλάδα. Εδώ ο Στάλιν μελαγχόλησε, σαν να έχασε το νόημα της ζωής του. Σε δυο χρόνια αρρώστησε και πέθανε. Τον κήδεψαν με το χακί κοστούμι και το πηλίκιο. Στο φέρετρο ήταν ο ίδιος ο Στάλιν. Ήταν σαν ζωντανός, με ύφος πονηρού παιδιού που παίζει τον πεθαμένο. Πάντως, τον αποχαιρέτησαν όλοι με ιδιαίτερο σεβασμό, σαν να ήταν ήρωας - αξιωματούχος. Στη μαύρη από γρανίτη στήλη του τάφου, ο μαρμαρογλύπτης σκάλισε το πορτρέτο του, το πηλίκιο με το αστέρι και έγραψε: «Σταύρη (Στάλιν) Κωνσταντινίδης».

Το μνημόσυνο της θείας Λένας μετά την κηδεία της είχε ένα πανηγυρικό χαρακτήρα. Ίσως έφταιγε η βότκα που ήπιαν, ίσως και το πλούσιο τραπέζι, με ωραία νησιώτικα θαλασσινά φαγητά, ίσως και η ιστορία του Μικρού Στάλιν, αλλά ήταν και η ίδια η θεία Λένα που με τον θάνατό της έφερε σε όλους μια γλυκιά νοσταλγία για την αθωότητα που χάθηκε...

Πώς ο θείος Κώστας έφτυσε τον Λένιν

Η Αντιγόνα λάτρευε τη Μόσχα. Η Κόκκινη Πλατεία της πρωτεύουσας ήταν τόπος προσκυνήματος. Όσες φορές πήγαινε στη Μόσχα, κάθε φορά ερχόταν στην Κόκκινη Πλατεία. Αλλά ποτέ δεν μπήκε στο Μαυσωλείο, όπου βρισκόταν το λείψανο του «πιο ανθρώπινου ανθρώπου», όπως έλεγε το Κόμμα. Ήταν ο Λένιν. Παλιά δεν άντεχε τις τεράστιες ουρές, δεν της άρεζε να περιμένει τόσο πολύ για να ικανοποιήσει την περιέργειά της. Αλλά, τα τελευταία χρόνια, μετά την κατάρρευση της χώρας, δεν υπήρχαν πια ουρές και θα μπορούσε άνετα να δει τον «Αγαπητό Λένιν».

Ο λαός, μετά τη στροφή στον καπιταλισμό, δεν ήθελε πλέον τον Λένιν. Το σύνθημα «Το έργο του Λένιν ζει!» το μετέτρεψαν στο «Το σώμα του Λένιν ζει!» Στα ρωσικά ήταν εύστοχο λογοπαίγνιο, γιατί το «έργο» λέγεται «ντέλο» και το σώμα «τέλο». Ήταν σαρκαστικό, αλλά οι άνθρωποι, που έπαψαν να φοβούνται τον Λένιν, ήθελαν να εκφραστούν. Τόσα χρόνια περίμεναν να πουν την αλήθεια, αυτό που αισθάνονταν στην πραγματικότητα. Η αλήθεια είναι ότι το σώμα του βρίσκεται στη σαρκοφάγο, είναι εκτεθειμένο για προσκύνημα, αλλά ακόμα, με έναν τρόπο, «ζει, υπάρχει».

«Πάμε να δούμε τον Λένιν, γιατί μάλλον θα τον θάψουν επιτέλους και θα μετανιώσεις που έχασες την τελευταία ευκαιρία να τον δεις. Ανήκει στην ιστορία και πρέπει να σεβόμαστε το παρελθόν», πρότεινε ο φίλος της Αντιγόνα, ο Νίκος Σιδηρόπουλος, ένας Έλληνας Μοσχοβίτης, ιστορικός.

Η Αντιγόνα συμφωνούσε ότι έπρεπε να έχει τη δική της άποψη για το λείψανο του Λένιν και δέχτηκε την πρόταση του φίλου της. Όμως, δεν τους άφησαν να μπου. «Ο Λένιν είναι σε συντήρηση», έλεγε η γραπτή ανακοίνωση.

«Δεν χάνουμε και τίποτα, πάμε για καφέ!» είπε η Αντιγόνα, που, κατά βάθος, συμφώνησε με τον Νίκο για την επίσκεψη αυτή, επειδή δεν ήθελε να του χαλάσει το χατίρι.

Και ο Νίκος χάρηκε. Είχε πάει πολλές φορές. Ως μοσχοβίτης, τακτικά φιλοξενούσε τους συγγενείς του από το Καζακστάν και τη Νότια Ρωσία. Και σε όλους έκανε ξενάγηση στην Κόκκινη Πλατεία, με αποκορύφωμα την επίσκεψη στο Μαυσωλείο. Ήταν

δρομολόγιο καθιερωμένο για τον κάθε σοβιετικό πολίτη - επισκέπτη της Μόσχας. Κουραζόταν να ικανοποιήσει την περιέργεια συγγενών και φίλων του, αλλά δεν μπορούσε να κάνει και διαφορετικά. Η φιλοξενία ήταν άγραφος νόμος: δεν υπάρχει «δεν μπορώ», «δεν έχω χρόνο» ή «δεν έχω χρήματα», υπάρχει μόνον «πρέπει».

«Κρατάμε συγγένειες και φιλίες εμείς οι Έλληνες, καμιά φορά γινόμαστε και θύματα, όμως εγώ πήρα απόφαση να μη χαλάσω σχέσεις με κανέναν και έκανα ό,τι μπορούσα να μένουν όλοι πάντα ικανοποιημένοι», είπε ο Νίκος. «Μόνο τον θείο τον Κώστα φοβόμουν να πάω στο Μαυσωλείο, γιατί ο θείος μου είχε έναν απώτερο σκοπό στη ζωή του. Να δει τον Λένιν και να τον φτύσει!»

Ήταν φούρναρης και σε όλη τη ζωή του έψηνε ψωμί. Αγαπούσε πολύ τη δουλειά του, αλλά είχε ένα μίσος για τον Λένιν και τον Στάλιν. Ήταν ένθερμος αντικομμουνιστής. Αυτό έγινε μετά, όταν εξόρισαν την οικογένειά του σε 24 ώρες από το Κουμπάν, και αυτός δεν πρόλαβε καν να τους δει, γιατί δούλευε στο μεγάλο εργοστάσιο - φούρνο σε μια άλλη πόλη, μερικά χιλιόμετρα μακριά. Δεν ήξερε τίποτα, μετά πληγώθηκε και μέχρι που αρρώστησε.

Η Αντιγόνα αμέσως ζωντάνεψε: «Θέλω να τον γνωρίσω αμέσως!» είπε. Δυστυχώς δεν γίνεται. Ο θείος Κώστας πέθανε το 1998, στην Αθήνα. Και μέχρι το τέλος της ζωής του δεν συγχώρησε τους κομμουνιστές για όλα αυτά που πέρασε αυτός και η οικογένειά του. Εξορίες, φυλακές και θάνατοι. Τον μισούσε τον Λένιν, και θεωρούσε το κομμουνιστικό κόμμα απάνθρωπο γιατί, με σημαία την ανθρωπιά, είχε φέρει τραγωδίες στον αθώο κόσμο και στους Έλληνες.

Τελικά, ο Νίκος δεν γλίτωσε από τον επικίνδυνο θείο. Ήταν στην τελική ευθεία της “μεγάλης ιδέας”, της φυγής στην Ελλάδα. Πριν την αναχώρηση του θείου Κώστα για πάντα στην Ελλάδα, τον Νοέμβριο του 1989, όταν όλα τα έγγραφα ανάκτησης της ελληνικής ιθαγένειας ήταν τακτοποιημένα, ξαφνικά ο θείος εξέφρασε τη μεγάλη του επιθυμία να πάει στο Μαυσωλείο. Παραγγείλαμε εισιτήρια για τρένο από τον σιδηροδρομικό σταθμό «Κιέφσκι».

«Θέλω αύριο, πριν φύγω στην Ελλάδα, να με πας στο Μαυσωλείο! Να τον αποχαιρετήσω», μου λέει.

«Μα, θείε, εσύ ποτέ δεν ήθελες τον Λένιν, έλεγες ότι είναι αυτός ο άνθρωπος για φτύσιμο!»

«Ακριβώς γι' αυτό, πριν φύγω από αυτήν την καταραμένη χώρα, θέλω να πάω να τον δω!»

Ο Νίκος ήταν καχύποπτος, ήξερε καλά τον θείο του. Ήταν πολύ πεισματάρης, ξεροκέφαλος. Δεν μπορούσε να κάνει διαφορετικά, να του πάει κόντρα. Ήταν ο αγαπημένος και σεβαστός θείος του!

Στην Κόκκινη Πλατεία περίμεναν πολύ ώρα στη μεγάλη ουρά που ξεκινούσε από το πάρκο. Πριν την είσοδο στο Μαουσολείο, μπροστά στη φρουρά, τους αστυνομικούς και τους ανθρώπους της υπηρεσίας πληροφοριών, ο θείος Κώστας έβγαλε το καπέλο του, έκανε ένα τριπλό σταυρό και είπε φωνακτά: «Επιτέλους, διάβολε, θα σε δω και θα σε φτύσω!» και μπήκε μέσα.

«Θυμάμαι ότι, από τον φόβο, έβγαλα κρύο ιδρώτα, κόπηκαν τα πόδια μου. Ομολογώ, ήμουν πολύ θυμωμένος μαζί του. Το 1989, παρά τις δημοκρατικές αλλαγές, ακόμα δεν μπορούσαμε να εκφραζόμαστε ελεύθερα. Υπήρχε και ο κίνδυνος της απαγόρευσης της εξόδου του από τη χώρα. Και εγώ δεν άντεχα να έχω προβλήματα εξαιτίας του καπρίτσιου του θείου μου. Άρχισα να τον παρακαλάω να μην το κάνει. Δηλαδή να μη φτύσει τον Λένιν! Ο θείος δεν συμφωνούσε μαζί μου, επέμενε πως πρέπει να το κάνει στη μνήμη της μάνας του, του πατέρα του, των αδελφών του, που σκοτώθηκαν στα γκούλαγκ και αυτών που έμειναν ζωντανοί, αυτών που η ζωή τους έγινε κόλαση στη Σιβηρία και το Καζακστάν».

«Μη με παρακαλάς, θα το κάνω, γι' αυτό ήρθα!» επέμενε ο θείος.

Ο Νίκος ξαφνικά δάκρυσε από την αδυναμία και του είπε: «Θείε μου, εσύ αύριο φεύγεις στην Ελλάδα, αλλά εγώ θα μείνω εδώ. Σπουδάζω, θέλω να βρω καλή δουλειά, να κάνω καριέρα. Δεν θα φτύσεις τον Λένιν, θα φτύσεις το μέλλον μου!»

Ο θείος κοίταξε τον αδύναμο ανεψιό του και προβληματίστηκε. Σίγουρα αγαπούσε τον Νίκο, τον γόνο του γένους Σιδηρόπουλου. Η συγκίνησή του κράτησε μόνο για κάποια δευτερόλεπτα. «Πρέπει να τον φτύσω! Είναι σημαντικό αυτό και για εσένα. Αν

τον φτύσω, τότε θα απελευθερωθούμε απ' αυτόν τον διάβολο, θα είσαι πιο ελεύθερος, περήφανος».

Ο Νίκος ήταν σίγουρος ότι έρχεται το τέλος του. Φαντάστηκε πως συλλαμβάνουν τον θείο του και τον ίδιο, πως τους πάνε στην Ασφάλεια, πως τους ανακρίνουν προσπαθώντας να αποκαλύψουν σε ποια μυστική υπηρεσία ξένης χώρας υπηρετούν. Μετά, ξαφνικά, του ήρθε μια παρήγορη σκέψη: «Αν μας συλλάβουν, θα πω πως ο θείος μου είναι τρελός!»

Πλησίαζαν πια τη σαρκοφάγο. Ο Νίκος ήταν έτοιμος για τα χειρότερα. Ο θυμωμένος θείος με αυστηρό ύφος πλησίασε τον Λένιν, κοίταξε το πρόσωπό του για μερικά δευτερόλεπτα, λίγο έσκυψε το κεφάλι, και κάτι είπε ψιθυριστά, ο Νίκος το άκουσε. «Λένιν, σε φτύνω όχι με τα σάλια μου, γιατί ο Νίκος δεν με αφήνει να το κάνω, απλά σε φτύνω με όλη μου την ψυχή! Να το ξέρεις!» Ενώ, ταυτόχρονα, έκανε με το σώμα του μια απειλητική κίνηση προς τη σαρκοφάγο.

Ο Λένιν παρέμεινε “αδιάφορος” για όλα αυτά που διαδραματίστηκαν κοντά του. Ξαφνικά, ο θείος Κώστας συνειδητοποίησε ότι ο Λένιν δεν είναι τίποτα, είναι ένα απλό συνηθισμένο και πολύ ταλαιπωρημένο πτώμα που, περίπου εδώ και έναν αιώνα, περιμένει να μπει στο χώμα και δεν το αφήνουν. Ο θείος Κώστας συγκινήθηκε. Λυπήθηκε το πτώμα του Λένιν. «Ίσως είναι κατάρα για ολόκληρο τον λαό που δεν τον θάβουν. Και αν τον έθαβαν, μπορεί η χώρα να μην είχε περάσει τόσες δοκιμασίες και δυστυχίες από το κόμμα του Λένιν», σκέφτηκε και τον κοίταξε ακόμα μια φορά, τελικά γύρισε στον φρουρό. Όλος ο θυμός του τώρα πήγε σ' αυτόν. Τον κοίταξε και αυτόν αυστηρά και είπε φωναχτά: «Γεια σας και αντίο!». Σήκωσε το κεφάλι του ψηλά και βγήκε έξω με βήματα μεγάλα και δυνατά.

Ο Νίκος δεν πίστευε στα μάτια του. «Σώθηκα», σκέφτηκε, «σώθηκε και ο θείος, τώρα μπορεί να φύγει στην Ελλάδα!»

Χαιρετίζοντας τον θείο Κώστα στον σιδηροδρομικό σταθμό Κίεφσκι, ο Νίκος παραδέχτηκε ότι τελικά είχε δίκιο ο θείος. Πριν φύγει στην Ελλάδα, τον έβλεπε αλλαγμένο, απελευθερωμένο, χαρούμενο και πολύ ομιλητικό.

Έλεγε μια παλιά ιστορία που του συνέβη πριν την εξορία στη Σιβηρία: «Μια φορά, στον φούρνο, μου έπεσε από την τσέπη μια βεβαίωση. Έπεσε στο καζάνι με το ζυμάρι και δεν το πρόσεξα, ενώ τη χρειαζόμουν για μια δουλειά. Έψαχνα παντού και, μετά από μέρες, μου την έφερε μια θυμωμένη κυρία που τη βρήκε στο ψωμί της.

»Άρχισε να μου λέει πως θα με καταγγείλει στο Σοβιέτ, γιατί δεν τηρώ τους κανόνες υγιεινής, έλεγε και άλλες απειλές. Την άκουγα με ανοικτό στόμα. Ήταν όμορφη, αλλά δεν σταματούσε να μιλάει. Να πω και εγώ κάτι, λέω: Είσαστε πολύ όμορφη και καλή κυρία μου, και αν δεν βρίσκατε το χαρτί αυτό, δεν θα σας γνώριζα ποτέ, χαίρομαι πολύ που σας γνώρισα!

»Η κύρια σώπασε αμέσως, κοκκίνισε και βιαστικά έφυγε, ρίχνοντας πάνω μου το θυμωμένο της βλέμμα. Αλλά, ξέρεις, είδα πως στο τέλος της άρεσα, της άρεσαν αυτά που της είπα! Το είδα από το περπάτημά της!»

Αυτή ήταν και η τελευταία φορά που είδα τον θείο Κώστα και λίγο πολύ αυτά είναι και τα τελευταία του λόγια που θυμάμαι. Το έκανε πάντως αυτό που ήθελε, το έκανε και με το παραπάνω και δεν είχε άδικο.

Ο Πατέρας Βάνια

Ο πατέρας της Αντιγόνας επέμενε ότι θυμάται λίγες τραγικές στιγμές από την εξορία της οικογένειάς τους το '42. Τίποτα δεν τον φόβισε, ούτε η έλλειψη της τροφής, ούτε οι αρρώστιες και ο καθημερινός κίνδυνος. Ακόμα και οι πεθαμένοι, που τα πτώματά τους έμεναν μέρες στα βαγόνια μαζί με τους ζωντανούς, μέχρι τον επόμενο σταθμό, δεν τον φόβιζαν.

Η στέπα ήταν ατελείωτη, χωρίς πόλεις, χωριά και σταθμούς. Το φθινόπωρο μύριζε χειμώνας. Οι πεθαμένοι ήταν παρέα με τους ζωντανούς, σαν να ήταν ζωντανοί και οι ζωντανοί, σαν να ήταν πεθαμένοι. Κανένας δεν αισθανόταν πλέον τίποτε, όλοι είχαν αφεθεί στη μοίρα τους και στον Θεό.

Τότε, το '42, τον Βάνια τον είχε καταλάβει η χαρά του ταξιδιώτη. Μέσα του έκρυβε έναν ερευνητή που θα ήθελε να μάθει όλα όσα συμβαίνουν σ' αυτόν τον πλανήτη. Χρόνια μετά, στην Ελλάδα, πολλές φορές τηλεφωνούσε στην Αντιγόνα: «Δες στο ιντερνέτ, πόσο στάρι παράγει η Ελλάδα. Και πόσο εισάγει. Πρέπει οπωσδήποτε να το πω στο καφενείο σήμερα το βράδυ. Εκεί, λένε ότι η Ελλάδα δεν εισάγει σιτάρι και ζει από την παραγωγή της. Τους λέω ότι καμιά χώρα δεν παράγει όσο χρειάζεται, ιδίως η Ελλάδα! Δεν με πιστεύουν στο καφενείο. Σε παρακαλώ, βγάλε στοιχεία και γρήγορα!» Έκανε σαν μικρό ανυπόμονο παιδί.

Στο καφενείο δεν του άρεσε να παίζει χαρτιά ούτε τάβλι, ήξερε καλά να παίζει μόνο σκάκι, αλλά δεν εύρισκε στο χωριό συμπαίκτες. Μόνο ένας συμπατριώτης του, ο Γκεόργκι, ήξερε σκάκι. Και αυτός δεν ερχόταν τακτικά. Και όταν ερχόταν στο καφενείο, ήταν συνήθως πιωμένος. Ο Βάνια δεν άντεχε τη δυσάρεστη αναπνοή του από τη βότκα και τα φτηνά τσιγάρα. Ο ίδιος είχε σταματήσει το κάπνισμα πριν πέντε χρόνια, όταν αισθάνθηκε πως είναι πλέον γεμάτος από νικοτίνη και δεν μύριζε πια τον φρέσκο αέρα του Φιλύρου.

Ο Βάνια, όταν έπαιζε σκάκι με τον Γκιόργκι, δεν κρατιόταν, τον μάλωνε, του έλεγε να μην πίνει πολύ στην ηλικία του. Ο Γκεόργκι τον άκουγε, δεν αντιμιλούσε, τον κοιτούσε με ένα ενοχικό βλέμμα άτακτου παιδιού, καμιά φορά κάτι μουρμούριζε από μέσα του.

Ήταν καλόκαρδος, αλλά και λίγο αφελής. Στα εβδομήντα πέντε του εργαζόταν σκληρά ως εργάτης οικοδόμος, ενώ ο Βανια δεν χρειάστηκε να βγει στο μεροκάματο, είχε φέρει χρήματα από τη Ρωσία. Κάποιες φορές ο Γκιόργκι θύμωνε και δεν ερχόταν για μέρες στο καφενείο, αφήνοντας τον Βάνια στη μοναξιά, μέσα στους ντόπιους θαμώνες. Ήταν η τιμωρία του.

Τα βράδια, το καφενείο βούιζε από φωνές, σαν ήταν σιδηροδρομικός σταθμός πριν την αναχώρηση των τρένων, με τη διαφορά ότι εδώ κανένας δεν βιαζόταν να φύγει, κανένας δεν έχανε το τρένο του. Εδώ, όλα ήταν στάσιμα, η φασαρία ήταν για τη φασαρία. Ο καθένας φωνάζοντας ήθελε να επισημάνει την ύπαρξή του στο καφενείο, ίσως και σ' αυτόν τον κόσμο. Άλλες φορές, μέσα στο βουητό, τον Βάνια τον έπιανε η νοσταλγία: «Θα φύγω πίσω, στη Ρωσία, εδώ με ποιον να μιλήσω; Με ποιον να κάνω παρέα;» Είχε μεγάλη ανάγκη να μιλήσει, να προβληματιστεί, αλλά νεοελληνικά δεν έμαθε καλά, και δεν προσπάθησε, πιστεύοντας ότι αρκούν τα ποντιακά. Τον ενδιέφεραν ακόμα και τα γλωσσολογικά ζητήματα, ειδικά, οι έννοιες των λέξεων και η προέλευσή τους. «Ααα! κατάλαβα τώρα, γιατί λένε «γεια σου», σημαίνει «στην υγεία σου!» Πολύ σωστό, έτσι χαιρετάμε και στα ρώσικα «ζντράβστβουϊ», που σημαίνει «να είσαι πάντα γερός!» «Τελικά, όλοι οι άνθρωποι σκέπτονται τα ίδια και με τον ίδιο τρόπο, αλλά γιατί τα λένε διαφορετικά και δεν καταλαβαίνουν ένας τον άλλον;» αναρωτιόταν.

Καθόταν μόνος του στο τραπεζάκι του καφενείου, κοιτούσε με αυστηρό βλέμμα τον γύρω κόσμο, τους ντόπιους Έλληνες που έπιναν το καφεδάκι τους, κουτσομπόλευαν τους γείτονες, σχολίαζαν τα πολιτικά και τους πολιτικούς, παίζανε χαρτιά και τάβλι. Τα γεράματά τους ήταν καλά, οι περισσότεροι είχαν τις συντάξεις τους, τα σπίτια τους, τους γιατρούς τους.

Και στον Βάνια όλα πήγαν, δόξα τον Θεό, καλά, αλλά δεν έβρισκε χαρά σ' αυτήν τη χώρα. Μια έλεγε: «καλοί-κακοί, εδώ γύρω μου όλοι Έλ-λη-νες είναι, δικό μας αίμα, ενώ εκεί (εννοούσε τη Ρωσία), σαν ξένοι ήμασταν. Εδώ, παντού ελληνικά ακούω! Δεν τα καταλαβαίνω, αλλά μ' αρέσει να τα ακούω παντού!» Τη μέρα άλλαζε γνώμη, και επέμενε ότι έκανε μεγάλο λάθος που έφυγε από τη Ρωσία. «Όλα εδώ στην Ελλάδα

είναι ακαταλαβίστικα. Οι παπάδες με ράσα καπνίζουν τσιγάρα στον δρόμο και δεν ντρέπονται. Οι πολιτικοί βρίζουν έναν τον άλλον και μετά αγκαλιάζονται, σαν να είναι όλοι από ένα κόμμα, η νεολαία δεν σέβεται τους μεγάλους στα λεωφορεία, ο κόσμος δεν αγαπάει τα ζώα, και το χωριό γέμισε αδέσποτα σκυλιά των μετανιωμένων ζωόφιλων. Απάνθρωποι!» έλεγε ο Βάνια, γιατί λυπόταν όλα τα ζωντανά, ακόμα και τις αράχνες. Έλεγε ότι και αυτές είναι ένα μέρος του οικοσυστήματος και δεν πρέπει να τις σκοτώνουμε.

Οι γονείς της Αντιγόνας καθημερινά μαγείρευαν μια μεγάλη κατσαρόλα φαγητού για τα σκυλιά, που το άφηναν πίσω από τα κάγκελα της αυλής τους, σε έναν τενεκέ. Δεν ήθελαν τα σκυλιά να μπαίνουν μέσα στην αυλή, για να μη σπιτωθούν.

Η Βάλια, η γυναίκα του, του έλεγε να μη γκρινιάζει: «Όλοι οι φίλοι σου είναι τώρα στην Ελλάδα, και, όταν θα πεθάνεις, θα έρθουν στην κηδεία σου. Αθήνα, Δράμα, Κομοτηνή, Αλεξανδρούπολη. Ενώ στη Ρωσία δεν έχεις πια κανέναν», έλεγε.

Και τότε τον Βάνια τον έπιανε υστερία: «Όταν θα πεθάνω, καθόλου δεν θα με νοιάζει ποιος θα έρθει στην κηδεία μου! Μόνο για τον εαυτό σου σκέφτεσαι, πώς θα οργανώσεις την κηδεία μου. Τί θα πει ο κόσμος! Αν θα είμαι ωραίος νεκρός και τι κοστούμε και γραβάτα θα φοράω ως πτώμα στο φέρετρο! Κατάλαβέ το, δε θα με νοιάζει ποιοι θα με θάψουν! Θα φύγω, θα φύγω στη Ρωσία».

Όταν σε δέκα χρόνια και οι δυο σκοτώθηκαν σε τροχαίο στο θανατηφόρο Μαλιακό, στην κηδεία τους ήρθε πάρα πολύς κόσμος. Γρήγορα έμαθαν από τις τηλεοράσεις ότι ο Βάνια και η Βάλια έφυγαν τραγικά, ήταν τα 131α θύματα του συγκεκριμένου καταραμένου δρόμου από τη Θεσσαλονίκη προς την Αθήνα. Μαζί τους σκοτώθηκε και η αγαπημένη φίλη της, η Νάντια. Παρέα έφυγαν στην αιωνιότητα. Το μόνο παρήγορο ήταν ότι έφυγαν ευτυχισμένοι. Στην πόλη της Κατερίνης, από όπου πέρασαν για να πάρουν μαζί τους τη Νάντια, έριξαν πολύ γέλιο, θυμήθηκαν τα παλιά χρόνια τους στο Καζακστάν, τις πλάκες που έκαναν.

Η Αντιγόνα αισθανόταν ενοχές για τον θάνατό τους, γιατί, όταν γκρινίαζε, ο «μπαμπάς» τού έλεγε να μη κάθονται σπίτι, να ταξιδεύουν σε όλη την Ελλάδα. Αλλά, τα τελευταία δύο χρόνια, ο Βάνια δεν πήγαινε πουθενά, παρόλο που έλεγε ότι θέλει να

φύγει και δεν ήξερε πού να πάει... Πιθανόν ήταν η κατάθλιψη ή η θλίψη που άρχεται όταν φτάνει κανείς στο τέλος του ονείρου του, στο τέλος μιας ιστορίας ζωής ή ενός παραμυθιού.

Στην κηδεία τους η Αντιγόνα κατάφερε, μέσα στο κλάμα, να φωνάξει έναν λυράρη που συγκίνησε όλους με χορδές του, έφερε οδύνη, κι όλοι κλάψανε με δάκρυα και ψυχή, πενθώντας τον Βάνια και τη Βάλια και την κακή τους μοίρα.

Το μεγαλύτερο σαράκι για τον Βάνια ήταν ο γιος του, ο Χάρης, πολλά χρόνια χρήστης ναρκωτικών, που βρισκόταν στις ελληνικές φυλακές. Δεν έγινε καλά στην Ελλάδα, όπως το περίμενε. «Εδώ, τα ναρκωτικά κυκλοφορούσαν σχεδόν ελεύθερα, έπρεπε να πηγαίναμε στο Φεγγάρι, για να γλιτώναμε το κακό», έλεγε με πικρή ειρωνεία ο Βάνια. Ο Χάρης δεν άλλαξε στην Ελλάδα, όπως ήλπιζε ο Βάνια και ο ίδιος ντρεπόταν πολύ για τον γιο του.

Μέσα σε όλα αυτά που τον στενοχωρούσαν στην Ελλάδα, μια μέρα ο Βάνια, για πρώτη φορά, μίλησε για την εξορία τους, το '42. Μέχρι τότε, μισός αιώνας πέρασε, ποτέ δεν μίλησε. Δεν είχε διάθεση ή δύναμη να μιλάει για τις τραγικές περιπέτειες που σημάδεψαν τη δικιά του ζωή, αλλά και τις ζωές ενός ολόκληρου λαού.

Ήταν μια μέρα, Κυριακή, που ήρθαν στο σπίτι τους οι φίλοι, η Λήδα και ο Κώστας, ήρθαν και τα μεγάλα τους παιδιά. Όλοι μαζεύτηκαν στο τραπέζι, έφαγαν, ήπιαν λίγο κρασί και βότκα. Μετά, ο Βάνια έφερε από την κρεβατοκάμαρα την ποντιακή λύρα, τον κεμεντζέ. Τις χορδές τις τέντωσε όπως ήθελε, και άρχισε να παίζει και να τραγουδάει δικούς του στίχους. Έφυγε ο θυμός, το πρόσωπό του εξέπεμπε φως και μια απεριόριστη χαρά.

Ήταν κάπου αλλού. Μισόκλεινε τα μάτια του, σα να είχε πάρει ένα φάρμακο χαλαρωτικό και έφευγε, έφευγε... Ήταν από τις λίγες φορές που αισθανόταν απόλυτα ευτυχισμένος και γαλήνιος. Εκείνη την Κυριακή, ο Βάνια τραγουδούσε και τραγουδούσε, και έβγαζε τα λόγια από την ψυχή του. Ένα πικρό μακρύ δάκρυ κατέβηκε από το αριστερό του μάτι. Δεν το σκούπισε. Το δάκρυ κατέβηκε με δυσκολία μέσα από το αξύριστο δέρμα του προσώπου του. Κατεύθυνε κάτω στο πιγούνι κι έπεσε πάνω στη

λύρα, απορροφήθηκε αμέσως εκεί, μέσα στο ξύλο αυτού του απλού μουσικού οργάνου της καρδιάς.

Η Αντιγόνα πολλές φορές είχε κάνει προσπάθειες να μάθει την ιστορία αυτή, για την εξορία το '42, ρωτούσε και τη γιαγιά Μαρία, τη «μάμα», για όσα είδε και όσα πέρασε στη ζωή της. Η μάμα συνήθως κατέβαζε το κεφάλι της, σαν να περίμενε μια μπουνιά από πίσω, χαμήλωνε τη φωνή της, και σχεδόν ψιθυριστά έλεγε: «Ήταν άσχημα χρόνια, μη με ρωτάς πολλά, και δε θυμάμαι τίποτα, τι να σου πω;» Εκεί σταματούσε όλη η κουβέντα, μετά, έβρισκε κάτι να κάνει και εξαφανιζόταν. Η Αντιγόνα δεν επέμενε να τη ρωτήσει ξανά, φοβόταν μη φάει ξύλο, ήταν πολύ αυστηρή η μάμα.

Ο μικρός Βάνια, όταν άκουσε ότι όλοι από το χωριό φεύγουν κάπου μακριά, πήδηξε από τη χαρά του. Αμέσως, φαντάσθηκε πως θα δει τρένα, αυτοκίνητα, καράβια, αεροπλάνα και κόσμο, πολύ κόσμο. Έτσι ακριβώς και έγινε. Φεύγανε από το χωριό Λεσνόγιε με φορτηγό -ο ένας πάνω στον άλλο- μέχρι το Άντλερ και το Σουχούμι, από εκεί με το τρένο μέχρι το Μπακού. Στην Κασπία θάλασσα τους φόρτωσαν στο καράβι. Το καράβι το συνόδευαν αεροπλάνα, για να μην το βομβαρδίζουν τα γερμανικά αεροπλάνα. Μετά, πάλι φορτηγά, τρένα, μέχρι την Καλμικία, το Καζακστάν, Τουρκμενιστάν, μέχρι τη Σιβηρία.

Κανένας στο χωριό Λεσνόγιε δεν ήξερε πού θα τους πάνε οι ένοπλοι Ρώσοι στρατιώτες με τα σκυλιά. Μόνο ο δάσκαλος, ο Παναγιώτης, ήξερε: «Στο Καζακστάν μάς πάνε, εκεί θα ζήσουμε, μακριά από τη Μαύρη θάλασσα», είπε στη Μαρία, τη μάνα του Βάνια. Ο δάσκαλος δεν μιλούσε πολύ, δεν ήθελε να απαντάει στις πολλές ερωτήσεις που του έκαναν οι γυναίκες του χωριού. Φαινόταν πολύ στεναχωρημένος, τα γαλανά του μάτια σκοτείνιασαν, έγιναν μαύρα.

Ο Βάνια μόλις είχε πάει στο δημοτικό σχολείο, αλλά δεν πρόλαβε καλά-καλά να γνωρίσει τον δάσκαλο, όμως τον συμπάθησε, γιατί αυτός θα τους μάθαινε ρώσικα γράμματα. Στα ρώσικα ήξερε μόνο τρεις λέξεις: «ντομ» - σπίτι, «λες» - δάσος και «τετράντ» - τετράδιο κι αυτές είχαν ελληνική προέλευση. Απλά, δεν το ήξερε ακόμα, το έμαθε πολύ πολύ αργότερα, όταν άρχισε σαν μανιακός να ψάχνει παντού για ελληνικά στοιχεία.

Το 1942, ο Βάνια δεν ήξερε ρώσικα και δεν καταλάβαινε τι έλεγαν οι Ρώσοι στρατιώτες. Κανένας δεν καταλάβαινε ρώσικα, μόνο ο δάσκαλος Παναγιώτης, που ήταν μεταφραστής στην επιχείρηση «απέλαση».

Ο πατέρας έλεγε ότι δεν θυμόταν τα δάκρυα και τα μοιρολόγια των γυναικών και των γέρων, που έλεγαν πως ήρθε στη ζωή τους η νέα συμφορά. Στο χωριό ήταν μόνο γυναίκες με παιδιά και ηλικιωμένοι. Πριν πέντε χρόνια, είχαν συλλάβει όλους τους άνδρες και τους έβαλαν στις φυλακές, όπως έλεγαν. Λέγανε επίσης ότι τους συλλάβανε γιατί έβαζαν τον Θεό πάνω απ' όλα, ακόμα πάνω και απ' τους κομμουνιστές. Οι κομμουνιστές -είναι γνωστό- δεν πίστευαν στον Θεό, γιατί είχαν τον δικό τους Θεό - τον αρχικομμουνιστή, τον Λένιν. «Άλλο ο Θεός, άλλο ο Λένιν», είπε ο Παντελής, ο πατέρας του Βάνια, και τον πήραν την άλλη μέρα στη φυλακή.

Ο Βάνια δεν θυμόταν τον πατέρα του, ήταν μόλις τριών χρόνων όταν τον πήραν. Ήταν πολύ ήσυχος και αμίλητος άνθρωπος, αλλά πεισματάρης. Ήταν πεπεισμένος ότι μια μέρα θα φύγει στην Ελλάδα και δεν κρύφτηκε στο δάσος.

«Γιατί να κρυφτώ, δεν έκανα τίποτα κακό σε κανέναν. Θα φύγουμε στην Ελλάδα, έτσι και αλλιώς, θα έρθει ένα καράβι και θα μας πάρει!» έλεγε στη γυναίκα του.

Τον συλλάβανε, σαν να ήταν κλέφτης ή δολοφόνος. Στη φυλακή γρήγορα πέθανε από πνευμονία, έτσι έγραφε το επίσημο έγγραφο που λάβανε μετά από 20 χρόνια... Ο Βάνια θυμόταν μόνο πως η μητέρα του, πριν αφήσουν το χωριό Λεσνόγιε, πρόλαβε και έσφαξε ένα γουρουνάκι, για να πάρει το κρέας μαζί τους και έσπασε όλα τα τζάμια των παραθύρων, να μην μπει κανένας ξένος μέσα. Όλοι πίστευαν ότι θα επιστρέψουν σύντομα.

Θυμόταν και το μεγάλο πλεκτό σάλι, σ' αυτό το σάλι ήταν τυλιγμένος όλο τον χειμώνα. Πολλές φορές, στους σιδηροδρομικούς σταθμούς, τον διώχνανε από τις ανδρικές τουαλέτες, νομίζοντας ότι είναι κορίτσι, τον διώχνανε και από τις γυναικείες τουαλέτες, όταν τον βλέπανε που κατούραγε όρθιος.

Στη διαδρομή προς τον τόπο εξορίας, κανένας δεν σκεφτόταν το μέλλον, σκεφτόταν μόνο την κάθε στιγμή και το μόνο που φρόντιζαν με όλες τις δυνάμεις τους ήταν να διώχνουν τον θάνατο. Ήταν ο μοναδικός σκοπός, το μεγάλο στοίχημα – να μην πεθάνει

κανείς. Κάθε μέρα αρρώσταινε κάποιος. Η κόρη της Παρθένας έβγαλε μεγάλο πυρετό, ήταν πνευμονία και το κορίτσι πέθανε. Μετά, έφυγε η Παρθένα, αφήνοντας τα άλλα τρία της παιδιά στα χέρια των ζωντανών. Η Μαρία, μέσα σ' αυτό το χάος, φρόντιζε να μη χαθούν ο ένας από τον άλλο και να μείνουν όλοι ζωντανοί. Την πείνα, το κρύο και τις αρρώστιες τα έδιωχναν με τις καθημερινές προσευχές τους προς τον Θεό, τον Σωτήρα, τον Χριστό και την Παναγιά.

Στην Άλμα-ατά, τη Μαρία με τα δύο παιδιά φιλοξένησε για λίγες ημέρες μια οικογένεια Ποντίων που ζούσαν εδώ ως «κουλάκοι», εξόριστοι από το 1933, πλούσιοι αγρότες που δεν ήθελαν να παραδώσουν στο κολχόζ την ιδιοκτησία τους.

Ο παππούς της Αντιγόνας από τη μάνα της, ο Χαράλαμπος, ήταν πρόεδρος στο κολχόζ. Δεν είχε να παραδώσει στο κράτος τα απαιτούμενα από το κολχόζ προϊόντα. Το μοιραίο λάθος του ήταν η απάντηση που έδωσε, όταν τον ρώτησαν γιατί δεν εκτελεί την εντολή του κόμματος. Έπρεπε να απαντούσε: «Το σιτάρι και άλλα αγροτικά προϊόντα υπάρχουν στα σπίτια των αγροτών, αλλά είναι κρυμμένα, κι εμείς θα ψάξουμε! Υπόσχομαι, θα τα κατασχέσουμε!». Ο Χαράλαμπος είπε την πικρή αλήθεια, ότι: «Στο χωριό δεν υπάρχει ούτε ψωμί, ούτε αυγά». Είπε στα ίσα πως ο κόσμος πεθαίνει από την πείνα.

Η λάθος απάντηση του στοίχισε τη ζωή του. Τον συλλάβανε, ήταν το 1937. Την ίδια μέρα, τον πήγανε στο Κρασνοντάρ, στη μεγάλη πόλη, και από τότε κανένας δεν ήξερε τι απέγινε ο Χαράλαμπος. Μετά, ήρθε ένα έγγραφο στην οικογένεια ότι πέθανε. Κανένας δεν το πίστεψε, αλλά το δεχτήκανε, και μόνο το '53 μάθανε την αλήθεια, ότι την άλλη μέρα της σύλληψής του, μετά από την ανάκρισή του στην Κα-Γκε-Μπε, τον σκότωσαν μπροστά στον τοίχο μαζί με άλλους τρεις προέδρους των κολχόζ.

«Καλύτερα έτσι, δεν βασανίστηκε πολύ όπως εμείς» είπε η γυναίκα του, η Άννα, όταν έμαθε αυτές τις λεπτομέρειες από τον Ευθύμιο Σαββουλίδη, που βρισκόταν στην ίδια φυλακή. Ο Ευθύμιος ήταν από τους λίγους που επέζησαν και αυτό, όπως επεσήμαινε κάθε φορά ο ίδιος, «ήταν το θέλημα του Θεού!». Πολύ πιστός ο Ευθύμιος, το Ευαγγέλιο δεν το άφησε ούτε λεπτό από τα χέρια του. Ακόμα και την ώρα της ανάκρισης το είχε μαζί του. Ο αξιωματούχος του KGB νευρίαζε πολύ, δεν τόλμησε όμως

να κατασχέσει το Ευαγγέλιο. Κάποια δύναμη τον σταματούσε να το κάνει. Ποιός ξέρει, μπορεί βαθιά στην ψυχή και αυτός να ήταν πιστός χριστιανός.

Ο Ευθύμιος επέμενε ότι ήταν το θέλημα του Θεού να μείνει ζωντανός στις σταλινικές φυλακές. «Εγώ δεν φοβήθηκα ούτε λεπτό, πίστευα ότι θα γλιτώσω», εξιστορούσε την περιπέτεια ζωής και θανάτου στις φυλακές της Κα-Γκε-Μπε. Τελικά, είχε μακρόχρονη ζωή, αφού έφτασε σχεδόν στα ενενήντα και πέθανε όπως ήθελε, στην Ελλάδα, όπου ζούσε πια με τα εγγόνια του.

Ο πατέρας της Αντιγόνα, ο Βάνια, δεν θυμόταν τίποτα κακό ή τραγικό από το ταξίδι της εξορίας τους. Η Αντιγόνα απορούσε: «Καλά, δεν πεινούσες, δεν έκλαψες από τον πόνο, δεν φοβήθηκες;» «Όχι», έλεγε, «θυμάμαι πως ζητιάνευα και δεν ντρεπόμουν καθόλου, ενώ η αδελφή μου η Ελένη δεν μπορούσε να το κάνει. Λιποθυμούσε, αλλά δεν μπορούσε να ζητιανεύει».

Η Αντιγόνα ήξερε τον πατέρα ως άνθρωπο πολύ διακριτικό και σεμνό. Ακόμα και στους γάμους ντρεπόταν να φανεί πεινασμένος. Όταν επέστρεφε στο σπίτι, αργά τη νύχτα, κάθε φορά ξυπνούσε τη μάνα του ή τη γυναίκα του και ζητούσε να του στρώσουν τραπέζι. «Καλά, Βάνια, στη χαρά ήσουν, δεν έφαγες!» γκρίνιαζε η γυναίκα.

«Είναι καλό καμιά φορά να πεινάσεις στη ζωή σου, η πείνα δυναμώνει τις ψυχικές σου ικανότητες και αντοχές», έλεγε, χρόνια μετά, στα τραπέζια με τους φίλους, με μπόλικους μεζέδες από χαβιάρι, βρασμένα κρέατα και τουρσιά.

Στον μεγάλο σταθμό του Νοβοσιμπίρσκ, στην καρδιά της Σιβηρίας, η Μαρία με τα δύο της παιδιά και άλλες επτά οικογένειες από το χωριό τους, έμειναν έναν ολόκληρο μήνα. Ήταν Νοέμβριος του 1942. Περίμεναν το τρένο που θα τους πήγαινε στον τόπο προορισμού. Μέγαρο με κολόνες - το κτίριο του σιδηροδρομικού σταθμού, με γλυπτά και με μαρμάρινα πατώματα. Όλοι κοιμόντουσαν κάτω στο πάτωμα. Ο Βάνια, τυλιγμένος στο μάλλινο πλεκτό σάλι της μάνας του, δεν καθόταν ούτε λεπτό ήσυχος. Όλο εξαφανιζόταν, έλειπε πολλές ώρες, μετά γυρνούσε με γεμάτες τσέπες ψωμί. Έτσι, γλίτωνε το ξύλο για την πολύωρη εξαφάνισή του. Το ψωμί που έφερνε το τρώγανε όλοι, αλλά ποτέ δεν άκουσε από κανέναν ένα ευχαριστώ. Αυτή η αγένεια τον πλήγωνε, θύμωνε, αλλά δεν έλεγε τίποτα. Καθόταν λίγο, κοιτάζοντας όλους να μασάνε την τροφή

που τους έφερνε, και μετά πάλι βαριόταν, έλεγε ότι πάει τουαλέτα και έφευγε για περιπέτειες. Τις στιγμές αυτές ο Βάνια δεν τις ξεχνάει, γιατί του είχαν αποκαλύψει πολλά καινούρια πράγματα και τον άγνωστο γι' αυτόν κόσμο.

Μια φορά, γνώρισε ένα στρατιώτη χωρίς πόδια, που καθόταν σε μια ξύλινη καρότσα και ζητιάνευε. Ο Βάνια τον λυπήθηκε, δεν σκέφτηκε πολύ, και του έδωσε όλο το ψωμί που είχε μαζέψει. Ο στρατιώτης δάκρυσε, χάιδεψε το κεφάλι του Βάνια, το σκεπασμένο με το μάλλινο σάλι, κάτι του είπε στα ρώσικα, ο Βάνια δεν κατάλαβε τίποτα και έφυγε χαρούμενος.

Άλλη μια φορά, άκουσε πυροβολισμούς και έτρεξε να δει. Ένας άνδρας τον έσπρωξε κάτω. Είδε πως δυο άτομα κρύφτηκαν πίσω από ένα βαγόνι. Όταν σηκώθηκε, μπροστά του φύτρωσαν τρεις άνδρες με στολές. Κάτι φώναζαν, ο Βάνια έφυγε φοβισμένος και μπήκε στο κτίριο του σταθμού. Ποτέ δεν χανόταν, πάντα έβρισκε τους δικούς του, μόνιμα ξαπλωμένους στο πάτωμα, σαν να είχαν κολλήσει στο κρύο αυτό μάρμαρο. Μόνο μια φορά κατάλαβε ότι είχε χαθεί από την οικογένειά του, και ίσως για πάντα, όταν βρέθηκε σε μια ουρά παιδιών που κάτι περίμεναν. Νόμιζε μοιράζουν τροφή και μπήκε στην ουρά. Μετά, αντιλήφθηκε ότι μαζί του ήταν μόνο παιδιά σαν αυτόν και μεγαλύτερα. Δεν άργησε να καταλάβει ότι εδώ δεν θα πάρει ψωμί, γίνεται κάτι άλλο. Όταν έφτασε η σειρά του και τον άρπαξε μια χοντρή γυναίκα με πολύ δυνατή φωνή, τον έσπρωξε μέσα στο δωμάτιο λέγοντας κάτι, τότε τρόμαξε. Ήταν η επιτροπή που μάζευε τα άστεγα ορφανά παιδιά για τα ορφανοτροφεία. Ο Βάνια γλίστρησε από τα χέρια της χοντρής, έτρεξε με όλες του τις δυνάμεις, για να μην τον πιάσουν. Βρήκε τη μάνα του ξαπλωμένη όπως πάντα στο πάτωμα και βούτηξε μέσα στα παπλώματα. Η Μαρία άρχιζε να τον ρωτάει. «Ρίζαμ, ντο έντονε;» τι έγινε μωρό μου; Και ο Βάνια δεν ήξερε τι να πει, γιατί απλά δεν ήξερε. Τον έπιασαν τα κλάματα, μετά ξέσπασε σε λυγμούς, και αντί για παρηγοριά έφαγε χαστούκι από τη μάνα του. «Για να μην απομακρύνεσαι για πολύ ώρα!» του είπε. Αμέσως σταμάτησε να κλαίει και κοιμήθηκε στη ζεστή αγκαλιά της μάνας του, σα να ήταν βρέφος.

«Αν θα με έπαιρναν στο ορφανοτροφείο, θα ήμουν κάπου αλλού και θα είχα άλλη ζωή», έλεγε μετά στα παιδιά του. «Ξέρεις πόσα παιδιά χάθηκαν στον πόλεμο και στην

εξορία!». Και τότε ίσως δεν θα μάθαινα ποτέ ότι ήμουν γεννημένος Έλληνας και οι μνήμες μου θα ήταν άλλες».

Η γιαγιά Μαρία, ο γάτος και ο Στάλιν

Η γιαγιά Μαρία μισούσε τον Στάλιν. «Αυτός ο διάβολος», έλεγε, «που έσφαξε τόσο και τόσο κόσμο, πήρε και τον άνδρα μου!» Τον μισούσε πραγματικά, ενώ παράλληλα τον σεβόταν, ήταν η εξουσία. Για τον Λένιν έλεγε: «φαίνεται καλός, αλλά το ίδιο με τον Στάλιν δεν ήταν; Άρα δεν ήταν και τόσο καλός και έξυπνος όσο λένε, διαφορετικά θα είχε βάλει κάποιον άλλον στη θέση του όταν αρρώστησε».

Ο σεβασμός της γιαγιάς για τα πολιτικά πρόσωπα εκδηλωνόταν μια φορά την εβδομάδα, όταν ετοίμαζε χαρτί για την τουαλέτα από τις εφημερίδες. Με μικρό ψαλιδάκι ξέκοβε τις φωτογραφίες του Λένιν, του Μπρέζνιεφ και των άλλων μελών της κυβέρνησης από εφημερίδες. Μετά, έσκιζε τα πορτρέτα σε μικρά κομματάκια και τα πετούσε στα σκουπίδια, ενώ από τις σελίδες, πλέον χωρίς τα πορτρέτα των ηγετών, έκανε φύλλα και τα τοποθετούσε σε ένα καθαρό καλαθάκι που κρεμόταν στην τουαλέτα.

Στην ΕΣΣΔ δεν υπήρχε χαρτί υγείας για τον λαό, ενώ υπήρχαν πολλές εφημερίδες, που καθημερινά έφερναν χιλιάδες ταχυδρόμοι σε όλα τα σπίτια των πολιτών. Ακόμα και σε απομακρυσμένα χωριά φτάνανε εφημερίδες καθημερινά. Όλους τους πολίτες τους ανάγκαζαν να γίνουν συνδρομητές, έστω μιας εφημερίδας. Για να διευκολύνουν τη διαδικασία πληρωμής ετήσιας συνδρομής, το ποσό αφαιρούνταν από τον μισθό του εργαζόμενου, αφού οι εγγραφές γίνονταν απευθείας στους χώρους εργασίας. Αυτό, φυσικά, με τη “θέληση” του εργαζομένου. Έτσι, σχεδόν κάθε σπίτι και κάθε μέρα, εκτός της Κυριακής, είχε εφημερίδες. Κανένας δεν διαμαρτυρόταν γι’ αυτήν την αναγκαστική συνδρομή, γιατί οι εφημερίδες από μαλακό χαρτί ήταν πολύ χρήσιμες στις καθημερινές ανάγκες κάθε οικογένειας, ειδικά στην τουαλέτα.

Η γιαγιά έλεγε ότι δεν είναι σωστό να σκουπίζεις τον κώλο σου με το πρόσωπο του Μπρέζνιεφ ή του Λένιν! Οι φωτογραφίες τους γέμιζαν τις σελίδες των εφημερίδων, με πολλά εκατομμύρια φύλλα. Αγράμματα, δεν ήξερε να διαβάζει, αλλά ξεφύλλιζε με σοβαρό ύφος την «Πράβντα», την «Ιζβέστια» την «Τρουντ» και άλλες δύο εφημερίδες. Πίστευε κανείς ότι ξέρει και το περιεχόμενο των άρθρων... Ο γιός της ήταν

συνδρομητής πολλών εφημερίδων, έτσι, για να μη δώσει αφορμή για σχόλια, ως διαφωνών με το καθεστώς.

Η Αντιγόνα κορόιδευε τη γιαγιά για την επιμονή της να μη σκουπιστεί κανένας με τη φωτογραφία του Λένιν, αλλά, αργότερα, έμαθε ότι τελικά με αυτήν την εμμονή η γιαγιά προστάτεψε την οικογένεια από τις συνέπειες που μπορούσε να επιφέρει στην υγεία η χρήση της εφημερίδας, ως χαρτί υγείας.

Στα μαθήματα της χημείας, ο καθηγητής, ο πολύ αγαπημένος Μιχαήλ Σεργέεβιτς, μια μέρα είπε στους μαθητές να μη χρησιμοποιούν το χαρτί εφημερίδας στις τουαλέτες, γιατί είναι επικίνδυνο για την υγεία, λόγω των χημικών ουσιών που περιέχει το μελάνι. Ο αστείος Λιόσκα, αμέσως, ρώτησε τον χημικό: «Αφού είναι επικίνδυνο, τότε με τι σκουπίζονται ο Πρώτος Γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης και η οικογένειά του;» Όλοι στην τάξη έσκασαν απ τα γέλια, ανταλλάσσοντας συνωμοτικές ματιές. Μάλλον φαντάστηκαν τον Μπρέζνιεφ να σηκώνει τον ποπό του και να σκουπίζεται με εφημερίδα με τη μούρη του ίδιου. Και ο χημικός δεν κρατήθηκε, γέλασε μαζί με όλους και μετά είπε σοβαρά: «Πράγματι, αυτό δεν το ξέρω. Και πώς θα το μάθουμε πάλι δεν το ξέρω. Μάλλον για την κυβέρνηση παράγουν ειδικό χαρτί υγείας, μαλακό και άσπρο».

Η γιαγιά μισούσε τον Στάλιν, αλλά μια φορά ομολόγησε στην Αντιγόνα ότι έριξε ένα δάκρυ, όταν έμαθε ότι ο Στάλιν πέθανε. Εκείνο το πρωινό, στο ραδιόφωνο, άκουσε μια μελαγχολική μελωδία αντί της γυμναστικής του καθημερινού προγράμματος, που μεταδιδόταν συνήθως αυτήν την ώρα. Ήταν η Έβδομη συμφωνία του Μπετόβεν, αλλά η γιαγιά δεν ήξερε τον Μπετόβεν, θυμόταν μόνο ότι η μουσική αυτή ράγιζε την καρδιά της. Σε όλα τα σπίτια, σε όλη την επικράτεια της ΕΣΣΔ, υπήρχαν μόνιμες κατασκευές ραδιοφώνων, κρεμασμένες στους τοίχους των σπιτιών εκατομμυρίων ανθρώπων. Τα ραδιόφωνα δούλευαν συνέχεια, δεν τα έκλεινε κανένας - από τις έξι το πρωί έως τις δώδεκα τη νύχτα. Μετά από το «καληνύχτα» του εκφωνητή, σιωπούσε μόνο του, και στις έξι το πρωί πάλι ξυπνούσε τον σοβιετικό λαό με τον εθνικό ύμνο. Κανένας δεν έκλεινε τα ραδιόφωνα ποτέ, μόνο χαμήλωνε τον ήχο, όταν χρειαζόταν.

Η γιαγιά Μαρία, το πρωί τις 5ης Μαρτίου του 1953, στην Ασακάροβκα του Βόρειου Καζακστάν που έμεναν εξόριστοι, για πρώτη φορά δεν άκουσε την καθημερινή εκπομπή με τη γυμναστική στις έξι και μισή, νωρίτερα δεν άκουσε και τις ειδήσεις των έξι. Δεν άκουσε και την «Πιονέρκαγια Ζόρκα», μια εκπομπή για την κομμουνιστική νεολαία, που ήταν μετά την εκπομπή της γυμναστικής, πριν να φύγουν τα παιδιά για τα σχολεία τους. Συνήθως ο νέος, μαζί με το πρωινό γάλα, άκουγαν και τις ειδήσεις για την κομμουνιστική νεολαία και τους πιονέρους. Η γιαγιά δεν ήξερε ρωσικά και δεν καταλάβαινε τι λένε στις εκπομπές αυτές. Απλά, είχε συνηθίσει τα μουσικά σήματα των εκπομπών, που συνόδευαν την καθημερινότητά της. Σε αυτές τις ώρες, συνήθως έκανε τις δουλειές της στην κουζίνα, όπου βρισκόταν το μικρό ραδιόφωνο με τους μοναδικούς δύο κρατικούς σταθμούς.

Όμως, εκείνο το πρωινό άλλαξαν όλα. Η ημέρα ξεκίνησε με αργούς μελαγχολικούς ρυθμούς. «Μπας και πέθανε αυτός ο διάολος;» σκέφτηκε. Δεν ανέφερε το όνομά του. Κάτι πήρε το αυτί της, στη γειτονιά έλεγαν ότι δεν είναι καλά στην υγεία του. Από το ραδιόφωνο συνέχιζε η συμφωνική μουσική του Μπετόβεν. Πολύ βαριά ακουγόταν, σε αντίθεση με υπεραισιόδοξες χαρούμενες μουσικές των πρωινών εκπομπών. Για να σιγουρευτεί, πήγε στο μαγαζί για ψωμί. Εκεί, έμαθε για τον θάνατο του Στάλιν. Δεν πήρε ψωμί, αμέσως έτρεξε πίσω στο σπίτι, γονάτισε στην εικόνα της Παναγιάς και άρχισε να προσεύχεται, να ευχαριστεί και τον Χριστό και όλους τους αγίους για την απελευθέρωση από τον τύραννο τον Στάλιν. «Επιτέλους, έφυγε, τόσο καιρό το περιμέναμε!» σκέφτηκε και ξαφνικά, μετά την προσευχή, έκλαψε. Τον λυπήθηκε και, όπως εξομολογήθηκε στην Αντιγόνα, ανεξήγητα αισθάνθηκε ότι ορφάνεψε. Τόσα χρόνια ζούσαν μαζί του, και τώρα τι θα γίνει; Θα είναι καλύτερα ή χειρότερα; Η εμπειρία της έλεγε ότι θα ήταν χειρότερα. Σ' αυτά ήταν μαθημένη: από τα χειρότερα – στα χειρότερα.

Όταν πέθανε ο Στάλιν, η γιαγιά ήταν μόλις σαράντα ενός χρόνων. Νέα γυναίκα και όμορφη, αλλά, με τα μαύρα που φορούσε, φαινόταν γριά. Η γιαγιά από τα 24, από τότε που εκτέλεσαν τον άνδρα της στις σταλινικές φυλακές, φορούσε μόνο μαύρα.

Η Αντιγόνα ακόμα δεν είχε γεννηθεί, και ο πατέρας της ακόμα δεν είχε γνωρίσει τη μάνα της, ούτε είχε μετακομίσει νότια, στο Ντζάμπουλ, αλλά την εικόνα της γιαγιάς της, της Μαρίας, που ευχαριστεί την Παναγιά την ημέρα του πένθους, την έχει φωτογραφήσει στη μνήμη της σαν να ήταν μαζί της, μπροστά στο εικονοστάσιο του σπιτιού, σαν να χαιρόταν μαζί της μέσα από τις προσευχές για τα καλά νέα, τον θάνατο του μεγάλου Στάλιν, που προκάλεσε μεγάλη ταραχή στις καρδιές όλων των ανθρώπων, που σκορπούσε φόβο ακόμα και μετά τον θάνατό του.

Μια φορά, σε ένα από τα πολλά πικνίκ που πήγαιναν οι μεγάλοι, για ψάρεμα στις λίμνες και πολύωρα γλέντια με κεμεντζέ και ακορντεόν, ήρθε στην παρέα και ο Σεργέι Σεργέεβιτς, διευθυντής του πατέρα της Αντιγόνα. Ήταν Μοσχοβίτης γέννημα θρέμμα και βρέθηκε στην Ασία όχι με τη θέλησή του.

Λέγανε ιστορίες παλιές και ο πατέρας της Αντιγόνας, ένας εξόριστος καυκάσιος Έλληνας, αφηγούνταν τι πέρασε στα μέρη αυτά και πώς βρέθηκε τόσο μακριά από τη Μαύρη Θάλασσα. Ο θείος Σεργέι, όπως τον φώναζε η δεκάχρονη τότε Αντιγόνα, άκουγε με μεγάλο ενδιαφέρον την ιστορία του Βάνια. Δεν έκανε ερωτήσεις, απλά άκουγε και έπινε. Αργότερα, μετά τη νοστιμότατη ψαρόσουπα - μαγειρεμένη πάνω στη φωτιά, αποφάσισε, για πρώτη φορά, όπως είπε, να πει και αυτός την ιστορία του διωγμού της οικογενείας του.

«Δεν θα το πιστέψεις, Βάνια, εσάς σας εξόρισε ο Στάλιν εν ζωή και εμάς μας εξόρισε ο Στάλιν μετά θάνατον! Τον πατέρα μου, τον πρώτο μηχανικό του εργοστασίου, τον εξόρισαν από τη Μόσχα την άλλη μέρα, μετά την ανακοίνωση του θανάτου του «πατέρα του έθνους». «Όμως, για όλα δεν έφταιγε ο πατέρας, αλλά εγώ και μάλιστα μια πολύ συγκεκριμένη μέρα, που έτυχε και ο γάτος μας να μην είναι πολύ καλά και που κινδυνέψαμε λίγο και εξ αιτίας του», είπε ο Σεργέι Σεργέεβιτς, και άρχισε να γελάει, μέχρι που πνίγηκε. Ένα ακόμη σφηνάκι βότκας τον συνέφερε. Σοβάρεψε ξαφνικά, σαν να είχε ξεμεθύσει.

Ο Σεργέι τότε ήταν δώδεκα χρονών. Η ανακοίνωση του θανάτου του Στάλιν τον βρήκε το πρωί, ενώ βρισκόταν στο σχολείο. Ακυρώθηκαν τα μαθήματα σε όλη τη χώρα για τρεις ημέρες λόγω πένθους, και οι καθηγητές άφησαν τα παιδιά να πάνε στα σπίτια

τους. Βγαίνοντας από την τάξη ο Σεργέι, από τη χαρά του που δεν θα έχει μάθημα, φώναζε «Ουρά! - ζήτω! Ο Στάλιν πέθανε- έχουμε διακοπές!»

Όταν έφτασε στο σπίτι, βρήκε εκεί τη μητέρα του και τον κόκκινο χοντρό γάτο τους, που καθόταν, όπως πάντα, πάνω στο ζεστό καλοριφέρ. Ο Σερίοζα μπήκε χαρούμενος και ο γάτος σηκώθηκε για να πάει κοντά του, να τον χαιρετήσει και ξαφνικά γλίστρησε, έπεσε κι εγκλωβίστηκε στον πολύ στενό χώρο, μεταξύ τοίχου και καλοριφέρ. Ο καημένος άρχιζε να τσιρίζει με όλες του τις δυνάμεις. Σε όλη την οικοδομή ακούστηκε μια γατίσια φωνή να ζητάει απεγνωσμένα βοήθεια.

Η μάνα του Σεργέι αμέσως φοβήθηκε, σκέφτηκε, μήπως οι γείτονες τους κατηγορήσουν για βεβήλωση του πένθους. «Αχ, τι θα κάνουμε; Οι άλλοι θα πουν ότι επίτηδες πειράξαμε τον γάτο, για να δημιουργήσουμε φασαρία την ημέρα του πένθους!» φώναζε. Ο Σεργέι προσπάθησε να απεγκλωβίσει τον γάτο, αλλά δεν το κατάφερε, ήταν πολύ χοντρός, σιβηρικής ράτσας, και είχε πέσει πολύ κάτω, σχεδόν μέχρι το πάτωμα.

Ο γάτος δεν σταμάτησε ούτε λεπτό να τσιρίζει, είχε τόση δύναμη, σαν να ήταν τίγρης. Η μάνα άρχιζε να τρέμει, ήταν έτοιμη να ξεσπάσει σε κλάμα από αδυναμία να κάνει κάτι. Φώναξαν τον υδραυλικό της οικοδομής.

Ο υδραυλικός, που ευτυχώς βρέθηκε αμέσως, δεν βιαζόταν να κάνει κάτι. Από το πρωί είχε στεναχωρηθεί για τον θάνατο του Στάλιν και ήπие βότκα, ήταν μεθυσμένος. Οι γείτονες, αναστατωμένοι από τις φωνές του γάτου και της μάνας του Σεργέι, δεν σκεφτόταν πια τον Στάλιν και το τέλος του, έπαψαν να είναι λυπημένοι, σκούπισαν τα δάκρυά τους και σταμάτησαν τις συζητήσεις για την τραγωδία του λαού. Όλοι τους πια άκουγαν μόνο τις κραυγές του γάτου και περίμεναν τις εξελίξεις με μεγάλο ενδιαφέρον.

Την ημέρα του θανάτου του Στάλιν, η Μόσχα σαν να είχε χάσει τους ήχους της, ακόμα και τα αυτοκίνητα περνούσαν αθόρυβα κάτω από τα παράθυρα της πολυκατοικίας. Το καλοριφέρ έκαιγε παρά πολύ, γιατί την ανοιξιάτικη αυτή ημέρα είχε πολικό κρύο, λες και ο καιρός ήθελε να συμβάλει στον πόνο των ανθρώπων για τον

χαμό του «Πατέρα του Έθνους». Ήταν 5 Μαρτίου και είχε μείον 30 βαθμούς. Σε αυτή τη σχεδόν σιωπηλή και παγωμένη ημέρα ακουγόταν μόνο ο γάτος που ήθελε να ζήσει.

Η μάνα του Σεργέι συνέχιζε να παρακαλεί τον υδραυλικό να κλείσει τη θέρμανση της πολυκατοικίας, για να ξεβιδώσει το καλοριφέρ. Ο υδραυλικός δεν συμφωνούσε, έλεγε ότι «είναι μεγάλη φασαρία και το κρύο δεν αντέχεται». Δεν βοήθησαν οι διαπραγματεύσεις, ούτε μερικά ποτηράκια βότκας. Μετά, η μάνα του Σεργέι του είπε ότι δεν επιτρέπεται τέτοια φασαρία την ημέρα του εθνικού πένθους και αυτός θα έχει τις συνέπειες για όλα όσα γίνονται στην πολυκατοικία. Η απειλή έκανε τον υδραυλικό να ξεμεθύσει αμέσως. Γρήγορα έκλεισε τη θέρμανση, ξεβίδωσε το καλοριφέρ και ο γάτος σώπασε.

Ελεύθερος πια, έδειξε εκ νέου τη γατίσια αδιαφορία του για τους ανθρώπους, σαν να μη βασανιζόταν πριν λίγο, σαν να μην τσίριζε ασταμάτητα ζητώντας βοήθεια... Η μάνα του Σεργέι δεν κρατήθηκε άλλο, τώρα ξέσπασε σε κλάμα, που ακούστηκε στη σιωπηλή οικοδομή, και οι γείτονες “συγχώρησαν” την ίδια και τον γάτο της, δέχτηκαν το απαρηγόρητο δάκρυ της ως ένδειξη του πένθους της για τον θάνατο του Στάλιν.

Μετά από πολύ ώρα, η μάνα του Σεργέι ακόμα φοβόταν ότι κάποιοι θα την καταδώσουν στις αρχές της Ασφάλειας, ότι θα την κατηγορήσουν για βεβήλωση του πένθους. Αλλά τελικά δεν έφτασε στις υπηρεσίες του KGB η ιστορία με τον γάτο.

Το μεγάλο κακό βρήκε την οικογένεια του Σεργέι, αλλά όχι εξαιτίας του γάτου. Την άλλη μέρα, διέγραψαν τον Σεργέι από το σχολείο για την ακατάλληλη συμπεριφορά την ημέρα του πένθους για τον Στάλιν, δηλαδή για τη χαρά που έδειξε στο σχολείο όταν ακύρωσαν τα μαθήματα. Την ίδια μέρα, τον πατέρα του τον ξέγραψαν από το Κόμμα για την «κακή και αντιπατριωτική διαπαιδαγώγηση του γιου του». Δεν πέρασαν καν δυο εβδομάδες και ο πατέρας ανακοίνωσε ότι φεύγουν σε άλλη πόλη, γιατί πήρε μετάθεση. Στην πραγματικότητα, τον έδιωξαν και από τη δουλειά και τον «συμβούλεψαν» να πάει στη Σιβηρία, όπου «θα γίνει πιο χρήσιμος για την πατρίδα».

Μετά τη Σιβηρία, ο Σεργέι βρέθηκε στο Καζακστάν, όπου μαζί με άλλους χιλιάδες εξόριστους Έλληνες και άλλους λαούς οικοδόμησαν μια βιομηχανική χώρα. Μια χώρα

στην Κεντρική Ασία, την οποία οι φοβισμένοι άνθρωποι κατάφεραν με πολλές θυσίες να την περάσουν από τον φεουδαρχισμό απευθείας στον σοσιαλισμό...

Γλυκό από σύκα

Όταν η γιαγιά η Μαρία λάμβανε από το ταχυδρομείο το δέμα από την Αλεξάνδρα, ένα ξύλινο κουτί με γλυκό σύκο, έλαμπε ολόκληρη από την ευτυχία. Λίγες ήταν οι στιγμές που η Μαρία αισθανόταν τόσο χαρούμενη. Τα σύκα τα έτρωγε με λαχτάρα, σα να ήταν κάτι που τρώγεται, ως τελευταία απόλαυση, πριν από το τέλος της ζωής, όπως έτρωγε το χαβίτς η γριά Λεμόνα πριν πεθάνει.

«Πώς θα ήθελα να φάω και φρέσκα σύκα», έλεγε παραπονιάρικα η γιαγιά στην Αντιγόνα, τρώγοντας το γλυκό από σύκα και πίνοντας μαύρο ζεστό τσάι. Τα φρέσκα σύκα με τίποτα δεν θα μπορούσαν να φτάσουν ταχυδρομικώς. Το Σότσι της Μαύρης Θάλασσας, απ' όπου ερχόταν το δέμα, ήταν χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά από το Καζακστάν.

Αλλά μια φορά, η γιαγιά έλαβε το ξύλινο κουτί με τα φρέσκα σύκα, που τελικά έγιναν ένας λαπάς. Η κουνιάδα της, η Αλεξάνδρα, η γυναίκα του εξάδελφου Ευθύμιου, προσπάθησε να δώσει χαρά στη Μαρία, που τόσο πολύ λάτρευε αυτό το μαυροθαλασσινό φρούτο.

Η Αλεξάνδρα είχε γυρίσει στο Σότσι αμέσως μετά την απόφαση της κυβέρνησης για την αποκατάσταση των εξόριστων Ελλήνων από τη Μαύρη Θάλασσα. Αυτό έγινε το 1956, και τώρα όλοι οι Σαββουλιδέοι ζούσαν, απολαμβάνοντας τα αγαθά που έφερνε η ίδια Μαύρη Θάλασσα και οι παραλίες της. Στον κήπο της Αλεξάνδρας είχε όλα τα δέντρα του κόσμου! Από φρούτα, καρύδια, δέντρα λουλουδένια... και ήταν σαν στον Παράδεισο. Μήλα, αχλάδια, σύκα, δαμάσκηνα, μανταρίνια, μούσμουλα, σταφύλια, ροδάκινα, καΐσια και μια μπανανιά, αλλά οι μπανανιές δε μεγαλώνανε, έμεναν μικρές. Ο κήπος της έμοιαζε με ζούγκλα. Φοίνικες γύρω-γύρω από τον κήπο, ένα δέντρο μιμόζας και ένα άλλο γιαπωνέζικο με τεράστια λουλούδια - μανόλια, που είχε δυνατή, εξωτική μυρωδιά, που έφερνε πονοκέφαλο. Τον κήπο τον βρήκε η Αλεξάνδρα έτοιμο, μαζί με το σπίτι που αγорάσανε, όταν επέστρεψαν στο Σότσι από το Καζακστάν. Και τώρα, κάθε χρόνο πριν τα Χριστούγεννα, έστελνε στη γιαγιά της Αντιγόνας ένα ξύλινο δέμα με το γλυκό από σύκα, μέσα σε πλαστική σακούλα.

Το γλυκό αυτό ήταν μια μικρή αλλά αληθινή απόλαυση για τη Μαρία και μικρή τότε Αντιγόνα. «Αυτά τα φρούτα κάνουν καλό στο στομάχι και στην ψυχή μου ταυτοχρόνως», έλεγε η Μαρία. Πιθανόν ο αέρας της θάλασσας τα έκανε τόσο νόστιμα και γλυκά, μπορεί να ήταν μια ιδέα – τα σύκα από το Σότσι. Μπορεί να ήταν μια νοσταλγία, να ήταν η ανάμνηση του Πόντου, μιας χώρας που δεν υπήρχε πια. Εξαφανίστηκε σαν την Ατλαντίδα, και έμενε μόνο ο μύθος, έμειναν οι γεύσεις, ομιλίες και τραγούδια.

Τα σύκα θύμιζαν στη Μαρία τον Καύκασο και τον Πόντο που γεννήθηκε. Αλλά με το όνειρο για την Ελλάδα τη συνέδεαν δύο πράγματα: γράμματα από τον αδελφό του άνδρα της, τον Γεώργιο, και οι ελιές που καμιά φορά έφερνε ο γιος της από την πρωτεύουσα.

Ο αδελφός του άνδρα της τής έστελνε γράμματα με φωτογραφίες. Τα γράμματα τα πήγαιναν στον θείο Σωκράτη - ήταν ο μοναδικός στη γειτονιά που διάβαζε ελληνικά. Ο Γεώργιος δεν έγραφε τίποτα σπουδαίο. Μόνο έλεγε ότι όλοι τους είναι καλά στην υγεία και θα ήθελαν να έρθουν μια μέρα στο Σότσι, να δουν τα μέρη που άφησαν το 1939.

Άρωμα και γεύσεις της Ελλάδας έφερνε ο πατέρας στη μάνα του, όταν κατάφερνε να αγοράσει ελιές και ελαιόλαδο. Αυτά τα προϊόντα πωλούνταν μόνο σε επιλεγμένα μαγαζιά για κομματικά στελέχη, τη νομενκλατούρα.

Μία-μία έτρωγε η γιαγιά τις ελιές. Όλοι οι άλλοι δεν άγγιζαν καν τις μικρές μαύρες αλατισμένες ελιές. Η γιαγιά κατάπινε ένα-δυο κουκούτσια, λέγοντας ότι ακόμα και τα κουκούτσια είναι πολύτιμα για την υγεία, ενώ το ελαιόλαδο το είχε σα φάρμακο, μια κουταλιά τσαγιού την ημέρα. Και το λάδι δεν το άγγιζε κανένας. Λίγα πράγματα ανήκαν στη γιαγιά, που αφοσιώθηκε στην οικογένεια του γιου της, και αυτά τα λίγα τα σέβονταν οι άλλοι. Ήταν οι τρεις μικρές απολαύσεις της γιαγιάς: το γλυκό σύκο από το Σότσι, τα γράμματα από την Ελλάδα, οι ελιές και το ελαιόλαδο που έφερνε ο πατέρας.

«Οι μυρωδιές μάς κάνουν ανθρώπους με μνήμη», έλεγε η γιαγιά και η Αντιγόνα δεν διαφωνούσε ποτέ, γιατί και αυτή, σαν τη γιαγιά, έδινε μεγάλη σημασία στις μυρωδιές.

Το Καζακστάν, όπου μεγάλωσε η Αντιγόνα μέχρι τα δέκα της, έμεινε στη μνήμη της με μυρωδιές. Ήταν το άρωμα του μακρόστενου πεπονιού, του σταφυλιού χωρίς

κουκούτσι - «κισμίζ» - η μυρωδιά του «μαντί». Το μαντί ήταν ένα μεγάλο, μαγειρεμένο στον ατμό, φύλλο ζυμαρικού, γεμισμένο με ψιλοκομμένο αρνίσιο κρέας και μπόλικο κρεμμύδι, με πολλά μπαχαρικά και κόκκινο τριμμένο πιπέρι. Με δέκα καπίκια αγόραζε η γιαγιά για την Αντιγόνα ένα μαντί στα παζάρια, από μια χαριτωμένη ουζμπέκα με λερωμένη ποδιά.

Η γιαγιά είχε λίγες χαρές και η Αντιγόνα τη λυπόταν, αλλά δεν το έδειχνε. Μετά από πολλά χρόνια, έγραψε για τη γιαγιά ένα ποίημα, αλλά δεν το διάβασε σε κανέναν.

«Μάμα»

Τη Γιαγιά μου την έλεγα «μάμα»
ο πατέρας μου όταν Άκουγε το «μάμα»
χαιρόταν πολύ

Αυτό το «μάμα» ήταν Βάλσαμο στην καρδιά του
ήταν η αμοιβή για τη θυσία στην οικογένεια
του γιού της ήταν η πληρωμή για την αγάπη
που έδωσε σ' εμάς τα εγγόνια της

Η Γιαγιά Δεν ήξερε να ζήσει εκτός της οικογένειας
του γιου της που ακόμα και τη νύφη
τη διάλεξε αυτή: του είπε «παρ' την
είναι καλό κορίτσι!»

Ήμουν μικρή ακόμη Θυμάμαι
κάθε Σάββατο η μάμα έκανε μπάνιο
με φώναζε για να 'ρθω μέσα
να την τρίψω στην πλάτη

Ήξερα πως της αρέσει πολύ
όταν εγώ τρίβω την πλάτη της
η μάμα Καθόταν στην μπανιέρα μισόγυμνη
μέσα στο νερό που την σκέπαζε μέχρι τα στήθη της
το δέρμα της ήταν σιταρένιο και τα στήθη της πολύ άσπρα

Ήταν μόνο σαράντα πέντε χρονών
αλλά σα γριά με μαύρα ντυμένη
η γιαγιά ήταν όμορφη δεν το λέω εγώ
όλος ο κόσμος το ήξερε «Αριστοκράτισσα»
την φώναζαν «Η Μαρία - η Αριστοκράτισσα»

Ενώ της έτριβα την πλάτη
μου παραπονιόταν για τη ζωή της
την ώρα αυτή για τη ζωή της και για το ότι
γέρασε και δεν μπορεί πια όπως παλιά να τρίψει
την πλάτη μόνη της

Την έτριβα την πλάτη της Χάιδεα την πλάτη
το βελούδινο άσπρο δέρμα της

Ήμουν μικρή ακόμα όμως θυμάμαι τη λυπόμουνα
όχι που πέρασε εξορίες και πείνες στη Σιβηρία
και έχασε τα παιδιά της ευτυχώς από τα πέντε
μόνο τα δύο γιατί οι άλλοι τους χάσανε όλους

Την λυπόμουνα περισσότερο γιατί από τα 24 της χρόνια
τότε σκότωσαν τον άνδρα της στις σταλινικές φυλακές
κανένας άνδρας δεν άγγιξε την πλάτη της

δεν κράτησε τα χέρια της δεν την αγκάλιασε
δεν την αγάπησε

Τη λυπόμουνα τη φώναζα «Μάμα»

Ο Αχιλλέας και ο Βοροσίλοβ

Τον Αχιλλέα η Αντιγόνα τον γνώρισε εδώ, στην Ελλάδα. Στα εβδομήντα του χρόνια ήταν κομψός και πολύ ευγενικός άνθρωπος. Φαινόταν πιο νέος από την πραγματική του ηλικία. Ήταν αγαπητός στους συμπατριώτες του που ήρθαν από τη Γεωργία. Και οι ντόπιοι στην Ελλάδα μόλις τον γνώριζαν κέρδιζε αμέσως την εμπιστοσύνη τους με τα άψογα ελληνικά του. Ο Αχιλλέας είχε ένα βασικό προνόμιο -μεταξύ των συμπατριωτών του- τη γνώση της νεοελληνικής γλώσσας, που τη δίδασκε στη Γεωργία.

Ο Αχιλλέας από μικρός ήξερε ότι έχει κάτι που τον έκανε ξεχωριστό. Πάντα είχε τη συναίσθηση της μοναδικότητάς του. Αυτό το «κάτι» δεν ήταν τίποτα άλλο από την ελληνικότητά του. «Για γκρεκ!» Είμαι Έλληνας, έλεγε με περηφάνια, ακόμα και σε περιστάσεις που δεν τον ρωτούσε κανείς για την εθνικότητά του. Αλλά τα ελληνικά τα έμαθε πολύ αργότερα, μετά από αγώνα ζωής.

Οι άνθρωποι φαίνονται από τη μικρή ηλικία, και ο Αχιλλέας, στο ορεινό ελληνικό χωριό Ιραγκά της Γεωργίας, ήταν ένα ξεχωριστό παιδί. «Μυαλωμένο παιδί!» έλεγαν για τον Αχιλλέα οι γέροντες. Έξυπνος και περίεργος, από το δημοτικό σχολείο άρχισε να αναρωτιέται γιατί δεν μιλάει ελληνικά αλλά μόνο ποντιακά, λίγα ρώσικα και γεωργιανά.

Ο πατέρας του, ο Ηρακλής, πρόλαβε και τελείωσε το ελληνικό δημοτικό σχολείο, πριν το κλείσιμο όλων των σχολείων των μειονοτήτων, το 1937. Από αυτή τη χρονιά και μετά, τα ελληνικά σχολεία απαγορεύτηκαν διά νόμου, όπως και τα ελληνικά και ποντιακά θέατρα και οι ελληνικές εφημερίδες. Ο πατέρας του, λοιπόν, ήξερε να διαβάζει και να γράφει ελληνικά. Αλλά δεν μιλούσε τη γλώσσα στο σπίτι και ποτέ δεν είχε διάθεση να διδάξει τον επτάχρονο Αχιλλέα, ο οποίος, ανυπόμονος καθώς ήταν, τον ενοχλούσε συνέχεια. Τον ρωτούσε πότε θα μπορέσει να μάθει και αυτός ελληνικά.

Ο Στάλιν, τότε, ήταν στην κορυφή της δόξας του. Η περίοδος του ολοκληρωτικού καθεστώτος έφτασε στο απόγειό της και εδραιώθηκε για τα επόμενα σαράντα χρόνια.

Ο πατέρας του Αχιλλέα ήταν άνθρωπος ήσυχος, ήξερε μόνο να δουλεύει ασταμάτητα, στη δουλειά αισθανόταν ελεύθερος και δυνατός και απέφευγε τις

ανεπιθύμητες ερωτήσεις του μικρού του γιου. Δεν του μιλούσε για το ελληνικό σχολείο και όταν ο Αχιλλέας επέμενε, τον έδιωχνε από κοντά του.

Πέρασαν κάμποσα χρόνια και ο Αχιλλέας δεν ξέχασε τη μεγάλη του επιθυμία, συνέχιζε επίμονα να προσπαθεί να μάθει ελληνικά, αλλά πρόσθεσε στον προσωπικό του στόχο και ένα νέο όραμα – τα ελληνικά γράμματα να τα μάθουν όλα τα ελληνόπουλα του χωριού τους, στην Ιραγκά. Αυτό το όνειρο ρίζωνε όλο και πιο πολύ μέσα του καθώς μεγάλωνε. Από μικρός, ο Αχιλλέας έβαλε στόχο ζωής να φέρει τα ελληνικά γράμματα σε όλη τη Γεωργία και ακόμη, γιατί όχι, σε όλη την επικράτεια της Σοβιετικής Ένωσης.

Στα ένδεκά του είχε καταλάβει ότι ο πατέρας του κάτι κρύβει, κάτι τον βασανίζει, ίσως ένα μυστικό, γιατί ο πατέρας του, πέρα από σπιτικά και εργασιακά θέματα, ποτέ δε μιλούσε ανοιχτά, πάντα με υπονοούμενα, ψιλοκουβέντες έλεγε. Ο Αχιλλέας δεν ήταν τόσο μικρός για να μην καταλαβαίνει πως ο πατέρας του έκρυβε από τον γιο την ιστορία της απαγόρευσης της ελληνικής παιδείας στη χώρα.

«Ρωτάς πολλά, και όποιος ρωτά πολλά μόνο κακό μπορεί να φέρει, και φυλακή μπορεί να πάει. Να ξέρεις, ο Στάλιν δεν μας θέλει, δεν θέλει να μιλάμε τη γλώσσα μας. Μόνο να μιλάμε ρώσικα και να σκεφτόμαστε μόνο αυτά που αυτός μας διατάζει». Αυτά είπε ο Ηρακλής στον γιο του αργότερα.

Όταν ο Αχιλλέας συνειδητοποίησε ότι ο πατέρας του δεν πρόκειται να τον βοηθήσει, αποφάσισε να δράσει μόνος του και να πετύχει τον στόχο.

Ήταν το έτος 1949, και ο κόσμος ακόμα δεν διψούσε τόσο πολύ για γνώση και σπουδές. Μόλις είχε τελειώσει ο πόλεμος, όλοι ποθούσανε μόνο την ειρήνη και το ψωμί. Ο μικρός Αχιλλέας, ευτυχώς, δεν κατάλαβε τον πόλεμο. Στο ψηλό βουνό τους ποτέ δεν φτάσανε οι Γερμανοί, και το ψωμί δεν έλειψε ποτέ από το τραπέζι τους. Έτσι, το μόνο που τον άγχωνε ήταν πώς να μάθει ελληνικά γράμματα. Μια μέρα, έγραψε ένα γράμμα στον τότε αναπληρωτή πρόεδρο της κυβέρνησης της Σοβιετικής Ένωσης, στον Κλιμέντ Φιόντοροβιτς Βοροσίλοβ.

«Αγαπητέ Κλιμέντ Φιόντοροβιτς», έγραφε ο Αχιλλέας, «παρακαλώ στείλτε μας έναν δάσκαλο που να μας μάθει ελληνικά γράμματα. Εγώ είμαι Γκρεκ (Έλληνας) και δεν ξέρω

ελληνικά, και το όνειρο της ζωής μου είναι να μιλάω και να γράφω ελληνικά. Με μεγάλη εκτίμηση και σεβασμό, ο Αχιλλέας Τσεπίδης από το χωριό Ιραγκά της Γεωργίας». Το γράμμα έφυγε με τον ταχυδρόμο, τον αρμένιο Ασότ, και ο Αχιλλέας έμεινε σε αναμονή, περιμένοντας την απάντηση από τη Μόσχα.

Στο χωριό κανένας δεν πίστευε ότι το μικρό θαρραλέο αγόρι θα πάρει την απάντηση, κι όμως, μετά από ένα μήνα περίπου, μια μέρα, ο ταχυδρόμος έφερε ένα φάκελο στο όνομα του Αχιλλέα. Δεν ήταν από τη Μόσχα, αλλά από την Τιφλίδα, από τον Υπουργό Παιδείας της Γεωργίας, τον σύντροφο Τσιμπλάντζε. Ο γεωργιανός υπουργός ήταν πολύ σύντομος, έγραφε: «Αγαπητέ φίλε, Αχιλλέα, επειδή στη χώρα μας δεν υπάρχει καμία δυνατότητα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας, γι αυτό, το δικό σου αίτημα δεν υφίσταται».

«Γιατί δεν υπάρχει δυνατότητα!» άρχιζε να φωνάζει ο Αχιλλέας. Η απάντηση του υπουργού δεν τον ικανοποίησε, θύμωσε. Προσπάθησε να μάθει γιατί δεν πήρε απάντηση από τη Μόσχα, πήγε στον Ασότ και τον ρώτησε.

«Δεν ξέρω πώς βρέθηκε το γράμμα σου στην Τιφλίδα, ενώ έγραφε καθαρά: προς Μόσχα, Κρεμλίνο», είπε απογοητευμένος ο Ασότ, που πρώτη φορά στη ζωή του κράτησε στα χέρια του ένα γράμμα με διεύθυνση προς το Κρεμλίνο, τη Μόσχα, από την οποία κυβερνούσε ο ίδιος ο Στάλιν!

Ο Αχιλλέας, παρόλο που ήταν έντεκα χρόνων, γρήγορα ανακάλυψε την πονηριά των μεγάλων. Σκέφτηκε και έφτασε στο συμπέρασμα ότι όλοι οι φάκελοι που έγραφαν πάνω: «προς Μόσχα» και ήταν προς τους υπουργούς ή άλλους κυβερνήτες της ΕΣΣΔ δεν έφταναν ποτέ στην πρωτεύουσα.

«Ξέρω γιατί δεν πήρα την απάντηση από τον Βοροσσίλοβ, που, είμαι σίγουρος, θα με έγραφε, έλεγε ο Αχιλλέας στο χωριό. Ο Βοροσσίλοβ δεν μου απάντησε, γιατί δεν έλαβε ποτέ το γράμμα μου! Το “κλέψανε” οι Γεωργιανοί, για να μην τους ρεζιλέψω. Ίσως σκεφτήκανε ότι είμαι κανένας χαζός και γράφω χαζά πράγματα στο Κρεμλίνο! Και όταν το ανοίξανε, κατάλαβαν με ποιον έχουν να κάνουν, αλλά δεν μπορούσαν πια να στείλουν στο Βοροσσίλοβ ανοιγμένο φάκελο. Τι θα έλεγε ο Κλιμέντ Φιόντοροβιτς, «κάποιος διαβάζει τη δική μου αλληλογραφία!»

«Σε παρακαλώ, μη μιλάς έτσι», έλεγε ο πατέρας του. «Μόνο ο Θεός ξέρει γιατί το γράμμα σου δεν το πήρε ο Βοροσσίλοβ, μην το ψάχνεις και μη γράφεις άλλα γράμματα στη Μόσχα, θα βρούμε τον μπελά μας!»

Ο Αχιλλέας δεν είχε πλέον καμιά εμπιστοσύνη στο ταχυδρομείο της Γεωργίας. Από τότε, δεν επιχείρησε ποτέ να στείλει γράμματα σε κανέναν πολιτικό, όταν χρειαζόταν κάτι -φυσικά ποτέ για προσωπικά ζητήματα- πήγαινε μόνος του, αυτοπροσώπως.

Το θέατρο του Αχιλλέα

Στο χωριό Ιραγκά της Γεωργίας, από τα τέλη του 19ου αιώνα, υπήρχε ένας ερασιτεχνικός θεατρικός θίασος, που ανέβαζε παραστάσεις για τους συγχωριανούς. Κάποτε και στην Τιφλίδα και στο Ρουστάβι, Σουχούμι, Ροστόβ και Κρασνοντάρ, υπήρχαν κανονικά, με σκηνές και αυλαίες, ελληνικά θέατρα. Αυτό, την εποχή που ο Αχιλλέας δεν έχει γεννηθεί ακόμα. Στο σπίτι τους και στον τοίχο του σαλονιού, ήταν κολλημένη μια αφίσα που τη διάβαζε συνέχεια ο Αχιλλέας. Κανένας δεν θυμόταν πώς βρέθηκε η αφίσα στην Ιραγκά, αλλά ήταν σημαδιακή για τον Αχιλλέα.

Η αφίσα έγραφε σε δύο γλώσσες: ρώσικα και ελληνικά: Τιφλίσ, Λαϊκόν Θέατρον, Κ.Ι. Ζουπάλωφ. Σαββάτον, 17 Οκτωβρίου 1915, Υπό του ελληνικού δραματικού ομίλου Τιφλίδος, θα παιχθεί «Η Γκόλφω» Δράμα εις 5 πράξεις υπό Σ. Περεσιάδου. Το έργο εξελίσσεται εν Ελλάδι. Παρ. Αροάνια όρη της Πελοποννήσου. Παρακάτω είχε τα πρόσωπα του δράματος και τους ηθοποιούς: Α. Δουκίδης, Α. Ποιμενίδου, Ζ. Μπενάρδη, Μ. Σοφιανίδης, Κ. Λαβασάς, Ν. Αγγελίδης.

Ο Αχιλλέας ζήλευε όλους αυτούς που παίζανε στο ελληνικό θέατρο και έλεγε στον παππού του ότι θα κάνει και αυτός δικό του θέατρο. Μια μέρα, αποφάσισε και έγραψε ένα θεατρικό μονόπρακτο, όπου σατίριζε τη ζωή των Ποντίων που εργάζονταν στα λατομεία της Ιραγκά. Σχεδόν όλοι οι Πόντιοι στο χωριό είχαν σχέση με την πέτρα ή ήταν κτίστες - οικοδόμοι. Το πρώτο θεατρικό του έργο ήταν στην ποντιακή διάλεκτο, αφού ακόμα δεν είχε μάθει ο Αχιλλέας τα ελληνικά.

Η παράσταση είχε επιτυχία, όλο το χωριό μαζεμένο στον λόφο, όπου έστησαν σκηνή με αυλαία, έσκαγε από τα γέλια. Μετά από αυτήν την επιτυχία, οι γέροντες του χωριού είπαν ότι ο Αχιλλέας είναι προικισμένο παιδί και πρέπει να κάνει και άλλη κωμωδία.

Αυτήν τη φορά ο Αχιλλέας σκέφτηκε ότι ίσως ήταν καλύτερα που δεν ήξερε την ελληνική γλώσσα και έγραψε την κωμωδία στην ποντιακή, γιατί απλούστατα οι θεατές δεν θα μπορούσαν να απολαύσουν τα αστεία και το χιούμορ του έργου στα ελληνικά, αφού δεν θα τα καταλάβαιναν.

Αλλά η επιτυχία του στο θέατρο δεν τον απέσπασε από τον μεγάλο του στόχο, να μάθει ελληνικά και να φέρει την ελληνική γλώσσα στο χωριό του ή ίσως και σε όλο τον κόσμο!

Η δόξα του πέρασε τα σύνορα του χωριού τους, ο Αχιλλέας αποφάσισε να μην απογοητεύσει κανέναν και έκανε μετάφραση στα ποντιακά του ρώσικου λαϊκού παραμυθιού για τον λαϊκό ήρωα Πετρούσκα, που ήταν σαν τον έλληνα Καραγκιόζη. Η παράσταση πάλι συζητήθηκε σαν μεγάλο γεγονός του χωριού και πάλι όλη η Ιραγκά μιλούσε για το ταλέντο του Αχιλλέα. Ακριβώς μετά απ' αυτήν τη δεύτερη επιτυχία, ο Αχιλλέας ορκίστηκε στον εαυτό του ότι η επόμενη κωμωδία του θα ήταν οπωσδήποτε στην ελληνική γλώσσα.

Έτσι και έγινε, απλά χρειάστηκε να περάσουν πολλά χρόνια από τότε. Για να πετύχει τον στόχο του, αποφάσισε να σπουδάσει φιλολογία. Ήταν καλοκαίρι του 1955, όταν ο Αχιλλέας για πρώτη φορά έφυγε από το χωριό του για την Τιφλίδα. Διάβαζε μέρα-νύχτα. Ήταν σίγουρος ότι θα περνούσε στο Κρατικό Πανεπιστήμιο.

«Δεν πέρασα στο πανεπιστήμιο, παρόλο που σε τρία μαθήματα πήρα άριστα το πέντε. Για να περάσω, χρειαζόταν και στο τέταρτο μάθημα το πέντε». Ήταν το μάθημα της γεωγραφίας και εγώ έδωσα πολύ καλή απάντηση. Αλλά ο καθηγητής μου λέει: «Αχιλλέα, θα σου βάλω τέσσερα, αφού ξέρεις, βρισκόμαστε στη Γεωργία και το πανεπιστήμιό μας είναι για τους γεωργιανούς. Εσύ, Έλληνας δεν είσαι; Πήγαινε στην πατρίδα σου και σπούδασε εκεί!». «Μου έβαλε “τέσσερα”, που σήμαινε “πολύ καλά”, αλλά εγώ δεν περνούσα», εξηγούσε ο Αχιλλέας στους συχωριανούς του που τον περίμεναν θεωρώντας σίγουρη νίκη.

«Αυτοί οι γεωργιανοί μάς ζηλεύουν, όλα τα πήραν από μας τους Έλληνες και θέλουν να δείχνουν πιο έξυπνοι από μας. Ας τους! Πήγαινε αλλού να σπουδάσεις, στους Ρώσους», είπε ο γέροντας Όμηρος.

«Σε ποια πατρίδα να πάω να σπουδάσω;» σκεφτόταν ο Αχιλλέας. Για την Ελλάδα ούτε έκανε σκέψη. «Εδώ είναι η πατρίδα μου, στην Ιραγκά!» Το 1955, η Ελλάδα για τον Αχιλλέα ήταν απλά ένα μακρινό όνειρο, που υπήρχε για να ομορφαίνει τη ζωή του.

Απογοητευμένος από την προδοσία των Γεωργιανών ο Αχιλλέας πήγε στη Ρωσία, στην πόλη Στάβροπολ, όπου και πέρασε στη φιλολογία και μετά από πολλά χρόνια, μέχρι που έφυγε στην Ελλάδα, δούλεψε στη Γεωργία και στην εκπαίδευση ως καθηγητής.

Από την ημέρα που ο γεωργιανός καθηγητής τον συμβούλεψε να πάει να σπουδάσει στην πατρίδα του, είχαν περάσει σαράντα ολόκληρα χρόνια. Αλλά τα εγγόνια του, πράγματι, έγιναν φοιτητές στα ελληνικά πανεπιστήμια. «Επιτέλους, έχουμε ολοκληρωμένο ελληνομαθή στην οικογένειά μας», ανακουφίστηκε ο Αχιλλέας, μόλις έμαθε για την εισαγωγή της εγγονής του Βασιλείας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Μυστική οργάνωση «Παιδαγωγική Εταιρία»

Ο ανακριτής Νικόλαϊ Νικολαγεβίτς φαινόταν ευγενικός άνθρωπος. Όταν μιλούσε, δεν ανέβαζε τη φωνή του. Ήταν αξιωματικός της KGB, ενώ έμοιαζε τραγουδιστής οπερέτας. Είχε μια ελιά στο αριστερό του μάγουλο και το πρόσωπό του ήταν υπερβολικά όμορφο, με λεπτά χαρακτηριστικά, θυμίζοντας γυναικείο πρόσωπο. Ο Αχιλλέας, μόλις τον είδε, χάρηκε, έβλεπε απέναντί του έναν συμπαθητικό άνθρωπο και πίστεψε ότι η επίσκεψή του θα ήταν σύντομη. Δεν περίμενε ότι αυτή την ημέρα της ζωής του θα απογοητευόταν πολύ, τόσο πολύ, ώστε να αλλάξει γνώμη για πολλά πράγματα που είχε πιστέψει στη ζωή του. Η ημέρα αυτή ανέκοψε ριζικά και τον σοβιετικό “πατριωτισμό” του. Δεν ήξερε ακόμα ο Αχιλλέας, όταν αντίκρισε το λεπτό πρόσωπο του ανακριτή, ότι σε λίγο θα απαρνιόταν πολλά πράγματα. Και η απογοήτευσή του θα του έφερνε μια μελαγχολία παράξενη, σαν αυτή που νιώθει κανείς όταν αποχαιρετάει κάτι που τον έκανε ευτυχισμένο άνθρωπο.

Ο Αχιλλέας μαζί με τους φίλους του είχε ιδρύσει μια μυστική οργάνωση των Ελλήνων. Αυτό έγινε την εποχή του 1970. Την ονόμασαν «Παιδαγωγική Εταιρία», με πρότυπο τη «Φιλική εταιρία» του 1814, στην Οδησό. Τα μέλη της εταιρίας, όλοι Έλληνες - Πόντιοι, δεν σκόπευαν σε τίποτα το επαναστατικό και ποτέ δεν στόχευσαν προφανώς στην ανατροπή του σοβιετικού καθεστώτος. Ήθελαν απλά να κρατήσουν πιο δυνατές τις σχέσεις των ποντίων μεταξύ τους και το βασικό, να αλληλοβοηθούνται. Οι στόχοι της «Παιδαγωγικής Εταιρίας» ήταν γνήσιοι και αθώοι, κανένας δεν ασκούσε κριτική κατά του κόμματος και των μελών της «Κεντρικής Επιτροπής» ή του ίδιου του «Προέδρου».

Ο Αχιλλέας βασίστηκε στην εμπειρία της «Φιλικής Εταιρίας» και η δομή της οργάνωσής τους ήταν σαν αυτή, της «Φιλικής». Το κάθε μέλος γνώριζε αυτοπροσώπως μόνο πέντε άτομα, ενώ όλοι οι εγγεγραμμένοι ήταν πάνω από 200. Ο Αχιλλέας και οι φίλοι του δεν είχαν καμιά σύνδεση με την Ελλάδα. Ίσως γι αυτό η KGB άργησε να τους ανακαλύψει...

«Απλά, θέλαμε να κρατήσουμε δυνατούς τους δεσμούς μεταξύ μας και να προσέχουμε τη νεολαία. Η οργάνωσή μας δεν επέτρεπε μικτούς γάμους, πρόσεχε τις κοπέλες να μη φοράνε κοντές φούστες – τότε, στη Δύση, είχε γίνει η σεξουαλική επανάσταση, που τα ίχνη της έφταναν μέχρι και στην ΕΣΣΔ. Ελευθερία χωρίς όρια, ναρκωτικά, ροκ μουσική κ.λπ. ... Εμείς θέλαμε οι νέοι μας να συμπεριφέρονται σεμνά, σύμφωνα με την ηθική, τα ήθη και έθιμα των Ποντίων. Και μπορώ να πω ότι είχαμε ελάχιστες περιπτώσεις που κάναμε παρατήρηση στις κοπέλες μας. Όλες τους ήταν καλές, διατηρούσαν την αθωότητά τους μέχρι τον γάμο», έλεγε ο Αχιλλέας στην Αντιγόνα, και έφτανε στον κύριο στόχο της Οργάνωσης: «Ο βασικός στόχος μας ήταν να αποκαλύπτουμε ταλέντα μεταξύ των νέων και να τους βοηθάμε. Αν ήταν από φτωχές οικογένειες, χορηγούσαμε χρήματα για τις σπουδές τους».

Κάθε χρόνο, ο Αχιλλέας και οι φίλοι της «Παιδαγωγικής Εταιρίας» οργάνωναν πανηγύρι σε υπαίθριους χώρους, ψηλά στα βουνά του Καυκάσου, μακριά από τα μάτια των περίεργων ανθρώπων. Στο πανηγύρι - «πικνίκ» μαζεύονταν εκατοντάδες πόντιοι και διασκεδάζαν μαζί τις ημέρες των εθνικών γιορτών της Ελλάδος. Στην αρχή του πανηγυριού, πάντα έβγαινε ένας ομιλητής με μικρή εισήγηση για τα γεγονότα της εποχής, είτε ήταν «25η Μαρτίου» είτε η ημέρα του «Όχι». Τραγουδούσαν συνήθως ελληνικά τραγούδια, που μάθαιναν από τις ελληνικές ραδιοφωνικές εκπομπές, που κρυφάκουγαν. Στη χώρα ήταν απαγορευμένο ν' ακούς ξένους ραδιοφωνικούς σταθμούς. Από αυτές τις εκπομπές το μουσικό ελληνικό συγκρότημα «Συρτάκι» αντέγραφε τα τραγούδια. Τις άγνωστες ελληνικές λέξεις τις έγραφαν όπως τις άκουγαν, χωρίς να καταλαβαίνουν και πολλά. Αλλά το ένστικτό τους, έτσι και αλλιώς, δεν τους πρόδιδε, και στην ερμηνεία του τραγουδιού δεν έκαναν ποτέ λάθη.

Μια χρονιά, στο πανηγύρι, έστησαν ένα τεράστιο πανό με ζωγραφισμένο τον Παρθενώνα. Ήταν έργο του Όμηρου Μουσιτίδη. Πετυχημένη ζωγραφιά, σαν να ήταν πραγματικός Παρθενώνας. Ο Όμηρος αποτύπωσε ακόμα και την κλίση των κολονών του ναού στον μουσαμά, διαστάσεων 10 επί 8 μέτρα. Περίπου διακόσια άτομα φωτογραφήθηκαν ομαδικά μπροστά στον «Παρθενώνα». Αν δεν φαινόταν τα δέντρα και το δάσος από τις άκρες του πανό και το δάπεδο, που ήταν ένας χορταρένιος

λόφος, θα έλεγε κανείς ότι ήταν πραγματική φωτογράφιση πάνω στην Ακρόπολη της Αθήνας. Η Αντιγόνα, όταν είδε αυτή τη φωτογραφία σε μια έκθεση από το αρχείο του Ηρακλή Παπουνίδη, το πρώτο που ρώτησε ήταν: «πώς το 1972 βρέθηκαν τόσοι πολύ Πόντιοι μαζεμένοι στην Αθήνα;» Ο Ηρακλής ξελιγώθηκε στα γέλια, της είπε να κοιτάξει προσεκτικά τη φωτογραφία, και τότε η Αντιγόνα πρόσεξε και τα δέντρα και το δάσος που “έβγαιναν” από τον ζωγραφισμένο ουρανό της Αθήνας, που σκέπαζε τη ζωγραφισμένη Ακρόπολη. Πρόσεξε ακόμα και τον λόφο με το βελούδινο χόρτο όπου, καθιστοί, πόζααν οι περήφανοι καυκάσιοι έλληνες.

Ακόμα και σήμερα ο Αχιλλέας αναρωτιέται πώς αποκαλύφθηκε η «Παιδαγωγική Εταιρία», και ποιος τους είχε προδώσει στην KGB. Δεν τολμούσε να υποψιαστεί κανέναν. «Θα μπορούσε να το κάνει οποιοσδήποτε, οι άνθρωποι δεν είναι τέλειοι, μεταξύ μας υπήρχαν και φοβισμένοι, αλλά δεν ήθελα να πιστέψω ότι μόνοι μας “αυτοκτονήσαμε”. Θέλω να ελπίζω ότι μας βρήκαν τυχαία. Αυτά συμβαίνουν! Η KGB μας διέλυσε το 1976», ιστορούσε ο Αχιλλέας στην Αντιγόνα, για την πιο επικίνδυνη για τη ζωή του περιπέτεια.

Σε όλη τη Γεωργία άρχισαν να καλούν στα τοπικά γραφεία της KGB τους Έλληνες, με την κατηγορία της «αντικαθεστωτικής δραστηριότητας». Το μόνο που υποψιαζόταν ο Αχιλλέας ήταν ότι τον αποκαλυπτικό ρόλο έπαιξε η προσπάθεια της μυστικής οργάνωσής τους να βοηθήσουν τους κομμουνιστές στην Ελλάδα που βρέθηκαν στις φυλακές. Αυτό γινόταν το 1970-71, την περίοδο των «Τσέρνιε Παλκόβνικι», δηλαδή των μαύρων συνταγματαρχών. Από τις σοβιετικές εφημερίδες έμαθαν ότι οι κομμουνιστές στην Ελλάδα είχαν εξοριστεί στα απομακρυσμένα νησιά, ότι πολλοί απ’ αυτούς υπέφεραν στις φυλακές. Κανένα μέλος της «Παιδαγωγικής Εταιρίας» δεν μπορούσε να παρακολουθεί σιωπηλά τα θλιβερά αυτά γεγονότα, και αποφάσισαν να βοηθήσουν τους κομμουνιστές, στέλνοντας σ’ αυτούς και στις οικογένειές τους χρήματα. Τα χρήματα τα μάζευαν από χωριό σε χωριό, από πόλη σε πόλη, και τελικά συγκέντρωσαν ένα σεβαστό ποσό – ήταν πεντακόσια ρούβλια, με μέσο μισθό εξήντα ρούβλια. Τα χρήματα αυτά ποτέ δεν έφτασαν στην Ελλάδα. Η KGB γρήγορα έβαλε φρένο στην πρωτοβουλία των «γκρέκων» και άρχισαν να παρακολουθούν τον Αχιλλέα και τους

φίλους του. Στην ΕΣΣΔ απαγορευόταν οποιαδήποτε πρωτοβουλία πολιτών, αν ήταν εκτός κομματικής γραμμής.

Η ανάκριση έμοιαζε με ένα λογοπαίγνιο. Όλη η κουβέντα, όλες τις ώρες, ήταν ίδια και το ανεξήγητο για τον Αχιλλέα ήταν ότι συνέχεια επαναλαμβανόταν. Δεν χωρούσε στο μυαλό του ότι ένας σοβαρός άνθρωπος, όπως ήταν ο ανακριτής, μπορούσε να παίζει μαζί του και να ρωτάει τα ίδια και τα ίδια, σα να μην είχε πάρει χαμπάρι ότι έχει απέναντί του έναν κύριο, έναν άνθρωπο σοβαρό, με όραμα, έναν περήφανο Έλληνα που ποτέ δεν λέει ψέματα, λέει αλήθεια και προσπαθεί να είναι δίκαιος.

- Πείτε μου πόσα άτομα ήταν στην οργάνωσή σας;
- Ακριβώς δεν ξέρω, περίπου διακόσια.
- Ποιανού ήταν η ιδέα;
- Δική μου. Από μικρός ήθελα κάτι να κάνω για τον λαό μας, τους γκρέκους.
- Τι σκοπεύατε;
- Να κρατάμε τις παραδόσεις μας. Προσέχαμε τη νεολαία μας.
- Τα χρήματα από πού τα παίρνατε;
- Χέρι-χέρι, σπίτι-σπίτι, μαζεύαμε. Κάποιοι που ήταν πιο άνετοι οικονομικά – γιατροί, έμποροι, δίνανε περισσότερα.
- Με ποιους από το εξωτερικό έχετε επαφή;
- Με κανέναν.
- Τα χρήματα για τους Έλληνες κομμουνιστές πού θα τα στέλνατε;
- Θα τα στέλναμε μέσω του υπουργείου εξωτερικών της ΕΣΣΔ, πιστεύω θα μας βοηθούσε το υπουργείο. Κομμουνιστική χώρα είμαστε, δεν πρέπει να βοηθάμε και τους Έλληνες κομμουνιστές που υποφέρουν από τη χούντα;
- Ποιός σας έδωσε την ιδέα να το κάνετε;
- Μόνοι μας το σκεφτήκαμε.
- Δεν λέτε την αλήθεια, είχατε σχέση με την Ελλάδα και σας χρηματοδοτούσαν απ' εκεί!
- Όχι, δεν έχουμε, ούτε είχαμε σχέση με το εξωτερικό, ούτε με την Ελλάδα είχαμε. Μόνο να βοηθήσουμε θέλουμε, δεν ζητάγαμε βοήθεια!

Ο διάλογος αυτός με τις ίδιες ερωτήσεις επαναλαμβανόταν. Ο ανακριτής δεν σημείωνε τίποτα, μόνο ρωτούσε και τις απαντήσεις σα να μην τις άκουγε. Ο Αχιλλέας έβλεπε πως τώρα περισσότερο έμοιαζε με ένα κακό παιδί που δε σταματά να κοροϊδεύει, γιατί του άρεζε να βασανίζει τους άλλους.

Κάποια στιγμή αισθάνθηκε πως ζαλίστηκε, θα έπεφτε κάτω στο πάτωμα, ήταν στα πρόθυρα της λιποθυμίας. Αλλά έκανε ό,τι μπορούσε και άντεξε, δεν έπεσε. Η καρδιά του άρχισε να κτυπάει παράξενα, σαν να ήθελε να βγει έξω, αφήνοντας το σώμα στα χέρια του ανακριτή. Βράδιασε και ο Νικολάι Νικολάγεβιτς, με την ελιά στο μάγουλο, πάλι έμοιαζε με γυναίκα, μια πρόστυχη γυναίκα, που προσπαθούσε να παγιδέψει έναν άνδρα. Ο Αχιλλέας σιχαινόταν τέτοιες γυναίκες.

Το ίδιο βράδυ, όταν γύρισε σπίτι ταπεινωμένος και άδειος, πριν κοιμηθεί, σκέφτηκε ότι στην ουσία η ζωή του ήταν γεμάτη με ψέματα. Ομολόγησε στον εαυτό του ότι είχε δημιουργήσει με το μυαλό του μια εικόνα πολύ αισιόδοξη για τον ίδιο και τη ζωή του.

«Τίποτα δεν ήταν όπως το πιστεύαμε... Δεν είναι ζωή εδώ, δεν έχουν θεό αυτοί οι άνθρωποι, να φύγουμε στην Ελλάδα, μόλις μπορέσουμε!» σκέφτηκε και κοιμήθηκε. Το πρωί, θυμήθηκε το μπερδεμένο όνειρο που έβλεπε και τον ταλαιπώρησε αρκετά: με μια γυναίκα, που έμοιαζε τον Νικολάι Νικολάγεβιτς, που τον μαστίγωνε φωνάζοντας: «Ομολόγησε πως είσαι πράκτορας των Αμερικανών, δεν θα πας ποτέ στην Ελλάδα, στη φυλακή είναι η θέση σου, προδότη».

«Είναι η συνέχεια του εφιάλτη που έζησα χθες ξύπνιος», συμπέρανε ο Αχιλλέας, δεν είπε τίποτα στη γυναίκα του, τη Μάρω, που ήξερε από τα όνειρα, τα ερμήνευε καλά και κάπου-κάπου διάβαζε και το φλιτζάνι.

Τελικά, κανένας δεν μπήκε στη φυλακή. Είναι άγνωστο γιατί δεν συνέλαβαν κανέναν Έλληνα. Την ίδια περίοδο, όποιος έλεγε κάτι κατά της εξουσίας ταυτόχρονα χαρακτηριζόταν αντικαθεστωτικός και τον περίμενε η φυλακή, ή, ως «σχιζοφρενή», τον περίμενε το τρελοκομείο για έξι τουλάχιστον μήνες.

Ο Αχιλλέας σκέφτηκε ότι ίσως δεν τους πείραξαν γιατί η οργάνωση ήθελε να βοηθήσει τους κομμουνιστές, βασανισμένους απ' τους χουντικούς. Δε συνέφερε την ΕΣΣΔ να τιμωρήσει κάποιους «γκρέκους», που έδειξαν με το παραπάνω τη

συμπαράστασή τους στον λαό της Ελλάδας που ήταν κατά της Χούντας, άρα κατά και των ΗΠΑ. «Το τάιμινγκ, όπως λέτε εσείς σήμερα, ήταν καλό για μας, διαφορετικά θα είχαμε σαπίσει στις φυλακές για πολιτικούς κρατούμενους. Είχαμε τον Άγιο μας!» έλεγε ο Αχιλλέας πολλά χρόνια μετά.

Το αγόρι Κώστια και ο Σεβαρνάντζε

«Τελικά, την ελληνική γλώσσα την έβαλαν στα εκπαιδευτικά σχολικά προγράμματα της Γεωργίας;» ρώτησε η Αντιγόνα τον Αχιλλέα.

«Έγινε και αυτό! Όχι, βέβαια σε όλα τα σχολεία και όχι αμέσως, αλλά έγινε», απάντησε ο Αχιλλέας και χαμογέλασε. Με τρυφερό ονειρικό βλέμμα, κοιτάζοντας κάπου μακριά. «Μετά από τόσους κόπους... Τελικά, ξέρεις ποιος βοήθησε; Ένα αγόρι. Κώστια τον λέγανε».

Σε σαράντα έξι σχολεία εισήγαγαν την ελληνική γλώσσα ως ξένη γλώσσα και μάθημα κατ' επιλογήν. Και αυτό έγινε, όταν ο μικρός Κώστας έβαλε τον ίδιο τον πρόεδρο Σεβαρνάντζε να ασχοληθεί με την ελληνική γλώσσα.

Ο Πρώτος Γραμματέας του Κόμματος Εντουάρντ Σεβαρνάντζε, με τη συνοδεία κομματικών στελεχών, έκανε περιοδεία στα χωριά της περιοχής. Ήταν Αύγουστος μήνας. Σε ένα από τα χωριά, πλησίασε τους Έλληνες που θέριζαν. Το ενδιαφέρον του προκάλεσε ένα ζωηρό αγόρι που το λέγανε Κώστια. Τον ρώτησε από ποια οικογένεια είναι, με τι ασχολούνται οι γονείς του. Ο Κώστια απάντησε και είπε το επίθετό του, είπε πού μένουν και πόσα μεγαλύτερα αδέρφια έχει.

«Μολοντέτς!» Δηλαδή «μπράβο!» του είπε ο πρόεδρος. Αλλά είσαι “γκρεκ”, έλληνας; Ελληνικά ξέρεις να μιλάς και να γράφεις;»

«Κ' εξέρω καλά τα νέα ελληνικά. Μαναχόν ρωμαίικα καλατσεύομ'», είπε ο Κώστια στην ποντική διάλεκτο - «Δεν ξέρω ελληνικά! Μόνο ρωμαίικα μιλάμε» και με θάρρος κοίταξε στα μάτια τον μεγάλο άντρα της χώρας.

«Γιατί δεν ξέρεις;» ρώτησε πάλι ο Εντουάρντ Αμβρόσιεβιτς Σεβαρνάντζε.

«Πώς να μάθω, δεν έχουμε τέτοια μαθήματα!» απάντησε πάλι θαρραλέα ο Κώστια, και δεν κατέβασε το βλέμμα του, συνεχίζοντας να κοιτά στα μάτια τον κυβερνήτη της χώρας.

«Κα-α-λά...», είπε ο Σεβαρνάντζε. «Σε λίγο θα πας στο σχολείο και θα δεις πως θα έχεις μαθήματα νεοελληνικών!».

Όλοι όσοι ήταν μάρτυρες του διαλόγου του ισχυρού άνδρα της χώρας με ένα οκτάχρονο αγόρι δεν τον πίστεψαν τον πρόεδρο. Τα λόγια τα μεγάλα τα άκουγαν συνέχεια - ήταν και αυτά ένα μέρος της ζωής τους.

«Ο πρόεδρος είναι πρόεδρος και του επιτρέπεται να δίνει υποσχέσεις και να μην τις τηρεί, η δουλειά του είναι να δίνει ελπίδες στον λαό», σχολίασε ο Σωκράτ, ένας εξηντάχρονος αγρότης.

Γρήγορα όλοι ξέχασαν την αναπάντεχη συνάντηση του Κώστια με τον Σεβαρνάντζε. Αλλά τον Σεπτέμβριο, την ημέρα έναρξης τις σχολικής χρονιάς, μια από τις μεγάλες εθνικές γιορτές στην ΕΣΣΔ, όταν οι γονείς συνόδευαν τα παιδιά τους στα σχολεία, έγινε το “θαύμα”. Κανένας δεν πίστεψε στα αυτιά και τα μάτια του όταν ανακοινώθηκε στη μεγάλη σχολική γιορτή ότι: «Από δω και πέρα, οι μαθητές θα μπορέσουν να επιλέξουν μεταξύ των ξένων γλωσσών: αγγλικής, γαλλικής, γερμανικής και την ελληνική γλώσσα». Ο Κώστια, φυσικά, επέλεξε την ελληνική γλώσσα και έγραψε στο Σεβαρνάντζε ένα γράμμα με ευχαριστίες. Το γράμμα του Κώστια στον Πρόεδρο έγινε αφορμή για ένα ακόμα πανηγύρι, που το έκαναν σαν τον γάμο - τρεις ημέρες.

Την εποχή του '80, στη Γεωργία, άρχισαν επίσημα τα πρώτα μαθήματα ελληνικής γλώσσας σε σχολεία της Τιφλίδας, του Ρουστάβι, της Τσάλκα και του Σοχούμι. Έτσι, ο Αχιλλέας έφτασε στο τέλος του αγώνα του. Έγινε από τους πρώτους δασκάλους ελληνικής στην πόλη Ρουστάβι.

«Ξεκίνησα το πρώτο μάθημα ελληνικής ψάλλοντας τον Εθνικό Ύμνο της Ελλάδας. Μετά, διάβασα στα παιδιά το αλφαβητάρι και συνέχισα, δείχνοντάς τους τον ελληνικό χάρτη». Ήταν αρχή μιας νέας εποχής.

Ο ξάδελφος Βασιλιάς Κωνσταντίνος Β΄

Ο πρόεδρος Σεβαρνάντζε είχε μια αδυναμία στους Έλληνες, αφού ο οικογενειακός τους παιδίατρος ήταν ο Γιάννης Μουρατίδης. Ο Μουρατίδης ήταν άνθρωπος της εμπιστοσύνης του προέδρου στα θέματα της υγείας των παιδιών και εγγονών του. Ο γιατρός, που τον φώναζαν στην Τιφλίδα «Ο θεός των παιδιών», δεν έπαιρνε χρήματα από τον πρόεδρο. Του αρκούσε η τιμή και η εμπιστοσύνη που είχε από την πρώτη οικογένεια της χώρας. Πάντως, ο Γιάννης Μουρατίδης ήταν ένας φύλακας - άγγελος της οικογένειας του προέδρου, κάνοντας πολλές φορές ακριβείς διαγνώσεις και σωστή θεραπεία. Ήταν ταλέντο μεγάλο, με σημαντικές σπουδές στο Λένινγκραντ, στην Ιατρική Ακαδημία. Ο δάσκαλός του, δόκτωρ Βασίλιεβ, επέμενε να μείνει ο Γιάννης στη Σχολή, να κάνει ακαδημαϊκή καριέρα, αλλά η μητέρα του, η Μάρθα, του έγραψε ένα γράμμα αυστηρό και του ζήτησε «να μη μείνει με τους Ρώσους, να επιστρέψει στο σπίτι του αμέσως».

Η Μάρθα ήταν σκληρή, στην οικογένεια πάντα γινόταν αυτό που έβαζε στόχο να γίνει. Ο μονάκριβος και μορφωμένος της γιος οπωσδήποτε έπρεπε να επιστρέψει στην Τιφλίδα, όπου θα παντρευόταν μια ρωμαία, ελληνίδα, και θα ζούσε καλά και τίμια, όπως ζούσαν όλες οικογένειες ποντίων.

Ο Πρώτος γραμματέας της ΚΕ ΚΚΣΕ της Γεωργίας Εντουάρντ Αμβρόσιεβιτς Σεβαρνάντζε δεν ήξερε πώς να ευχαριστήσει τον Γιάννη για την πολύτιμη προσφορά στην οικογένειά του και μια μέρα αποφάσισε να τον επιβραβεύσει με εισιτήρια και βίζα για ένα ταξίδι στην Ελλάδα. «Έμαθα ότι έχεις εκεί συγγενείς, να πας να τους δεις!» του είπε.

Για τον Γιάννη ήταν η πραγματοποίηση του ονείρου του, να δει με τα μάτια του την Ελλάδα, και ήταν το πρώτο του ταξίδι στο εξωτερικό. Αργότερα, όταν θυμόταν στιγμές αυτού του ταξιδιού, έδειχνε ευτυχισμένος με τις αναμνήσεις του. Περιέγραφε στους φίλους πώς στα σύνορα της Ελλάδας οι έλληνες αστυνομικοί και τελωνιακοί τον κοιτούσαν περίεργα. «Σαν να βλέπανε έναν εξωγήινο. Ακριβώς έτσι! Ένας σοβιετικός

τουρίστας μόνος, χωρίς το γκρουπ, στην Ελλάδα το 1974, ήταν σαν έναν εξωγήινο που επισκέπτεται τον πλανήτη μας!»

Ο Δόκτωρ Μουρατίδης, δυστυχώς, δεν μπορούσε να πάρει μαζί του τη γυναίκα του, τη Νίνα. Αυτό απαγορευόταν αυστηρώς. Ακόμα και ο ίδιος ο Σεβαρνάντζε δεν μπορούσε να επέμβει σ' αυτήν την απαγόρευση. Φεύγοντας στο εξωτερικό, ο κάθε σοβιετικός πολίτης έπρεπε να αφήσει κάποιον συγγενή στη χώρα, «ως όμηρο», μη τυχόν και λιποτακτήσει και κάνει ρεζίλι όλη τη χώρα.

Το ταξίδι αυτό άφησε στον Γιάννη αναμνήσεις, πολλές γλυκές στιγμές, παρά την αυστηρή αλλά διακριτική παρακολούθησή του από ανθρώπους της ελληνικής Ασφάλειας. Πολλοί καλοί συγγενείς, ωραίες εκδρομές, θορυβώδεις ταβέρνες και η αγορά. Όλα ήταν τέλεια, ακριβώς όπως μπορούν να γίνουν, στη χώρα την οποία πάντα ονειρευόσουν.

Ο Γιάννης έφυγε ευτυχισμένος, αλλά με μια μικρή σκιά μελαγχολίας. Θα μπορέσει άραγε ξανά να έρθει; Του έλειπε και η Νίνα, με την οποία θα ήθελε πολύ να μοιραστεί τις ευτυχισμένες στιγμές του ταξιδιού στην ιστορική τους πατρίδα.

Στην επιστροφή, στα σύνορα με τη Σοβιετική Δημοκρατία της Μολδαβίας, την απορία για τον σοβιετικό τουρίστα που επέστρεφε από την καπιταλιστική Ελλάδα έδειξαν και οι σοβιετικοί συνοριακοί φρουροί. Και αυτοί δεν μπορούσαν να πιστέψουν ότι στο τρένο ταξιδεύει ένας τουρίστας, ιδιώτης, χωρίς το γκρουπ. Άρχισαν τον αυστηρό έλεγχο.

Ο Γιάννης ήταν ήσυχος και ήρεμος, δεν πήρε τίποτα μαζί του απαγορευμένο. Αδιάφορα περίμενε να τελειώσει η τυπική διαδικασία ελέγχου. Την τελευταία στιγμή, ένας από τους τρεις συνοριακούς φρουρούς έπιασε το βιβλίο που διάβαζε. Ήταν τα διηγήματα του γεωργιανού συγγραφέα Νοντάρ Ντουμπάτζε στα ρώσικα. Ξαφνικά, από το βιβλίο έπεσε η καρτ-ποστάλ με τη φωτογραφία της οικογένειάς του τέως Έλληνα Βασιλιά Κωνσταντίνου του Β', που την πήρε για σελιδοδείκτη από ένα συγγενικό σπίτι στη Θεσσαλονίκη.

«Και αυτοί, στη φωτογραφία, ποιοι είναι;» ρώτησε με αυστηρό ύφος ο νεότερος συνοριακός. Φάνηκε πως δεν του άρεσαν οι άνθρωποι της φωτογραφίας που έδειχναν ότι είναι πολύ ευτυχισμένοι, πολύ πλούσιοι και γενικά υπερβολικά λαμπεροί.

Ο Δόκτωρ Γιάννης τα είχε χάσει, για πρώτη φορά σε όλο το ταξίδι φοβήθηκε. Το μόνο που σκέφτηκε ήταν ότι δεν πρέπει να πει την αλήθεια, θα τον κατηγορούσαν ως βασιλικό και μετά θα έμπλεκε άσχημα.

«Είναι ο ξάδελφός μου με όλη την οικογένειά του», είπε με ύφος εντελώς αδιάφορο και ξαφνιάστηκε για το γρήγορο και καλό ψεματάκι που ξεστόμισε.

Ο νεαρός φρουρός κράτησε την κάρτα, τη γύρισε, έριξε ένα βλέμμα ατσάλινο στον Γιάννη, τον “σκάναρε” από πάνω έως κάτω: «Τότε, γιατί δεν υπέγραψαν τη φωτογραφία, τι σόι συγγενείς έχεις;» είπε αυστηρά, κατηγορώντας τους συγγενείς του για αδιαφορία.

Ο Γιάννης πάγωσε: «Θα με συλλάβουν για τη φωτογραφία, αλλά και για το ψέμα που είπα!» σκέφτηκε φοβισμένος, αλλά με περισσότερη ψυχραιμία, έτσι ακριβώς όπως έβρισκε τα αίτια των ασθενειών των παιδιών και πάντα έδινε τη σωστότερη διάγνωση, με μεγάλη ακρίβεια, κοίταξε τη φωτογραφία και είπε: «Δεν το υπέγραψαν γιατί εγώ δεν διαβάζω ελληνικά, ούτε μιλάω ελληνικά, και οι συγγενείς μου δεν γνωρίζουν ρώσικα...»

«Και πώς συνεννοήθηκες μαζί τους στην Ελλάδα; ρώτησε ο μεγαλύτερος συνοριακός.

«Στα ρωμαίικα (ποντιακά)! απάντησε ο Γιάννης, «Είναι μια γλώσσα που μιλάμε εμείς οι γκρέκοι».

Ο συνοριακός δεν έκανε άλλες ερωτήσεις, το βιβλίο το άφησε στο τραπεζάκι, εκεί που το βρήκε, και βγήκε από το κουπέ.

«Έτσι, ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος έγινε, έστω και για δυο λεπτά, ο ξάδελφος μου!» έλεγε μετά ο Γιάννης για την περιπέτειά του με τη φωτογραφία της οικογένειάς του Έλληνα Βασιλιά, με φόντο τον Παρθενώνα.

Ο Γάμος της 25ης Μαρτίου

Πλησίαζε η 25η Μαρτίου, η μεγάλη εθνική γιορτή για τους περήφανους Έλληνες, και ο Ηλίας ακόμη δεν είχε βρει τον γαμπρό για τον «γάμο». Αυτήν τη φορά ζορίστηκε να βρει τον κατάλληλο. Ο ένας υποψήφιος έλεγε ότι μόλις παντρεύτηκε και το έβλεπε σαν γρουσουζιά. Ο άλλος δεν ήταν ο κατάλληλος, λόγω εμφάνισης. Ο Ηλίας ήθελε τη «νύφη» και τον «γαμπρό» ωραίους, «για να τους βλέπεις και να χαίρεται το μάτι!» έλεγε.

Η νύφη βρέθηκε εύκολα, ήταν η νέα λογίστριά του, η Κίτσα, όμορφο κορίτσι, με μια σπίθα στο βλέμμα. Η Κίτσα το διασκέδαζε πολύ, έλεγε ότι θα κάνει «πρόβα γάμου» και ότι όλα είναι θέμα τύχης, «και, ποιος ξέρει, μπορεί να έρθει κανείς εργένης στο γλέντι και την ερωτευτεί». Ήταν πάνω από 25 χρόνων και ανησυχούσε πλέον ότι δεν θα βρει άνδρα για παντρεία. Όλες οι συμμαθήτριάς της και φίλες -ελληνίδες- είχαν παντρευτεί και ήδη είχαν κάνει από ένα-δυο παιδιά.

Η Κίτσα πρότεινε στον Ηλία να οργανώσει κάτι σαν το «κάστινγκ γαμπρών», να το ανακοινώσει μεταξύ «γκρέκων» μόνο στα ποντιακά, στόμα-στόμα... να μην καταλάβουν οι Ρώσοι. Αλλά ο Ηλίας ήξερε ότι, αν θα το κάνει, πολύ γρήγορα θα μαθευόταν έξω, θα έφτανε η πληροφορία στη μυστική υπηρεσία της Ασφάλειας και θα τους χαλούσαν τη γιορτή.

Εκείνη τη χρονιά, η άνοιξη είχε έρθει από νωρίς στο Κρασνοντάρ, τα δέντρα έβγαλαν καινούρια φύλλα, η πόλη φαινόταν σαν να ξύπνησε μόλις, με μια τσίμπλα στο μάτι... Σε πολλά σημεία της είχαν μείνει χειμωνιάτικες βρωμιές και σκουπίδια... Ο Μάρτιος πάντα ήταν ένας μήνας δύσκολος. Ο Ηλίας ήθελε να γίνουν όλα όπως πρέπει, πανηγυρικά, γι' αυτό επέλεξε το καλύτερο εστιατόριο της πόλης.

«Μια φορά τον χρόνο, όλοι μαζί γιορτάζουμε την Εθνική Γιορτή όλων των Ελλήνων, γιατί να μην το κάνουμε με τον καλύτερο τρόπο;» έλεγε.

Μέσα στη φασαρία για τις προετοιμασίες της γιορτής, ο Ηλίας παραμέλησε και τις υποχρεώσεις του στην κοοπερατίβα, όπου ήταν διευθυντής.

Κάποια στιγμή, σκέφτηκε να κάνει ο ίδιος τον «γαμπρό», αλλά τον ήξεραν πολύ καλά στην πόλη. Και στο ρεστοράν, αυτόν τον χουβαρντά τον Ηλία, που κάθε φορά άφηνε καλό πουρμπουάρ, τον ήξερε κάθε σερβιτόρα.

Ήταν η δεκαετία του '80. Οι Έλληνες του Κρασνοντάρ είχαν βρει μια πολύ καλή λύση για να οργανώνουν το γλέντι της 25ης Μαρτίου, χωρίς τον φόβο της τοπικής εξουσίας και των μυστικών υπηρεσιών.

Επίσημα στη χώρα δεν υπήρχε κανένας νόμος που να απαγόρευε τη γιορτή των «γκρέκων» την ημέρα της Ελληνικής Επανάστασης της 25ης Μαρτίου. Αλλά μετά την πρώτη εκδήλωση που οργάνωσαν, κάποιοι αμέσως έλαβαν προειδοποίηση. Τον καθηγητή, που έκανε διάλεξη για την Ελληνική Επανάσταση, τον κάλεσαν “για συζήτηση” στα γραφεία της KGB. Αλλά και το ξέφρενο ελληνικό γλέντι, που άφησε ιστορία, δεν μπορούσε να μείνει μυστικό. Την άλλη μέρα, όλη η πόλη μιλούσε για τους «γκρέκους», που γιόρτασαν την εθνική τους γιορτή και «ξόδεψαν πολλά ρούβλια!»

Η προειδοποίηση δεν ήταν γραπτή, μόνο προφορική. Κάποιοι φίλοι τηλεφώνησαν και είπαν στον Ηλία «να μην επαναληφθεί» και «να προσέχουν, διαφορετικά θα έχουν άλλα προβλήματα!»

«Καλά που δεν έγινα κομμουνιστής! Τι είναι αυτοί οι κομμουνιστές, σαν τους μαφιόζους!» διαμαρτυρόταν ο Ηλίας. «Παράνομα μας κυνηγούν, αφού δεν κάναμε τίποτα παράνομο», τα έλεγε στη γυναίκα του μέσα στη μικρή κουζίνα τους, γιατί δεν θα τολμούσε ποτέ να πει τα ίδια στο σαλόνι, να μην ακούσουν τυχαία τα παιδιά τους ή κάποιος εκτός σπιτιού.

Την άλλη φορά η εκδήλωση για την Ελληνική Επανάσταση ήταν πολύ σύντομη και περιορισμένη από κόσμο. Μαζεύτηκε μια παρέα σε ένα εξοχικό σπίτι, πρόσεχαν να μη μαθευτεί σε ευρύτερο κόσμο.

Και μετά, ήρθε στον Ηλία η καταπληκτική ιδέα, να οργανώνουν την 25η Μαρτίου ένα εικονικό ελληνικό γάμο. «Να γλεντάμε όσο θέλουμε και όπως το θέλουμε. Ποιός μπορεί να μας απαγορεύσει να μιλάμε και να τραγουδάμε ποντιακά και ελληνικά σε ένα γάμο; Θα έχουμε στα τραπέζια, μαζί με ανθοδέσμες, από μια μικρή ελληνική σημαία!» είπε ενθουσιασμένος από την εφευρετική του ιδέα.

Το σχέδιο του Ηλία «γάμος - γιορτινή γιάφκα γκρεκών» τους ενθουσίασε όλους, ειδικά η μυστικότητα του. Όλοι αισθάνθηκαν πάλι λίγο-πολύ μικροί ήρωες του έθνους τους. Μάζεψαν χρήματα χωρίς τσιγκουνιές. Και τον Ηλία τον όρισαν «ταμαντά».

Ο ταμαντάς είχε πολλές υποχρεώσεις, είχε την ευθύνη για όλα τα καλά και τα κακά που συνέβαιναν στο γλέντι... Συνήθως, φρόντιζε να μη μεθύσει κανείς πολύ ή, αν τελικά κάποιος έχανε τις ισορροπίες του, κανόνιζε να τον ηρεμήσουν ή να τον προβαδίσουν σπίτι του, αλλά πολύ διακριτικά, να μην καταλάβει ο κόσμος την αδυναμία του συγκεκριμένου ατόμου. Ο ταμαντάς έλεγχε το τραπέζι σε όλα τα επίπεδα: να μη λείπει τίποτα. Πρόσεχε επίσης να υπάρχει πειθαρχία και τάξη, και χωρίς την άδειά του δεν μπορούσε να φύγει κανείς από το τραπέζι. Και το κυριότερο, ο ταμαντάς έδινε στους καλεσμένους, με τη σειρά, τον λόγο για την πρόποση. Και ο ίδιος συνέχεια έκανε τοποθετήσεις κι έτσι το τραπέζι και το γλέντι δεν είχε τελειωμό. Πάντως, η πρώτη πρόποση ήταν πάντα «για την ειρήνη σε όλο τον κόσμο», η δεύτερη «για την πατρίδα Ελλάδα», η τρίτη «για την πατρίδα τη Σοβιετική Ένωση» και μετά σήκωναν τα ποτήρια στην υγεία των συγγενών, των γονιών, των παιδιών και των φίλων. Έλεγαν προπόσεις για γυναίκες που θυσιάστηκαν, για θαρραλέους άνδρες, αλλά και για το δέντρο που φύτεψε ο νοικοκύρης στην αυλή του, για το σπίτι του και πολλές άλλες: για το πουλί που πέταξε πάνω από τα κεφάλια των καλεσμένων στο ευλογημένο αυτό τραπέζι. Και που σίγουρα θα ήταν ένα πουλί που φέρνει ευτυχία! Για τον ήλιο, «Να λάμπει για πάντα!», για το δάσος, «Να μας δίνει πάντα τη δροσιά του», για τον ουρανό, «Να είναι πάντα καθαρός», για τη θάλασσα «χωρίς φουρτούνες», για το ψηλότερο βουνό «που δοκιμάζει τους αληθινούς άνδρες», για το ψωμί «να μη λείπει ποτέ», για το κρασί «να γεμίζει πάντα τα ποτήρια μας!» και για τη ζωή «που είναι, φυσικά, ωραία»... Οι ομιλούντες έπιναν στο όνομα του τάδε... και έλεγαν αρκετά έως πολλά, για να επιδείξουν παράλληλα και την εξυπνάδα τους και τις ρητορικές τους ικανότητες.

Σε τέτοια γλέντια γινόταν και ο διαγωνισμός στο ποτό. Το κρασί, πράγματι, δεν τελείωνε ποτέ, όσο και να έπιναν οι άνθρωποι, σαν να έτρεχε από μια πηγή, που ανάβλυζε κάτω από το συγκεκριμένο τραπέζι. Για τις γυναίκες η χειρότερη στιγμή του

γλεντιού ήταν να βλέπουν τον διαγωνισμό για τον πιο δυνατό πότη, που συνήθως γινόταν στο τέλος. Ο νικητής ήταν αυτός που έπινε περισσότερα λίτρα κρασιού από το κοκαλένιο κέρατο του ενός-δύο λίτρων. Ο στόχος ήταν, μετά από τόσα λίτρα κρασί, να μην πέσεις καταγής, να πας σπίτι σου με τα πόδια ή με το αυτοκίνητό σου και όχι με τη βοήθεια φίλων ή συγγενών, και την άλλη μέρα το πρωί οπωσδήποτε να εμφανιστείς στην παρέα σου για τη σούπα στην ταβέρνα ή το ρεστοράν, σαν να μην είχες πιει όλο αυτό το κρασί. Η πρωινή ζεστή σούπα, το «χασς», ήταν σαν τον πατσά, έσωζε τα στομάχια πολλών διαγωνιζόμενων στο ποτό ανδρών.

Αλλά οι γάμοι των Ποντίων, μετά από τόσο φαγοπότι, πολλές φορές τελείωναν με έναν φοβερό καυγά, γι' αυτό η Αντιγόνα τούς απέφευγε. Η αρχή πάντα ήταν πολύ εντυπωσιακή, ειδικά η παράσταση των εκπροσώπων του γαμπρού, όταν έρχονταν να πάρουν τη νύφη. Με λύρα -κεμεντζέ- με χορούς και τραγούδια.

Από τη χαρά ο γάμος, που στην ποντιακή γλώσσα λέγεται «χαρά», κατέληγε μέσα στη νύχτα σε καβγά, όπου οι θερμόαιμοι έδιναν μπουνιές και καμιά φορά έβγαζαν και τα μαχαίρια. Τα μαχαιρώματα στο φινάλε του γάμου ήταν «γραμμένο σενάριο που δεν έπρεπε ν' αλλάζει». Βωμολοχίες μεθυσμένων ανδρών, τσιρίγματα φοβισμένων γυναικών, κλάματα παιδιών... Όλο αυτό το γνώριμο σκηνικό δεν άρεζε ποτέ στην Αντιγόνα. Ντρεπόταν μερικές φορές που ήταν και αυτή ένα κομμάτι από αυτούς, τους άγριους στη συμπεριφορά, αλλά τρυφερούς στα αισθήματα ανθρώπους, που χαλούσαν τη χαρά. Οι άνθρωποι αυτοί ήταν εθισμένοι στην πάλη, στον καυγά, στον πόνο και το κλάμα. Σαν να ήθελαν να αποδείξουν κάθε φορά πως δεν αντέχουν να είναι ευτυχισμένοι και χαρούμενοι. Είχαν περάσει πολλά, και η ψυχή τους είχε μάθει να πονά και δεν άντεχε τη μεγάλη δόση χαράς και ευτυχίας. Φαινόταν πως ο ίδιος ο Θεός προστάτευε αυτούς τους ανόητους ανθρώπους. Σχεδόν ποτέ σε γάμους δεν υπήρχαν βαριά τραυματίες ή ακόμα θάνατοι.

Έτσι ήταν τα γλέντια στη Μαύρη Θάλασσα. Παραδόξως, όταν οι Έλληνες μετοίκισαν στην Ελλάδα, οι προπόσεις γρήγορα κόπηκαν, συντομεύτηκαν. Εδώ, στην ελεύθερη χώρα, η ζωή πήρε γρήγορους ρυθμούς, είχαν χάσει πολλές απολαύσεις ζωής από την

χώρα χωρίς ελευθερίες... Οι φιλίες πέρασαν σε δεύτερη μοίρα στη ζωή των ανθρώπων, στην πρώτη βγήκαν τα χρήματα και ό,τι είχε σχέση με αυτά.

Η Αντιγόνα, όταν μπορούσε να αποφύγει έναν τέτοιο γάμο, το έκανε. Μόνο στον «γάμο» του Ηλία στο Κρασνοντάρ θα ήθελε να πάει, «τον γάμο» της 25ης Μαρτίου, αλλά δεν έτυχε ποτέ, γιατί γινόταν σε άλλη εποχή.

Τελικά, για τον «γάμο» που διοργάνωνε ο Ηλίας, ανάγκασαν τον γαμπρό της προηγούμενης χρονιάς, τον Σωκράτη, να παίξει ξανά τον ίδιο ρόλο. Ο Σωκράτης ήταν τριαντάρης και ανύπαντρος. Σπούδασε, διορίστηκε κι έμενε με τους γονείς του σε μια μονοκατοικία στα προάστια της πόλης. Η μάνα του κάθε μέρα γκρίνιαζε, ήθελε να τον παντρέψει, αλλά ο Σωκράτης άκουγε μεν τις γκρίνιες, δεν αντιμιλούσε ποτέ, αλλά σιωπηλά επέμενε στη δική του γνώμη.

Πριν από μερικά χρόνια, ήθελε να παντρευτεί την αγαπημένη του από το Πολυτεχνείο, που σπούδαζαν μαζί. Ήταν Ρωσίδα, και η μάνα του της είχε πει: «Μόνο αν θέλεις να πεθάνω!» Ο Σωκράτης δεν ήθελε να την πληγώσει και υποχώρησε, αλλά μετά κατάλαβε πως η Βέρα, έτσι έλεγαν την κοπέλα του, είναι ο μεγάλος του έρωτας, και δεν μπορούσε να την ξεχάσει, αν και προσπάθησε. Σε δυο χρόνια, έμαθε πως η αγαπημένη του παντρεύτηκε, τώρα την ήθελε ακόμα περισσότερο και ούτε σκεφτόταν κάποια άλλη γυναίκα δίπλα του. Αυτός ήταν ο Σωκράτης και δεν μπορούσε να τον αλλάξει κανείς. Ο ρόλος του γαμπρού του ταίριαζε απόλυτα. «Να ζήσω έστω στα ψεύτικα τον γάμο», συμφώνησε. Έγινε αληθινός γαμπρός, του ταίριαζε πολύ το μπλε κοστούμι από ύφασμα ακριβό, αλλά και το μικρό μπουκετάκι κερωμένων λουλουδιών, που ήταν καρφίτσωμένο στο σακάκι από την αριστερή πλευρά.

Το γλέντι ξεκίνησε στις επτά το βράδυ. Η αίθουσα του εστιατορίου ήταν στολισμένη για τον γάμο, αλλά στα τραπέζια τοποθέτησαν μαζί με τα λουλούδια και από μια μικρή ελληνική σημαία. Τις έραψε ο φίλος του Ηλία, Αβραάμ, στην κρατική βιοτεχνία που δούλευε προϊστάμενος. Μαζί με ρόμπες για εργάτες, έραβαν εκεί παράνομα, στο υπόγειο, τζιν παντελόνια. Σε αυτό το παράνομο τμήμα έραψε ο Αβραάμ και τις τριάντα σημαίες. Τα τραπέζια ήταν γεμάτα μεζέδες, φαγητά, ποτά, φρούτα και ελληνικές σημαίες.

Σε όλους τους απρόσκλητους επισκέπτες, που ήθελαν να περάσουν την ίδια βραδιά σ' αυτό το ρεστοράν, οι σερβιτόροι έλεγαν: «Συγγνώμη, σήμερα είμαστε κλειστά, έχουμε ελληνικό γάμο». Η μουσική στον γάμο ήταν ζωντανή. Ήρθε το συγκρότημα από την Τιφλίδα. Τραγουδούσαν μόνο ελληνικά. Ήρθε και ο Γιώργος με τον κεμεντζέ του, από το διπλανό χωριό.

«Ζήτω Ελλάδα! Ζήτω Ελευθερία!» φώναζε ο Ηλίας στα ελληνικά και έκανε ασταμάτητα προπόσεις. «Ζήτω η Ελλάδα!» – επαναλάμβαναν όλοι οι καλεσμένοι. Ξεχάστηκαν η νύφη και ο γαμπρός. Αλλά, κάπου-κάπου, ο Ηλίας απευθυνόταν και σ' αυτούς, λέγοντας: «Να ζήσετε ευτυχισμένοι! Και μια μέρα να βρεθείτε για πάντα στην Ελλάδα!» Ήταν η καλύτερη ευχή. Αχ, η Ελλάδα -ένα όνειρο ατελείωτο- όλο γι' αυτήν μιλούσαν, σαν να ήταν η ερωμένη τους, σαν να ήταν ένας πόθος που δεν έσβηνε με τίποτα.

Ο τελευταίος ελληνικός γάμος της 25ης Μαρτίου τελείωσε τα μεσάνυχτα, και «κλασσικά», με ένα κομφούζιο που μετατράπηκε σε καυγά. Μια απρόσκλητη επισκέπτρια, που κατάφερε να μπει με την παρέα της στο εστιατόριο και καθόταν κάπου στη γωνιά, μακριά από το τραπέζι του γάμου, αναγνώρισε στον «γαμπρό» τον αγαπητικό της, όταν αυτός ήδη πιωμένος χόρευε στην πίστα. Η Ράγια, ήταν το όνομα της κοπέλας, τον πλησίασε και άρχισε να φωνάζει πως είναι «το καθίκι» και «μέγας ψεύτης». Ήταν φανερό πως η Ραγιά είναι η φιλενάδα του Σωκράτη. Φώναζε δυνατά, ακόμα πήγε να τον χαστουκίσει, τόσο θυμωμένη ήταν. Ο Σωκράτης έπιασε το χέρι της, τη σταμάτησε, είπε ψιθυριστά στο αυτί της ότι ο γάμος είναι ψεύτικος, είναι μόνο μια φάρσα. Η Ράγια δεν τον πίστεψε, έφυγε οργισμένη, με κλάματα.

Την επόμενη μέρα, τηλεφώνησε να ρώτησε τους φίλους του και, πράγματι, κανένας δεν επιβεβαίωσε τον γάμο του Σωκράτη. Ρώτησε και τον ίδιο τον Σωκράτη, αυτός αναγκαστικά ομολόγησε πως έπαιξε τον ρόλο του γαμπρού για έναν ψεύτικο γάμο της 25ης Μαρτίου, της επετείου της Ελληνικής Επανάστασης κατά της Οθωμανικής τουρκοκρατίας. Δεν μπορούσε να καταλάβει η Ράγια πώς μπορεί κανείς να ντυθεί γαμπρός για μια εθνική γιορτή. «Αυτοί οι γκρέκοι είναι τρελοί!» είπε. Το ίδιο βράδυ που βγήκε, μίλησε για την περίεργη γιορτή - γάμο που έκαναν οι Έλληνες της πόλης.

Ένας από τους φίλους της δούλευε στην Ασφάλεια, και έτσι οι κυβερνήτες της πόλης έμαθαν το μυστικό των Ελλήνων.

Κάλεσαν τον Ηλία στα γραφεία της KGB για απολογία. Ο Ηλίας ανέλαβε όλη την ευθύνη, ομολόγησε, για να κλείσει η υπόθεση, αλλά βρήκε μια δικαιολογία, λέγοντας πως στην ελληνική παράδοση υπάρχει ένα δρώμενο «Νύφη και Γαμπρός» και αυτή τη φορά ανέβασαν αυτό το δρώμενο για το γλέντι τους. Δεν τον πίστεψαν, όμως σταμάτησαν να σκαλίζουν το θέμα, ούτε έκαναν αναφορά στα ανώτερα όργανα της Μόσχας. Τον Ηλία και τους φίλους του τους γλίτωσε ο Πρώτος Γραμματέας του Κόμματος που είχε μεγαλώσει μαζί τους, με Έλληνες, στην ίδια γειτονιά. Ήξερε πως αυτοί οι ζωντανοί, εργατικοί και δημιουργικοί άνθρωποι είναι τόσο «παιδιά» και τόσο «ανόητοι» πατριώτες, που ρίσκαραν να κάνουν μια μυστική μάζωξη για μια εθνική γιορτή του «ξένου καπιταλιστικού κράτους», μόνο και μόνο για να νιώθουν ότι υπάρχουν, ότι είναι ενωμένοι ακόμα...

Η γιαγιά ρατσίστρια

Η Αντιγόνα πολλά χρόνια νόμιζε πως οι Έλληνες - Πόντιοι μένουν μόνο στις παραλίες της Μαύρης Θάλασσας και στο Καζακστάν. Δεν υποψιαζόταν ότι στην ορεινή Γεωργία μένουν χιλιάδες άνθρωποι που μιλούν την ποντιακή γλώσσα και κάποιοι άλλοι την τουρκική. Και οι μεν και οι δε ονομάζονταν «γκρέκοι», Έλληνες. Οι τουρκόφωνοι, για να σφραγίσουν την ελληνικότητά τους, έδιναν στα παιδιά τους ελληνικά ονόματα: Ιάσων, Πλάτων, Σωκράτης, Μήδεια, Αθηνά, Δημοκρίτ, Αριστότελ και πολλά άλλα ωραία ονόματα, που είχαν άμεση σχέση με την ιστορία της ανθρωπότητας – την αρχαία Ελληνική ιστορία. Πολλές οικογένειες είχαν και από μια «Ελλάδα». Ήταν ελληνικό κοριτσίστικο όνομα. Προφερόταν αλλιώς: «Ελλάντα», γιατί το «δέλτα» δεν υπήρχε ούτε στη ρωσική ούτε στη γεωργιανή - επίσημες γλώσσες της Γεωργίας.

Η Αντιγόνα από μικρή είχε μάθει από τη γιαγιά Μαρία ότι η ανθρωπότητα χωρίζεται στα δύο: Έλληνες και μη Έλληνες. Δεν ενδιέφερε τη γιαγιά αν κάποιος ήταν Ρώσος ή Γάλλος, Τούρκος κ.λπ. Όλοι αυτοί γι' αυτήν ήταν σαν να μην υπήρχαν. Αν ήταν κάποιος «μη Έλληνας», σήμαινε ταυτόχρονα... «μη Άνθρωπος». Η Αντιγόνα μεγαλώνοντας άρχιζε να ντρέπεται γι' αυτήν την απόλυτη στάση της γιαγιάς, αλλά δεν έλεγε τίποτα, της φαινόταν λίγο αστείο και χαζό, μα οι γονείς της ήταν άνθρωποι ανοικτοί, είχαν φίλους διαφόρων εθνικοτήτων, ρώσους, εβραίους, ουζμπέκους, καζάχους. Πολλές φορές η ίδια η γιαγιά τους τραπέζωνε, όταν βρίσκονταν στο σπίτι τους καλεσμένοι από τον γιο της, αλλά, να ταΐσεις έναν ξένο, δεν σήμαινε γι' αυτήν και να τον θεωρήσει άνθρωπο δικό της.

Σίγουρα υπήρχε και ένα μεγάλο πρόβλημα στη συνείδηση της γιαγιάς σε ό,τι αφορά τους τουρκόφωνους γκρέκους. Αυτούς τους λυπόταν. Δεν τους αγαπούσε! Έλεγε, «όπως και να ονομάζεσαι, αφού δεν μιλάς την ποντιακή γλώσσα και δεν την καταλαβαίνεις δεν είσαι και έλληνας». Έλεγε ότι «είναι χριστιανοί μεν, αλλά αβάφτιστοι». Έλεγε και άλλες κακίες κατά των ανθρώπων που δεν μιλούσαν την ποντιακή. Σίγουρα η γιαγιά ήταν ρατσίστρια, δεν αναγνώριζε τους τουρκόφωνους ως πόντιους, και η Αντιγόνα δεν μπορούσε να διαφωνήσει μαζί της, γιατί δεν γνώρισε στη

ζωή της κανέναν τουρκόφωνο πόντιο. Μόνο, όταν έφτασε στην Ελλάδα, πολλοί από αυτούς έγιναν καλοί φίλοι της.

Η Αντιγόνα δεν μπορούσε να βρει γερά επιχειρήματα για το ότι όλοι οι άνθρωποι είναι αυτό που πιστεύουν πως είναι, και, χωρίς να το θέλει, τιμώρησε τη γιαγιά της για τις ρατσιστικές της ιδέες, όταν παντρεύτηκε έναν κοκκινομάλλη Ρώσο.

Η Μαρία με τίποτα δεν ήθελε ρώσο στην οικογένειά τους. Κανένας δεν ήθελε ούτε Ρώσο, ούτε Αρμένιο, ούτε κάποιον άλλο ξένο. Και τώρα, ντρεπόταν για τον γάμο της εγγονής της, έλεγε στις φιλενάδες της στο τσάι: «Να, και τι να κάνω; Αφού την αφήσαμε και πήγε μέχρι τη Μόσχα να σπουδάσει, αυτό πάθαμε! Τόσα χρόνια καθόταν αυτός ο Ρώσος δίπλα της στα θρανία του πανεπιστημίου, και φυσικά τον είχε συνηθίσει. Και αν καθόταν δίπλα της κανένας μαύρος από την Αφρική και αυτόν θα τον είχε συνηθίσει. Και όταν συνηθίσεις κάποιον δίπλα σου, σου φαίνονται όλοι ίδιοι. Ευτυχώς που δεν ήταν κανένας μαύρος! Τα κορίτσια δεν πρέπει να μαθαίνουν πολλά γράμματα, θα μπορούσε και στην πόλη μας να κάνει σπουδές, να μάθαινε λογιστικά ή κομμωτική».

Η γιαγιά, βασικά, όλα αυτά τα έλεγε στις φίλες της για να καλύψει δήθεν το “κουσούρι” της οικογένειας, που ήταν ο ρώσος γαμπρός, αλλά στην πραγματικότητα ήταν περήφανε για τις σπουδές της εγγονής της, που έγινε καθηγήτρια.

Η Μαρία δεν ήθελε να κάνει κακό στην εγγονή της, αφού ήξερε ότι η ευτυχία είναι δώρο θεού, και όταν ο θεός μάς δίνει κάτι ή στέλνει κάποιον, ακόμα και Ρώσο γαμπρό, είναι κι αυτό δώρο. Η ίδια δεν υπήρξε ποτέ ευτυχισμένη γυναίκα και γι’ αυτό δεν μπόρεσε να βάλει το απαγορευτικό της στον γάμο της Αντιγόνας, ενώ ένα δικό της «Όχι!» ή «Νετ» θα ήταν δυνατή εντολή στον γιο της, ώστε να μην επιτρέψει στην Αντιγόνα να παντρευτεί τον ρώσο συμφοιτητή της, όπως συνήθως έκαναν οι περισσότεροι οικογενειάρχες.

Σε μερικά χρόνια, όταν η οικογένεια είχε καταλάβει ότι η Αντιγόνα δεν ήταν ευτυχισμένη στον γάμο της, η γιαγιά λάμβανε τον λόγο: «Είπα, να παντρευόσουν το δικό σου αίμα, άμα δε ακούς όταν σου λένε! Θα ήταν αλλιώς! Όταν δεν είσαι καλά με τον δικό σου άνθρωπο, νιώθεις αποξενωμένη, σαν να αλλάζεις πατρίδα και, εκεί

που νομίζεις ότι βρήκες τον παράδεισο, γίνεται κόλαση. Πού να πας, τι θα πεις; Ο ξένος άνδρας πάντα έχει άλλα χούγια, πού να τον καταλάβεις, ενώ ένας άνδρας τεμέτερον, της εθνικότητάς σου, είναι δικός σου, δεν τον φοβάσαι!»

Η Αντιγόνα γελούσε μαζί της. «Μα, εγώ ζω σε άλλες εποχές, οι άνθρωποι παντού είναι ίδιοι, μαθαίνουν τα ίδια πράγματα, τρώνε σχεδόν ίδια φαγητά, ακούνε ίδια μουσική...» Η γιαγιά ήταν απαρηγόρητη: «μα λες “σχεδόν”, αυτό το σχεδόν κάνει τη διαφορά!»

Μια φορά, στο τρένο που πήγαινε η Αντιγόνα με τον δικό της Γιούρι από τη Μόσχα στο Λένινγκραντ, γνώρισαν ένα ζευγάρι. Ήταν ένας ωραίος, μελαχρινός άνδρας, με καυκάσια χαρακτηριστικά, με μια κοπέλα άχρωμη και αμίλητη, με βιβλίο στα χέρια, που το διάβαζε όλη την ώρα αφοσιωμένη. Μία από αυτές που τη βλέπεις και αμέσως την ξεχνάς. Η Αντιγόνα και ο νεαρός κοιτάχτηκαν σα να ήταν παλιοί γνωστοί. Μίλησε πρώτη η Αντιγόνα, όταν άκουσε από την κοπέλα του να τον φωνάζει Γκομέρ (Όμηρος). Τον ρώτησε ποιος του χάρισε αυτό το τόσο ωραίο ελληνικό όνομα. Παρουσιάστηκε και η ίδια: «Και εγώ έχω αρχαίο ελληνικό όνομα - Αντιγόνα. Είναι της προγιαγιάς μου! Έλεγε πολλά παραμύθια στον πατέρα μου. Εσένα ποιος σου έδωσε αυτό το όνομα;» «Ο παππούς μου ήταν Γκομέρ, πήρα το όνομά του».

«Αλήθεια; Πολύ ωραίο όνομα, δεν αισθάνεσαι μ' αυτό το όνομα σαν να είσαι Αρχαίος Έλληνας;»

«Μα, είμαι Έλληνας», είπε.

«Πώς είσαι; Έλληνας; Και εγώ είμαι Ελληνίδα!»

Η άχρωμη σήκωσε το κεφάλι από το βιβλίο της, κοίταξε την Αντιγόνα. Δεν ήταν περίεργη για την Αντιγόνα, μάλλον την ενοχλούσε ο ενθουσιασμός της.

«Από πού είσαι;», ρώτησε τον Γκομέρ.

«Από τη Γεωργία».

«Αλήθεια; Στη Γεωργία υπάρχουν Έλληνες; Δεν το πιστεύω!»

«Ναι, και πάρα πολλοί! Πολλά χωριά, αλλά και στην Τιφλίδα υπάρχουν, από 'κει είμαι. Και εσύ από πού είσαι;»

«Εγώ, από μια παραδεισένια πόλη, που την ονειρεύεται ο κάθε σοβιετικός! Από το Σότσι!»

Τώρα που άκουσε «Σότσι», ο Γκομέρ έδειξε περισσότερο σεβασμό στην προνομιούχα Αντιγόνα. Το Σότσι, πράγματι, ήταν ένα όνειρο για κάθε άνθρωπο: θάλασσα, καράβια, πάρκα, δάση, βουνά με χιόνια και το καλοκαίρι, μια πόλη για χαρούμενες, αιώνιες διακοπές.

«Υπάρχουν εκεί Έλληνες;» ρώτησε την Αντιγόνα.

«Ναι υπάρχουν, και πολλοί. Δεν θα έλεγα πάρα πολλοί, αλλά πολλοί. Δεν τους μέτρησα!» γέλασε ενθουσιασμένη.

«Ξέρεις ελληνικά;» τον ρώτησε. Ήθελε περισσότερες αποδείξεις της ελληνικότητας του Ομήρου.

«Ναι, ξέρω», απάντησε.

«Τότε πες μου πώς θα είναι στα ελληνικά “χλεμπ”;»

«Αϊμεκ», είπε ο Γκομέρ.

«Πώς;» η Αντιγόνα ήταν σίγουρη ότι ο απέναντι νεαρός την κοροϊδεύει, γιατί το «χλεμπ» στα ποντιακά ήταν «ψωμί». «Και πώς θα πεις “ζντραστβουϊ”;»

«Σαλιάμ»

Και το «ντομ»;

«Γιαπί»...

Στα ποντιακά, οι αναφερόμενες λέξεις αντιστοιχούσαν σε «καλημέρα» και «σπίτι».

«Δεν είσαι Έλληνας! Δεν μιλάς ελληνικά! Αυτές οι λέξεις είναι τούρκικες ή σαν τις τούρκικες, δεν είμαι σίγουρη», είπε κατηγορηματικά η Αντιγόνα.

Ο Γκομέρ κοκκίνισε σαν παντζάρι, όχι από την ντροπή αλλά από την οργή του. Η άχρωμη κοπέλα του και ο κοκκινομάλλης Γιούρι της Αντιγόνα σιωπηλά παρακολουθούσαν τη διαφωνία των συντρόφων τους.

Ο Γκομέρ σηκώθηκε απότομα, δεν είπε τίποτα στην παρέα, βγήκε έξω, στον προθάλαμο του τρένου. Πέρασαν πάνω από είκοσι λεπτά, δεν επέστρεψε, και η Αντιγόνα πήγε να δει τι κάνει έξω, αφού η κοπέλα του δεν άφησε το διάβασμα ούτε λεπτό.

Κάπνιζε και κοιτούσε έξω στο παράθυρο, φαινόταν πως ήταν στεναχωρημένος. Η Αντιγόνα τον φώναξε σαν να ήταν φίλοι από παλιά:

«Έλα, Γκομέρ, σε παρακαλώ, μη στεναχωριέσαι, όλοι μας άνθρωποι είμαστε!»

«Δεν θα μου πεις αν είμαι άνθρωπος ή όχι. Δεν θα μου πεις αν είμαι «γκρεκ» ή όχι! Ποιά είσαι, που θα με κρίνεις;» ξέσπασε ο Γκομέρ, και ξαφνικά έκλαψε σαν παιδί αδικημένο.

Αυτό δεν το περίμενε η Αντιγόνα. Της ήρθε αμέσως να φύγει, να μη ντρέπεται που κλαίει, αλλά κάτι τη σταμάτησε. Τον πλησίασε και ξαφνικά τον αγκάλιασε. Της βγήκαν δάκρυα, χωρίς να το περιμένει. Τώρα κλαίγανε μαζί. Τα δάκρυά της βγήκαν μόνα τους από μια πηγή, θαμμένη μέσα της πολύ βαθιά στη μνήμη της, στη συνείδησή της, στο αίμα της. Ούτε μπορούσε να προσδιορίσει τη θέση της πηγής αυτής.

Πάντως, από τότε, η Αντιγόνα έπαψε να χαρακτηρίζει και να ξεχωρίζει τους ανθρώπους σε δύο κατηγορίες: στους έλληνες και μη. Αλλά η ρατσίστρια μέσα της ζούσε ακόμα πολλά χρόνια. Για να “συμμορφώσει τον εαυτό της”, η Αντιγόνα οργάνωνε διάφορες αντιρατσιστικές εκδηλώσεις. Μια φορά, οργάνωσε και ένα μεγάλο φεστιβάλ. Και όταν τη ρωτούσαν: «Γιατί ασχολείται με τέτοιες εκδηλώσεις», δεν απαντούσε. Μόνο έλεγε: «Έχω μεγάλη πείρα σε αυτά» και της ερχόταν στη μνήμη ο Όμηρος. «Πού άραγε μένει τώρα; Στη Μόσχα ή μήπως είναι κάπου εδώ, στην Ελλάδα;» αναρωτιόταν.

Η Βάλια, το ποδήλατό της και ο έρωτας του Βάνια

Το πρωινό πολλές φορές τελείωνε με έναν καυγά μικρής έως και μεγάλης έντασης. Στην οικογένεια, θυμάται η Αντιγόνα, το πρωινό ήταν μοναδική στιγμή συνάντησης της οικογένειας, με “πρόεδρο” τη γιαγιά Μαρία. Στο τραπέζι, που ήταν γεμάτο φαγητά, μαζεύονταν όλοι. Συνήθως έπιναν τσάι, ενώ ο πατέρας έτρωγε την πρωινή του σούπα ή το «φούστουρον» - μια ομελέτα, φέτες ψωμί με βούτυρο και μαρμελάδα και ό,τι άλλο είχε η γιαγιά να προσφέρει. Ο καυγάς ξεκινούσε από το τίποτα και η Αντιγόνα δεν μπορούσε να καταλάβει γιατί οι γονείς μαλώνουν, αφού αγαπιούνται τόσο πολύ. Αργότερα, μεγαλώνοντας, σκέφτηκε ότι ο καυγάς ήταν ένας κώδικας επικοινωνίας μεταξύ τους, και το ξεκινούσε η γιαγιά για να επισημάνει την ύπαρξή της ως οικοδέσποινας του σπιτιού, άλλες φορές ο γιος της, ο Βάνια, γιατί και αυτός ήθελε να κάνει το κουμάντο του, καθώς έλειπε από το σπίτι. Έφευγε το πρωί και γυρνούσε αργά το βράδυ. Ήταν οι δουλειές του, αλλά και οι παρέες, που δεν τον άφηναν σε ησυχία ποτέ.

Αλλά, όταν μαλώνανε μεταξύ τους οι γονείς της, η Βάλια και ο Βάνια, η Αντιγόνα αυτό δεν το δεχόταν με τίποτα, αρρώσταινε από στενοχώρια. Δεν μπορούσε να αντέξει τόση ένταση. Έβλεπε πως οι γονείς σαν να ντρεπόταν να δείχνουν τα τρυφερά τους αισθήματα και, μέσω του καυγά, έβρισκαν μια έστω παράξενη οδό επικοινωνίας. Ότι οι γονείς της ήταν ερωτευμένοι η Αντιγόνα το έβλεπε από γεγονός πως δεν μπορούσαν ο ένας χωρίς τον άλλον. Η μάνα της ποτέ δεν μιλούσε για το πόσο αγαπά τον Βάνια και ο Βάνια δεν έλεγε λόγια αγάπης. Η Αντιγόνα δεν είχε καμιά εικόνα των γονιών της να φιλούνται ή να αγκαλιζονται. Ήταν οι συνθήκες τέτοιες, δεν εκδήλωναν οι άνθρωποι τα αισθήματά τους εύκολα.

Αλλά η γιαγιά Μαρία, μια φορά, επιβεβαίωσε τον μεγάλο έρωτά τους, αποκαλύπτοντας στην Αντιγόνα όλη την ιστορία τους.

Ο Βάνια ήταν μόλις 17 χρόνων όταν είπε στη μάνα του να σταματήσει να εργάζεται στη φάμπρικα και να κάθεται σπίτι. «Εγώ θα φροντίζω για τα πάντα», της είπε. Δούλευε και ταυτόχρονα πήγαινε στο νυχτερινό Σχολείο. Τα κατάφερνε μια χαρά, ποτέ

δεν τους έλειψαν τα χρήματα. Έγινε ο άνδρας της οικογένειας. Στα 23, αποφάσισε να παντρευτεί. Ο Βάνια ήταν παλικάρι όμορφο, ψηλό και φινετσάτο. Είχε δερμάτινες μπότες, ένα κοστούμι κασμίρ, παλτό μακρύ, ένα ωραίο δερμάτινο μπουφάν και μερικά άσπρα πουκάμισα. Τα ρούχα του τα επέλεγε μόνος του, γιατί ήθελε να ντύνεται καλά. Ήταν η δεκαετία του '50 και οι άνθρωποι ακόμα δεν είχαν την άνεση και την πολυτέλεια να αγοράζουν ό,τι θέλουν. Κι όμως ο Βάνια πάντα κατάφερνε να έχει χρήματα στην τσέπη του.

Πολλές οικογένειες τον ήθελαν για γαμπρό, ήθελαν και τη Μαρία, τη μάνα του, ως καλή συμπεθέρα. Ο Βάνια δεν μπορούσε να αποφασίσει ποια θα ήθελε, καμία δεν έκανε την καρδιά του να σκιρτήσει. Μάλιστα, η μια κοπέλα από αυτές που του «προξένευαν» τον ερωτεύτηκε, υπέφερε πολύ, αλλά ο Βάνια εκεί: «Μα τι θα την κάνω, αφού δεν την αγαπάω!» Η μάνα του αισθανόταν ενοχή, γιατί άρχισαν να λένε ότι ο γιος της έχει μεγάλη ιδέα για τον εαυτό του.

«Δεν μπορώ να αποφασίσω, αφού δεν μ' αρέσει καμιά!» είπε ο Βάνια και έφυγε για δέκα μέρες στο Τζαμπούλ, νότια του Καζακστάν. Εκεί είχε τον ξάδελφό του, τον Χρήστο Σαββουλίδη. Ο Χρήστος ήταν πολύ πιο ωραίος άνδρας από τον Βάνια, αλλά όταν το βράδυ βγήκαν μαζί στο κεντρικό πάρκο για χορό, όλες οι κοπέλες κοιτούσαν τον ψηλό, ωραία ντυμένο Βάνια. Είχε και το κάτι άλλο, ήταν και πολύ καλός στον χορό.

Χόρευε βαλς με δυο όμορφες ρωσίδες, έπιασε κουβέντα μαζί τους, είπε δυο-τρία ανέκδοτα, ήταν σχεδόν αποφασισμένος ότι με κάποια από αυτές θα γνωριστεί καλύτερα. Ο Χρήστος δεν μιλούσε πολύ, ούτε χόρευε, αλλά επωφελήθηκε από τον επικοινωνιακό Βάνια, γνωρίστηκε κι αυτός με μια άλλη κοπέλα.

Ξαφνικά, ο Βάνια πρόσεξε μια κοντούλα με ένα απλό φτηνό λουλουδένιο φορεματάκι, που χόρευε πολύ καλά βαλς. Τα φώτα των προβολέων σε μια στιγμή έπεσαν πάνω της και ο Βάνια είδε ένα πρόσωπο που του άρεσε πολύ. Δεν κατάλαβε ακριβώς τι του άρεσε πάνω της, αλλά μια σπίθα άναψε στην καρδιά του και αισθάνθηκε ένα γλυκό χτύπημα, σαν του βαλς: ένα-δυο-τρία, ένα-δυο-τρία... Μετά του ήρθε μια αίσθηση, σαν να έχει βρει κάτι πολύτιμο στη ζωή του, που το ήξερε από πάντα. Έπειτα, του ήρθε ένας φόβος, γιατί δεν ήξερε ακόμα αν είναι για το καλό του,

και μετά πάλι το κτύπημα της καρδιάς στον ρυθμό του βαλς: ένα-δυο-τρία... Απότομα, άφησε την παρέα του και έτρεξε να πάρει το κορίτσι με το λουλουδένιο φόρεμα για τον επόμενο χορό.

Χόρευαν πολύ καλά, ο Βάνια δεν βιαζόταν να ρωτήσει το όνομά της, ήθελε να απολαύσει τη στιγμή, το βαλς και το χτύπημα της καρδιάς του στον ρυθμό του βαλς. Τον πρόλαβε το κορίτσι.

«Πώς σε λένε, δεν είσαι από δω;»

«Γιάννη, αλλά με φωνάζουν Βάνια. Ήρθα για μερικές ημέρες στον ξάδελφό μου, τον Χρήστο».

«Άρα, είσαι ρωμαίος;»

«Ε, ναι, τι άλλο!»

«Να μιλάμε ρωμαϊκά, αφού είσαι τεμέτερον!» του χαμογέλασε η Βάλια.

Τότε, για πρώτη φορά, ο Βάνια πρόσεξε τα γκρίζα της μάτια, που εξέπεμπαν ένα βαθύ και γλυκό φως. «Τι μάτια είναι αυτά! Είναι όμορφη και είναι ελληνίδα!» σκέφτηκε με χαρά. Αλλά, την ίδια στιγμή του ήρθε σκεπτικισμός: «Είναι κοντή, θα ήθελα μια πιο ψηλή κοπέλα...»

Έπιασε τον εαυτό του να ψάχνει κουσούρια, για να μην κολλήσει στην ιδέα να τη γνωρίσει καλύτερα. Τη συνόδευσε στη θέση της, της χαμογέλασε, αλλά δεν τη ρώτησε τίποτα άλλο. Όταν επέστρεψε στην παρέα του, ρώτησε τον Χρήστο τι ξέρει για τη Βαλεντίνα, με την οποία χόρευε. «Ας την, είναι ένα αγοροκόριτσο, που κυκλοφορεί με ποδήλατο! Καταλαβαίνεις, αν αυτή καβαλάει ποδήλατο, δεν είναι καλό κορίτσι, τα μετέρ κορίτσια δεν ανεβαίνουν στα ποδήλατα!», είπε κατηγορηματικά. «Άσε που χορεύει με όλους, άρα μπορεί και να μην είναι αγνή, κι έχει θάρρος και βγαίνει τα βράδια. Είναι μια κακομαθημένη, έχει τέσσερα μεγαλύτερα αδέρφια και της κάνουν τα χατίρια. Φτωχή οικογένεια, δεν είναι για σένα!» Έκοψε την κάθε του ελπίδα ο Χρήστος και είπε πολλά, τόσα πολλά, που ο Βάνια ανησύχησε, μήπως και αυτός κατά βάθος την ήθελε.

Ξαφνικά, είδε τη Βάλια να φεύγει από το πάρκο, άφησε την παρέα και έτρεξε να την προλάβει. Η Βάλια περπατούσε προς την έξοδο, σπρώχνοντας το ποδήλατό της.

«Φεύγεις; Τόσο γρήγορα και νωρίς;» Η Βάλια δεν του απάντησε.

«Δεν θα χορέψουμε ακόμα ένα βαλς;» επέμενε ο Βάνια, αλλά η Βάλια πάλι δεν του απάντησε.

«Ε, τότε άφησε μου κάτι για ενθύμιο», της είπε με τσαμπουκά.

Η Βάλια σταμάτησε, τον κοίταξε αυστηρά και λίγο θυμωμένα, σαν να είχε ακούσει τα λόγια του Χρήστου. Μετά του είπε:

«Τι θέλεις να σου δώσω;»

«Κάτι!»

«Δεν έχω ούτε κεντημένο μαντιλάκι. Αν θέλεις, πάρε την κλειδαριά από το ποδήλατό μου!»

«Και το κλειδί;» την πείραζε τώρα ο Βάνια.

«Το κλειδί; Το κλειδί βρες το μόνος σου!» και του έδωσε μια μικρή κλειδαριά.

Την ίδια στιγμή ανέβηκε στο ποδήλατο και έφυγε με ταχύτητα, εξαφανίστηκε μέσα στη νύχτα.

Δεν την είδε από τότε. Στον χορό που πήγε με τον Χρήστο το επόμενο Σάββατο δεν τη βρήκε και την άλλη μέρα έφυγε στο σπίτι του, στην Οσακάροβκα.

Μόλις κατέβηκε από το τρένο, ένιωσε μια δυνατή νοσταλγία για τη Βάλια. Πρώτη φορά αισθάνθηκε αυτόν τον γλυκό πόνο. Ήταν χειρότερος από τον πόνο που είχε, όταν κόπηκε το δάχτυλό του στον τροχό, στο εργοστάσιο ξυλείας που δούλευε πριν δυο χρόνια. Ήταν ένας πόνος που δεν ήθελε να τον θεραπεύσει. Ήθελε να τον ζήσει.

Πέρασαν μερικοί μήνες κι ο Βάνια ακόμα εκεί - στη Βάλια. Για να διώξει τις σκέψεις του γι' αυτήν, έβαζε συνέχεια στο μυαλό του τα λόγια του Χρήστου για «τη χαλασμένη ελληνοπούλα, που έχει θάρρος να κυκλοφορεί με ποδήλατο». Δεν βοηθούσε ούτε αυτό, και η Βάλια έγινε έμμονη ιδέα.

Μια μέρα, αποφάσισε να μετακομίσει, να πάει κοντά της. «Μάνα, φεύγουμε στο Τζαμπούλ. Θα μείνουμε εκεί! Εδώ κάνει πολύ κρύο τον χειμώνα και πολύ ζέστη το καλοκαίρι, ενώ εκεί όλα είναι πιο καλά. Έχει περιβόλια με μήλα, αχλάδια, βύσσина που σου αρέσουν, έχει δουλειές πολλές». Η Μαρία δεν αντιμίλησε σε αυτήν την ξαφνική

απόφαση του γιου της, του είχε εμπιστοσύνη. Πούλησαν το μικρό τους σπιτάκι, φόρτωσαν τα λίγα πράγματα και έφυγαν με το τρένο στα νότια.

Αναγκάστηκαν δύο εβδομάδες να μένουν στους συγγενείς τους. Πολύ γρήγορα, όμως, βρήκαν σπίτι ν' αγοράσουν, ήταν μονοκατοικία στο κέντρο της πόλης. Μόλις μετακόμισαν, ο Βάνια ομολόγησε στη μάνα του το ενδιαφέρον του για τη Βάλια και της είπε να πάει από το σπίτι των Καραφουλιδέων να τη δει και να του πει τη γνώμη της, αν κάνει για νύφη.

Η Μαρία δεν άργησε. Με μια γνωστή της πήγε στο σπίτι της Βάλια, βρήκαν να πουν και ένα μικρό ψεματάκι, για να δικαιολογήσουν την παρουσία τους. Δήθεν ότι «πήγαιναν να δουν ένα σπίτι για αγορά» και χάθηκαν στην περιοχή, βρέθηκαν κοντά τους και αποφάσισαν να κάνουν μια επίσκεψη για να ξεκουραστούν λίγο...»

Πράγματι, η Άννα, η μητέρα της Βάλια, χάρηκε και τους δέχτηκε φιλόξενα, έκανε τσάι, αμέσως τηγάνισε και μερικές κρέπες. Έπιασαν κουβέντα για κοινούς γνωστούς. Η Άννα δεν υποψιάστηκε πως οι δυο γυναίκες ήρθαν με σκοπό να εξετάσουν την κόρη της, ως υποψήφια νύφη για τον γιο της Μαρίας.

«Τα παιδιά σου δουλεύουν;» ρώτησε η Μαρία.

«Α, ναι, μόνο η Βάλια πάει ακόμα στο Σχολειό, φέτος τελειώνει το δεκατάξιο και μετά θα τη στείλω να μάθει λογιστική».

«Είναι σπίτι;»

«Μέσα στο δωμάτιό της, διαβάζει».

«Φώναξέ την, να τη ρωτήσω κάτι που θέλω, αφού ξέρει πολλά γράμματα».

«Να ξέρεις, Αντιγόνα μου γλυκιά, όταν η μάνα σου εμφανίστηκε μπροστά μου, την αγάπησα με όλη μου την ψυχή! Μόλις την είδα!», έλεγε χρόνια πολλά αργότερα η γιαγιά Μαρία την ιστορία της παντρειάς των γονιών της.

«Πρόσεξα, βέβαια, ότι η μάνα σου ήταν πολύ αδύνατη και τα πόδια της λίγο στραβά, και ότι ήταν κοντούλα για τον πατέρα σου, αλλά, παρόλα αυτά, αυτό το κορίτσι μπήκε στην ψυχή μου και αποφάσισα να την πάρουμε, ότι κάνει για την οικογένειά μας».

Το πρώτο που είπε η Μαρία στον γιο της, όταν επέστρεψε από την επίσκεψη, ήταν: «Την παίρνουμε και να βιαστούμε, μη την προξενήσει κανείς άλλος!» Μόλις άκουσε τον ενθουσιασμό της μάνας για τη Βάλια, η καρδιά του Βάνια τινάχτηκε στα ύψη. Χάρηκε πολύ, αλλά ξαφνικά πάλι του ήρθαν τα λόγια του Χρήστου.

«Μάνα, ο Χρήστος μου είπε ότι έχει ποδήλατο, και σαν αγόρι κυκλοφορεί μ' αυτό, πάει στο σχολείο ακόμη και διαβάζει. Ότι είναι κακομαθημένη, είναι η μικρότερη στην οικογένεια», είπε γρήγορα στη μάνα του και αισθάνθηκε Ιούδας.

«Δεν ξέρω τι λέει ο Χρήστος! Το σχολείο θα τελεύσει σε μερικούς μήνες, και δουλειές του σπιτιού θα της μάθω εγώ. Το ποδήλατο, αυτό είναι ένα πρόβλημα, δεν είναι σωστό για ένα καλό κορίτσι, αλλά ρώτα την, γιατί το κάνει και δεν πάει με τα πόδια όπως όλες οι άλλες κοπέλες».

Από τη μια, ο Βάνια σιγουρεύτηκε ότι θα την πάρει, αλλά από την άλλη, τον κατέλαβε μια ανησυχία, σα να ντρεπόταν για κάτι. «Τι θα πουν οι φίλοι μου και ο Χρήστος; Παίρνεις ένα κορίτσι που δεν σέβεται τα ήθη των ρωμαίων και φέρεται προκλητικά, γιατί κυκλοφορεί με το ποδήλατο σαν παλικάρι», ψιθύριζε μέσα του ο Ιούδας.

Πέρασαν ακόμα μερικοί μήνες και τον Βάνια περικύκλωσαν άλλες υποψήφιες νύφες, σεμνές, όμορφες, κανονικού ύψους και καλές νοικοκυρές. Είχε να διαλέξει. Αλλά ο Βάνια δεν μπορούσε να ξεχάσει τη Βάλια, και δεν την είχε συναντήσει από τότε ούτε μια φορά. Άρχιζε να σβήνει η μορφή της, μόνο το φτηνό λουλουδάτο φορεματάκι της έμενε, μαζί και τα μάτια της, γκριζογάλανα.

Κάποια στιγμή κουράστηκε να περιμένει τη μοίρα του να αποφασίζει γι' αυτόν, και πήρε απόφαση να κάνει προξενιό σε μια άλλη κοπέλα, τη Δέσποινα, που τον ήθελε, έτσι του είπαν. Η Μαρία δεν αντιμίλησε, ετοιμάστηκε, ντύθηκε καλά, ντύθηκε και ο Βάνια καλά. Έβαλε άσπρο πουκάμισο, γυάλισε τις δερμάτινές του μπότες. Το σπίτι της Δέσποινας ήταν κοντά στη γειτονιά τους. Όταν πλησίασαν την καγκελόπορτά τους, ξαφνικά ο Βάνια αισθάνθηκε μια δυσφορία, του πόνεσε αφόρητα η κοιλιά, τον έπιασε το κόψιμο. «Μάνα, φεύγω σπίτι, δεν είμαι καλά, πρέπει να πάω τουαλέτα!» φώναξε κι έτρεξε πίσω με τεράστια βήματα.

Η Μαρία δεν πρόλαβε να πάρει απόφαση, αν θα μπει ή θα περιμένει τον γιο της έξω. Ξαφνικά άνοιξε η καγκελόπορτα και εμφανίστηκε η μάνα της Δέσποινας: «Ορίστε, περάστε!» Η Μαρία αμήχανα πέρασε μέσα. Ήπιε τσάι, αλλά δεν μίλησε για αρραβώνες και προξενιό, αποφάσισε να μη βιαστεί, γιατί με το κόψιμο του Βάνια θα μπορούσε κάτι να αλλάξει. Ο Βάνια δεν εμφανίστηκε καθόλου, η Μαρία έφυγε με ενοχές, γιατί έβλεπε πως η Δέσποινα περίμενε με μεγάλη αγωνία την αναμενόμενη συζήτηση.

Το ίδιο βράδυ, ο Βάνια πήρε την απόφαση να μην ακούσει τη γνώμη των φίλων του και να κάνει αυτό που λέει η καρδιά του. Πήγε στον χορό και κατά τύχη βρήκε εκεί τη Βάλια. Χόρεψαν βαλς. Αυτήν τη φορά την κοίταξε στα μάτια και κατάλαβε ότι δεν μπορεί να ζήσει χωρίς να τα βλέπει κάθε μέρα, χωρίς να βλέπει το χαμόγελό της και το πρόσωπό της, που δεν ήταν και τόσο όμορφο σαν της Δέσποινας, αλλά ήταν αυτό το πρόσωπο που ήθελε να βλέπει κάθε μέρα σε όλη τη ζωή του.

Σε ένα μήνα ο Βάνια και η Βάλια παντρεύτηκαν και το ποδήλατο το τοποθέτησαν στην αποθήκη. Αποφάσισαν ότι θα είναι για τα παιδιά που θα κάνουν. Αλλά η Βάλια απέσπασε την υπόσχεση του Βάνια ότι, όταν πλουτίσουν, θα πάρουν αυτοκίνητο, να έχει και αυτή δίπλωμα οδήγησης. Και πράγματι, έμαθε οδήγηση και πήρε δίπλωμα, αλλά ποτέ δεν οδήγησε, το αυτοκίνητο το είχε συνέχεια ο Βάνια.

Έζησαν καλά, όμως δύσκολα, γιατί ο Βάνια ζήλευε πολύ τη Βάλια, σαν να μην μπορούσε να ξεχάσει την ιστορία με το ποδήλατο. Μαλώνανε τακτικά, αλλά ήταν ερωτευμένοι. Η Μαρία πάντα υποστήριζε τη νύφη της, γιατί ήταν «χρυσό κορίτσι», έλεγε.

Όταν, μετά από πολλά χρόνια, και δυο τους έφυγαν από τη ζωή στον δρόμο προς την Αθήνα, στον Μαλιακό, μετά από ένα φρικτό τροχαίο δυστύχημα, η Αντιγόνα στην κηδεία τους θυμήθηκε το ποδήλατο της μάνας της, που έγινε μεγάλο εμπόδιο στον έρωτα του Βάνια, και το αυτοκίνητο που ήθελε η Βάλια να οδηγεί και δεν οδήγησε ποτέ.

Ο Όμηρος και η Μαρία Κάλλας

Ο Όμηρος παντρεύτηκε πολλές φορές στη ζωή του. Για ακρίβεια πέντε. Λάτρευε όλες τις γυναίκες του, αλλά σε όλη του τη ζωή είχε μια μοναδική αγαπημένη, τη Μαρία Κάλλας.

Την τελευταία του σύζυγο, τη Μαργαρίτα, την παντρεύτηκε 20 χρόνια πριν. Η Μαργαρίτα έμοιαζε πολύ στη Μαρία Κάλλας. Όταν, πρώτη φορά, η Αντιγόνα επισκέφτηκε τον Όμηρο στο ατελιέ του, είδε πολλά πορτρέτα της Μαρίας Κάλλας, αλλά πίστεψε πως ήταν η Μαργαρίτα, τόση ομοιότητα είχαν αυτές οι δύο γυναίκες. «Όχι... δεν είναι η Μαργαρίτα, είναι η γυναίκα των ονείρων μου, η Κάλλας», είπε ο Όμηρος, που εξέφραζε έναν ζωντανό θαυμασμό, σαν να ήταν η ίδια η Μαρία μπροστά.

Τελευταία, όλο άρρωστος ήταν, ίσως ήταν η βαθιά μελαγχολία του καλλιτέχνη που βγήκε από τον πραγματικό χρόνο μιας εποχής και δεν μπόρεσε να μπει στην άλλη.

Η Μαργαρίτα ποτέ δεν θύμωνε με τον Όμηρο για την “εξωσυζυγική του αγάπη”, και το γεγονός ότι έμοιαζε με την αγαπημένη “ερωμένη” του άνδρα της περισσότερο το διασκεδάζε παρά οτιδήποτε άλλο. «Τουλάχιστον δεν κινδυνεύω να απατηθώ σωματικά. Ο πλατωνικός έρωτας του φέρνει έμπνευση και υγεία, χαίρομαι!» έλεγε χαριτωμένα και χωρίς υπονοούμενα.

Ο Όμηρος ήταν ζωγράφος, αλλά πάντα ήθελε να γίνει τραγουδιστής της όπερας. Το ταλέντο στη ζωγραφική το κληρονόμησε από τον πατέρα του - μεγάλο μάστορα λιθοτόμο, γνωστό σε όλη την Τιφλίδα. Στα δεκατέσσερά του ο πατέρας έστειλε τον Όμηρο στη «Σχολή Καλών Τεχνών». Ο αριστούχος της Σχολής, Όμηρος, δεν έπαψε να ονειρεύεται την όπερα, και μετά τη Σχολή πήγε αμέσως να σπουδάσει στο «Κρατικό Ωδείο», που τον πήραν αμέσως, αναγνωρίζοντας το φυσικό του ταλέντο. Στο Ωδείο “γνώρισε” για πρώτη φορά και τη Μαρία Κάλλας και την ερωτεύτηκε παράφορα. Άκουγε σε όλο τον ελεύθερό του χρόνο τις άριές της από δίσκους βινυλίου, είχε και δυο-τρεις φωτογραφίες της από περιοδικά και εφημερίδες. Μετά, άρχισε να τη ζωγραφίζει. Το πρώτο της πορτρέτο -λάδι σε μουσαμά- το φιλοτέχνησε όταν ήταν φοιτητής στο Ωδείο.

Η φωνή του Όμηρου ήταν μια πολύ καλή φωνή. Ήταν τενόρος, αλλά ξαφνικά οι γιατροί ανακάλυψαν ένα πρόβλημα στη μύτη του και οι καθηγητές του τού είπαν ότι, για να κάνει καριέρα στο τραγούδι, εκτός από το να διαθέτει μια καλή φωνή, πρέπει να κάνει σωστή χρήση της αναπνοής και το πρόβλημα που έχει δεν θα τον αφήσει για πολύ καιρό στην όπερα. Συγκεκριμένα, του είπαν ότι μετά τα τριάντα του δεν θα μπορεί να τραγουδά επαγγελματικά. Για τον Όμηρο, η διάγνωση αυτή ήταν από τις μεγαλύτερες στενοχώριες της ζωής του. Γιατί, κάπου βαθιά στην ψυχή του, πάντα ήλπιζε πως, στον χώρο της όπερας, μια μέρα, ίσως, θα μπορούσε να συναντήσει τη Μαρία Κάλλας.

«Ήθελα μόνο να κοιτάξω στα μάτια της, να φιλήσω το χέρι της. Να της πω πως την αγαπάω, την αγαπώ, την αγαπώ! Τίποτα άλλο, μόνο αυτό και μετά θα μπορούσα και να πεθάνω. Τόσο πολύ την ήθελα», περιέγραφε τα αισθήματά του για την Κάλλας και τον καταλάμβανε ολόκληρο η ανάμνηση του πλατωνικού πάθους του. Ζωντάνευε ολόκληρος.

Αναγκαστικά ο Όμηρος επέστρεψε στη ζωγραφική, δεν είχε και άλλη επιλογή – εκεί ήταν το δεύτερο ταλέντο του. Στο τεράστιο στούντιό του στην Τιφλίδα, που του έδωσε το κράτος, άρχισε να ζωγραφίζει με μεγάλο πάθος και έμπνευση τα πλακάτ του σοσιαλιστικού ρεαλισμού.

«Δεν μπορώ να παραπονεθώ, στη Σοβιετική Ένωση, ζωγραφίζοντας τον Λένιν και τους άλλους ηγέτες, είχα γνωρίσει και τη δόξα και το χρήμα», έλεγε. Έκανε και τα καλύτερα σοβιετικά πλακάτ κατά της δικτατορίας στην Ελλάδα, που δημοσιεύτηκαν σε πολλές εφημερίδες και περιοδικά. Έβρισκε επίσης μεγάλη ικανοποίηση όταν ζωγράφιζε την Ελλάδα, τη χώρα που δεν είχε πάει ποτέ του. Ζωγράφιζε τα τοπία της Ελλάδας τόσο πιστά, σαν να βρισκόταν εκεί.

Μια φορά, τη δεκαετία του '80, είχε ζωγραφίσει τον Παρθενώνα σ' έναν τεράστιο μουσαμά, τον οποίο και κουβάλησε μαζί με τους φίλους του σε κάποια ορεινή περιοχή, όπου γιόρταζαν κρυφά κάθε χρόνο την 25η Μαρτίου. «Όλοι μαζί φωτογραφηθήκαμε με φόντο τον Παρθενώνα και ήταν σαν να είμαστε στην Ακρόπολη της Αθήνας», θυμόταν με έναν ενθουσιασμό σα να μην πέρασαν από τότε σαράντα χρόνια.

Η διάσημη υψίφωνος Μαρία Κάλλας ήταν πολύ μακριά από αυτόν τον κόσμο των καυκάσιων ποντίων και τη ζωή και την τέχνη του Ομήρου. Κι αυτός συνέχιζε τη ζωή του, δούλευε σκληρά, παντρευόταν, χώριζε, ξαναπαντρευόταν. Έκανε παιδιά, αλλά ποτέ δεν ξεχνούσε την αγαπημένη του Μαρία. Συνέχιζε να ζωγραφίζει το πρόσωπό της, έχοντας φιλοτεχνήσει έως και δεκάδες πορτρέτα της "θεϊκής Ελληνίδας τραγουδίστριας".

Μια μέρα, όμως, το όνειρό του έγινε πραγματικότητα. Του έτυχε η ευκαιρία να μιλήσει στην Κάλλας, να την κοιτάξει στα μάτια και να της φιλήσει το χέρι. Όλα έγιναν στη Μόσχα, την εποχή του '70, όταν η Κάλλας είχε έρθει στο Διεθνές Φεστιβάλ - Διαγωνισμό Τσαϊκόφσκι, ως μέλος της επιτροπής. Μαζί της ήταν και η Κατερίνα Φούρτσεβα, η «Λαίδη του Κρεμλίνου», η τότε Υπουργός Πολιτισμού της Σοβιετικής Ένωσης.

«Την είδα με την Φούρτσεβα στο Μέγαρο Μουσικής. Την πλησίασα με ένα θάρρος που δεν περίμενα από τον εαυτό μου, και της συστήθηκα στα ποντιακά. Είπα το όνομά μου. Δεν κατάλαβε αρχικά τί της λέω, μετά με ρώτησε: Όμηρος; Άρχισε να με ρωτάει ξανά το όνομά μου, σαν να ήθελε να συνειδητοποιήσει πως έχει μπροστά της έναν Έλληνα σαν αυτήν και είπε μετά στα ελληνικά: χαίρομαι πάρα πολύ! Και μου έδωσε το χέρι της! Εγώ υποκλίθηκα και το φίλησα! Όταν έσκυψα, την κοιτούσα στα μάτια και της έλεγα από μέσα μου: Μαρία, σ' αγαπώ! Η Κάλλας, πιστεύω, αισθάνθηκε ότι εγώ δεν είμαι ένας απλός θαυμαστής της, αλλά έχω και πραγματικά αισθήματα γι' αυτήν! Ωιμέ, δεν πρόλαβε να μου πει τίποτα, γιατί η Φούρτσεβα την άρπαξε από το χέρι και την τράβηξε από μένα, λέγοντας: Ποιος είστε; δεν έχουμε χρόνο!

»Αυτή η Φούρτσεβα ήταν μια μεγάλη στρίγγλα και πολύ εγωίστρια. Όλους τους άνδρες τους ήθελε μόνο γι' αυτήν και ξέρω! Δεν με συγχώρησε που δεν της έδωσα καμιά σημασία. Γι' αυτό δε με άφησε να μιλήσω με την αγαπημένη μου Κάλλας.

»Η Μαρία δεν αντιμίλησε στην "οικοδέσποινα της ΕΣΣΔ" και δεν καθυστέρησε παραπάνω, αλλά γύρισε τελευταία φορά και με κοίταξε, σαν να έλεγε: δεν πειράζει, άλλη φορά θα έχουμε περισσότερο χρόνο και θα τα πούμε καλύτερα!

»Είμαι σίγουρος πως η Μαρία με πρόσεξε, το είδα στα μάτια της. Εγώ, ξέρεις, ήμουν πολύ ωραίος άνδρας. Καυκάσιος Πόντιος! Την εποχή εκείνη είχα χρήματα πολλά, γιατί

ως ζωγράφος ήμουν αναγνωρισμένος επίσημα και στη Γεωργία και σε ολόκληρη τη Σοβιετική Ένωση».

Σύντομα, μετά από αυτήν τη συνάντηση, ήρθε στη ζωή του η Μαργαρίτα. Η πέμπτη σύζυγος του Όμηρου. Την ερωτεύτηκε παράφορα, γιατί έμοιαζε πολύ στην Κάλλας. Στο μικρό στούντιό του στην Θεσσαλονίκη οι τοίχοι είναι γεμάτοι πίνακες με τα πορτρέτα της λατρεμένης απ' όλο τον κόσμο υψίφωνου, της Μαρίας Κάλλας.

«Μοιάζουν πάρα πολύ και οι δυο τους. Αρχικά πίστεψα πως ήταν τα πορτρέτα της Μαργαρίτας», είπε η Αντιγόνα.

«Τι λες, κορίτσι μου; Δεν είμαι τόσο όμορφη σαν τη Μαρία!» είπε η Μαργαρίτα χαμογελώντας.

Ο Όμηρος σηκώθηκε από την καρέκλα με δυσκολία, είχε τα πόδια του άρρωστα. Την αγκάλιασε, την κοίταξε στα μάτια, έσκυψε και της φίλησε το χέρι και είπε: «Μοιάζουν. Έτσι κι αλλιώς, δεν θα μπορούσε να γίνει και διαφορετικά. Την αγαπώ πολύ!» είπε και δεν διευκρίνισε ποια απ' αυτές, σαν να ήταν κατανοητό.

ΚΚΣΕ και το νεφρό της Αντιγόνας

«Σίγουρα πρέπει να γίνεις μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος, αν θέλεις να πετύχεις σημαντικά στην καριέρα σου!» ήταν η συμβουλή στην Αντιγόνα από μια Πρώτη Γραμματέα της τοπικής επιτροπής του κόμματος, με την οποία γνωρίστηκε σε ένα σεμινάριο στην «Αρλιόνοκ», τη διεθνή κατασκήνωση των πιονέρων και της κομμουνιστικής νεολαίας – Κομσομόλ. Η Αντιγόνα έβλεπε τη ζωή της σαν ένα κομματάκι σε μωσαϊκό με τις ζωές πολλών ανθρώπων. Δεν θα μπορούσε να ζήσει μόνη της χωρίς τον κόσμο και χωρίς την αίσθηση ότι είναι χρήσιμη σε αυτόν τον κόσμο.

Ήταν ακτιβίστρια πιονέρ, μετά ακτιβίστρια κομσομόλ και μετά ήρθε η ώρα να είναι μέλος του κόμματος. Όταν μιλούσαν για το Κομμουνιστικό Κόμμα της Σοβιετικής Ένωσης, λέγανε μόνο μια λέξη: «Κόμμα», γιατί δεν υπήρχε κανένα άλλο κόμμα στη χώρα. Μόνο ένα κόμμα, μόνο μία λέξη αρκούσε. Το όλο όνομα του κόμματος αναφερόταν μόνο σε επίσημες προσφωνήσεις, σε πλακάτ, σε διπλωματικές συνομιλίες. Ήταν επίσης πολύ χρηστική η συντόμευση, που στα ρώσικα ακουγόταν κάπως έτσι: «κα-πε-εσ-ές» (ΚΠΣΣ), δηλαδή το «κουκουσέ» (ΚΚΣΕ).

Ο μηχανισμός της εισόδου στο κόμμα ήταν αυστηρός: πάντα πρώτα «πρέπει να σε προτείνουν οι έμπιστοι σύντροφοι». Όχι που δεν μπορούσε κανείς να πάει στα τοπικά γραφεία του κόμματος και να πει ότι: «δεν μπορεί να φανταστεί τη ζωή του εκτός κόμματος και από δω και πέρα θέλει να προσφέρει στη χώρα, αλλά και στο κόμμα, τον καλύτερό του εαυτό και να είναι πιο χρήσιμος για την πατρίδα». Όσο και να ήθελε κάποιος ή κάποια να μπει στο κόμμα με τη θέληση του ίδιου, θα τον άκουγαν ευγενικά, ίσως θα του έδιναν να συμπληρώνει μια αίτηση, και μετά θα τον είχαν σε αναμονή. Μπορεί και ποτέ να μη γινόταν δόκιμο μέλος, γιατί αρχικά για έναν χρόνο δέχονταν τον υποψήφιο ως δόκιμο μέλος και μετά γινόταν μόνιμος. Έτσι, λοιπόν, το να είσαι μέλος του κόμματος ήταν σαν να σε βράβευσαν. Το κόμμα άνοιγε πόρτες, η ζωή γινόταν πιο ασφαλής, και τα όνειρά για μια επαγγελματική καριέρα πλησίαζαν, χωρίς εμπόδια την πραγματικότητα.

Μια μέρα, μετά το φεστιβάλ για τον Πάμπλο Νερούντα, που οργάνωσε η Αντιγόνα στο πανεπιστήμιο μαζί με φίλους, με στόχο τη συμπαράσταση στους Χιλιανούς κομμουνιστές, της έκαναν πρόταση για το Κόμμα. Της είπαν ότι μπορεί να περάσει από τα γραφεία και να συμπληρώσει αίτηση για εισαγωγή στο κόμμα. Η Αντιγόνα, που νόμιζε πως πάντα το όνειρό της ήταν να γίνει μέλος του «Κα-πε-εσ-ες», ξαφνικά αισθάνθηκε μια αμηχανία. Δεν απάντησε, μόνο χαμογέλασε. Με κατεβασμένο βλέμμα άκουγε πως την εκτίμησαν πολύ για την προσφορά της στο κομμουνιστικό έργο, για τη δραστηριότητα και την πίστη της στις ουμανιστικές ιδέες. Ενώ άκουγε τα κολακευτικά λόγια, κοκκίνισε πολύ, ντρεπόταν να τα ακούει. Θα ήθελε να τους πει ότι δεν είναι το θέμα του κομμουνισμού, αλλά του Δικαίου, ότι απλά ήθελε να είναι κοντά στους αδικημένους και αδύναμους, και τα γεγονότα στη Χιλή τα αντιμετώπισε σαν να ήταν η ίδια Χιλιανή στο στρατόπεδο του Πινοσέτ. Αλλά δεν είπε τίποτα.

Σκεφτόταν τον μοιραίο θάνατο του ποιητή, λίγο μετά το πραξικόπημα του 1973. Θυμήθηκε τις σκηνές στις ειδήσεις από την τηλεόραση, που έδειχναν πως χιλιάδες Χιλιανοί τραγουδούσαν στην κηδεία του «Venceremos!» και φώναζαν «Viva Neruda». Ο δικτάτορας Πινοσέτ παρακολουθούσε από το μπαλκόνι του Μεγάρου του τη λαοθάλασσα. Και τον ζήλευε, ζήλευε πολύ τον Νερούντα, γιατί ήξερε ότι από δω και πέρα αρχίζει η νέα αιώνια ζωή του Ποιητή. Ένας δικτάτορας είναι σαν ένας σκουπιδιάρης: τον χρειάζονται πολύ, αλλά τον απεχθάνονται. Ο Ποιητής όχι μόνο μπορεί να απόκτηση τη χώρα του, αλλά τον κόσμο ολόκληρο με το άρωμα και το όραμα της ελευθερίας. «Ο Νερούδα ήταν με τους αδικημένους και όχι με τους κομματικούς», σκέφτηκε.

Δεν απάντησε στην πρόταση που της έκαναν, ούτε είπε «ευχαριστώ» για τα καλά λόγια που άκουσε, έμενε μέχρι τέλους της συνάντησης με αμήχανο χαμόγελο. Η Αντιγόνα, που της άρεσαν οι κομμουνιστικές ιδέες, τελευταία όλο και περισσότερο ντρεπόταν όταν μιλούσε για την πολιτική. Χωρίς να ξέρει πολλά πράγματα, αισθανόταν πως κάτι κρύβεται πίσω απ' όλο αυτό το φανταχτερό Κόμμα. Αλλά δεν είχε κουράγιο να το ψάξει. Μάλλον ήταν και ο φόβος που δεν ήθελε να το ψάξει.

Το καλοκαίρι του 1975, οι ευρωπαίοι ηγέτες στο Ελσίνκι υπέγραψαν τη Συνθήκη για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη. Τότε, στη Φινλανδία αναγνωρίστηκε επίσημα ο ρόλος της ΕΣΣΔ στην Κεντρική και την Ανατολική Ευρώπη. Όλοι μιλούσαν για το τέλος του ψυχρού πολέμου, αλλά, στην ουσία, ο ψυχρός πόλεμος μετονομάστηκε σε «ύφεση στις διεθνείς σχέσεις». Απλά, η Δύση και η Σοβιετική Ένωση, για πρώτη φορά μετά από τη Συνάντηση στη Γιάλτα το 1945, καταχώρησαν τις ζώνες ελέγχου στην Ευρώπη. Στο Ελσίνκι υπέγραψαν και τη «Συνθήκη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα», που η χώρα της ποτέ δεν ακολούθησε. Χρειάστηκαν ακόμα δεκαπέντε χρόνια, για να καταρρεύσει το καθεστώς και να μείνουν μόνο συντρίμια από την ΕΣΣΔ, για να έρθει η ελευθερία. Αλλά και αυτή η ελευθερία τα πρώτα χρόνια έγινε πραγματικός εφιάλτης για τη χώρα και τους πολίτες της.

Το 1979, ο στρατός της ΕΣΣΔ μπήκε στο Αφγανιστάν και η χώρα έμεινε για πάνω από δέκα χρόνια αποκλεισμένη απ' όλο τον κόσμο. Η Αντιγόνα ήξερε, το «Πολιτμπιρό», που κυβερνάει τη χώρα, αποτελείται από μια ομάδα γερασμένων και αρρώστων ανθρώπων. Αλλά δεν το σχολίαζε με κανέναν, θα τη θεωρούσαν επικίνδυνη και τρελή. Το επισήμανε, όταν βρέθηκε το 1977 μαζί με άλλους σαράντα συμφοιτητές της στην Πράγα. Ήταν το πρόγραμμα ανταλλαγής φοιτητών.

Οι Τσέχοι την κατενθουσίασαν, ήταν άνθρωποι πρόσχαροι, ζεστοί, χαμογελαστοί. Αλλά, για πρώτη φορά η Αντιγόνα αισθάνθηκε τι σημαίνει αποκλεισμός ή πολιτικός ρατσισμός. Οι “φιλόξενοι Τσέχοι” ήταν χαμογελαστοί μέχρι που μάθαιναν ότι το γκρουπ φοιτητών είναι από την ΕΣΣΔ ή μέχρι που άκουγαν τη ρωσική γλώσσα. Αυτήν την απέχθεια, το μίσος, έδειχναν και οι απλοί περαστικοί άνθρωποι, είτε στον δρόμο, είτε στις καφετέριες. Ο κόσμος δεν τους ήθελε τους Ρώσους και γενικά τους σοβιετικούς. Ο λαός εδώ δεν ξεχνούσε τα γεγονότα του 1968, όταν οι Τσέχοι από τη μια έχασαν την υπερηφάνειά τους, αλλά από την άλλη δεν μπορούσαν να κάνουν τίποτα εναντίον των Ρώσων, παρά μόνο να εκφράζουν το μίσος τους. Η Αντιγόνα δεν είχε μισήσει κανέναν στη ζωή της, απλά δεν είχε τον ιό του μίσους, γι' αυτό “συγχωρούσε” τους Τσέχους, ενώ τα παιδιά του γκρουπ έλεγαν ότι είναι αχάριστος λαός. «Αν δεν είμαστε εμείς που τους απελευθερώσαμε το 1945 από τους Γερμανούς...»

Μετά, κατά της ΕΣΣΔ ξεσηκώθηκαν οι Πολωνοί, το 1979. Ο φρυδάτος Μπρέζνιεφ δεν τόλμησε τότε να χρησιμοποιήσει τον σοβιετικό στρατό, που είχε μόνιμες βάσεις στην Πολωνία. Έβαλε τους κομμουνιστές με επικεφαλής τον Γιαρουζέλσκι να ξεκαθαρίσουν μεταξύ τους την κατάσταση.

Η Αντιγόνα είχε μια εμπειρία με τους Πολωνούς. Ήρθε ένα γκρουπ φοιτητών και η διευθύντρια του φιλολογικού τμήματος την κάλεσε να οργανώσει το βράδυ πάρτι φιλίας. Το πάρτι βγήκε δυνατό, με μουσικούς και διάφορες εκπλήξεις. Χορέψανε, γελάσανε, κάνανε πλάκες. Η Αντιγόνα για πρώτη φορά γνώρισε από κοντά τους Πολωνούς, που ήξερε ότι είναι μεγάλοι γλεντζέδες.

Αλλά το αποτέλεσμα ήταν λυπηρό γι' αυτήν. Όχι ότι έγινε κάτι τραγικό, απλά έγινε κάτι που δεν το άντεχε η ψυχή της, ένιωσε για ακόμη μια φορά μεγάλη απογοήτευση για τους ανθρώπους και το σύστημα. Την άλλη μέρα, την κάλεσε η Ραΐσα Ιβάνοβνα, διευθύντρια του φιλολογικού τμήματος, και την προειδοποίησε ότι άλλη φορά σε τέτοιες συνεστιάσεις να μην είναι τόσο «έξω καρδιά». Πράγματι, η Αντιγόνα ήταν φιλική και ανοιχτή με τους Πολωνούς, ενώ έπρεπε να είχε κρατήσει τους τύπους. «Μην ξεχνάς, δεν είναι τόσο φίλοι, είναι οι απέναντί μας! Οι άλλοι, να το θυμάσαι!» της είπαν.

Κάποιος στην παρέα, ίσως και Πολωνός, ήταν από τα όργανα ασφάλειας. Προσπάθησε να θυμηθεί ποιος μπορούσε να είναι αυτός ή αυτή που έκανε την αναφορά στα όργανα. Αλλά όλο της ερχόταν πρόσωπα ωραία, χαμογελαστά, φιλικά. «Δεν μπορεί! Κάποιος θα ήταν!» Αλλά πάλι δεν μπορούσε να υποψιαστεί κανέναν, τόσο καλοί άνθρωποι και ζεστοί ήταν όλοι τους!

Η εποχή του '80 ήταν μια περίεργη εποχή. Τα ψέματα σιγά σιγά τελείωναν, ενώ όλοι σαν να παίζανε κρυφτό με τον εαυτό τους. Δεν είχαν εμπιστοσύνη ούτε στον εαυτό τους, για να ομολογήσουν έστω ψιθυριστά την αλήθεια. Να είσαι σκλάβος είναι δύσκολο, πιο δύσκολο είναι να είσαι ελεύθερος. Αυτή την ελευθερία, που ερχόταν τώρα, όλοι τη φοβόντουσαν. Εκτός από τους λίγους ποιητές, βάρδους, όπως τον απαγορευμένο Βλαδίμηρο Βισότσκι, που φώναζε την αλήθεια μέχρι που βράχνιασε η φωνή του. Αλλά ένας ποιητής δεν μπορεί να αλλάξει τα πράγματα, μόνο να τα

καταγγείλει. Απ' την αδυναμία του να φτάσει στα αφτιά των αρχηγών, η φωνή του βράχνιασε.

Ο Βισότσκι σε όλη του τη ζωή πολέμησε για να αλλάξει τη γουρουνίσια ζωή των ηρώων του, των αγροτών, των εργατών, των φυλακισμένων. Εκατομμύρια σοβιετικοί στις κουζίνες των πολυκατοικιών άκουγαν τη βραχνή φωνή του Βισότσκι από τα μικρά φορητά κασετόφωνα, που μόλις είχαν βγει στην αγορά. Στα τραγούδια του συσσωρευόταν όλος ο πόνος τους. Οι άνθρωποι ποτέ δεν θα τολμούσαν να μιλήσουν έτσι, σαν τον Ποιητή. Τον άκουγαν και έκλαιγαν λυτρωτικά από συγκίνηση και ευγνωμοσύνη:

Στον δρόμο γρήγορα ή ξάπλωσε στο φέρετρο

Ναι, δεν έχεις άλλες επιλογές.

Μας ανάγκασαν στην γκρίζα ζωή.

Και για τη σιγουριά, με αλυσίδες μας έδεσαν σ' αυτήν.

Έγραφε ο ποιητής σε ένα από τα πολλά ποιήματά του.

Ο Βισότσκι δεν μεταφράζεται. Πώς γίνεται να μεταφράσεις κάτι που δεν ξέρεις και δεν το έζησες ποτέ, ούτε φαντάστηκες. Οι σοβιετικοί σαν να βρίσκονταν στη σκηνή του «Θεάτρου του Παραλόγου», πίσω από τη βόρια κόκκινη αυλαία. Παιζαμε το θεατρικό τους. Οι θεατές δεν έβλεπαν το έργο, μόνο άκουγαν, ενώ κανένας στη σκηνή, ακόμα και οι πρωταγωνιστές δεν ήξεραν το τέλος του έργου. Περίμεναν να τους πει συλλαβιστά ο σκηνοθέτης, που ήταν και ο υποβολέας, που γέρασε και μπέρδευε τα λόγια του.

Αλλά το τέλος ήρθε. Ούτε τραγωδία, ούτε κωμωδία ήταν, ήρθε τόσο βιαστικά και έφερε χάος, έφυγαν όλοι από τη “σκηνή” και δεν έμεινε ούτε ένας κομπάρσος. Χρειάστηκαν κάποια χρόνια μέχρι να καταλάβουν ότι το τέλος, τελικά, ήταν καλό. Έφτασαν όλοι στον πάτο, και μόνο από τον πάτο μπορεί να σηκωθεί κανείς ξανά όρθιος.

Στο Πανεπιστήμιο η Αντιγόνα έπαιζε στο ερασιτεχνικό θέατρο. Το φιλολογικό τμήμα κάθε χρόνο ανέβαζε μια παράσταση - επιθεώρηση. Το γέλιο ήταν αναγκαίο βάλαμο την εποχή εκείνη. Όλοι, ακόμα και τα μέλη της κυβέρνησης, έδειχναν σοβαροί μόνο στο Κρεμλίνο ή στους χώρους εργασίας, ενώ στην προσωπική τους ζωή ο κάθε ένας προσπαθούσε να διασκεδάσει με τους φίλους του, πίνοντας βότκα με χαβιάρι στα εξοχικά τους, στα χαμάμ και στις σάουνες... Την ίδια εποχή, ο λαός ήταν καθηλωμένος στις τηλεοράσεις, όταν μετέδιδαν εκπομπές που σατίριζαν τη ζωή τους. Επίσης, από την κρατική τηλεόραση μιλούσε ο επίσημος Μάγος ή Μέντιουμ της χώρας, Ανατόλι Κασπιρόφσκι, που έστελνε τη μαγική του ενεργεία στους εκατομμύρια άρρωστους, άθεους σοβιετικούς, που τον ακολουθούσαν πιστά κάθε βράδυ. Έβαζαν, κατά τη συμβουλή του, μπροστά στην τηλεόραση κατσαρόλες και τρίλιτρα βάζα με νερό, που θα έπαιρνε τη δύναμη του Μάγου που εμφανιζόταν κάθε βράδυ. Οι άνθρωποι έπιναν το μαγεμένο νερό και νόμιζαν πως είναι καλά, και αυτοί που γίνονταν χειρότερα ή πέθαιναν έριχναν πάλι την ευθύνη στον Μάγο της Σοβιετικής Ένωσης.

Όλα ήταν τραγικοκωμικά. Επιτρεπόταν ο Μάγος στην κρατική τηλεόραση, αλλά η σάτιρα μέχρι τα όρια. Κανένας δεν θα τολμούσε να σατιρίσει κάποιο μέλος της Κεντρικής Επιτροπής, ούτε τον Πρόεδρο, μπορούσε να φτάσει μέχρι κανέναν Α' Γραμματέα κάποιας πόλης, αλλά όχι της Μόσχας και του Λένινγκραντ. Η εξουσία χρησιμοποιούσε τη σάτιρα και το γέλιο ως φάρμακο για την "ύπνωση του λαού". Ο κάθε ένας, γελώντας μαζί με τους εκατομμύρια συμπατριώτες του για ό,τι συνέβαινε, απενεργοποιούσε κάθε επιθυμία, κάθε προσπάθεια και σκέψη για αντίδραση. «Όταν όλα είναι για κλάματα, καλό είναι να γελάς. Η ζωή είναι για να τη ζήσουμε καλά!» έλεγε ο Αλμπέρτ, φίλος της Αντιγόνα. Είχε απόλυτο δίκιο. Η αισιόδοξη φιλοσοφία βοηθάει πολύ, αρκεί να μπορέσεις να ξεκόψεις τις μνήμες σου και να μην έχεις οράματα.

Η εποχή του παραλόγου ήταν στο απόγειό της. Άνθρωποι με κατεβασμένα κεφάλια, ντροπιασμένοι, πηγαινοέρχονταν στη Μόσχα, κουβαλώντας τσουβάλια γεμάτα τρόφιμα. Αυτή την εποχή, στην πρωτεύουσα, σπάνια έβλεπες κανονικό ταξιδιώτη με μια μικρή βαλίτσα στο χέρι. Οι τέσσερις σιδηροδρομικοί σταθμοί της Μόσχας ήταν

γεμάτοι από ανθρώπους με τσουβάλια. Σαλάμια, κρέατα, ζάχαρη, αλεύρι και ό,τι άλλο μπορούσαν να αγοράσουν οι επαρχιώτες και να τα σηκώσουν από την πρωτεύουσα Μόσχα. Στα ρώσικα η λέξη αυτή είναι «Στολίτσα», είναι η ρίζα της λέξης «στολ» που σημαίνει «τραπέζι». Το μεγάλο «τραπέζι», η Μόσχα, ακόμα θύμιζε τη χώρα του ανεπτυγμένου σοσιαλισμού, ακόμα είχε υλικά αγαθά.

Οι άνθρωποι πλέον δεν φοβόντουσαν, απλά αδιαφορούσαν και περίμεναν να συμβεί καμιά ανατροπή, αλλά να συμβεί από μόνη της, χωρίς την παρουσία των ίδιων. Η ΕΣΣΔ ζούσε στην κορυφή της διαφθοράς και η Αντιγόνα, μαζί με άλλα 240 εκατομμύρια ανθρώπους, συμμετείχε σ' αυτή τη ζωή, όπου κανένας δεν αποφάσιζε πώς και πότε πρέπει να βγουν έξω στο φως.

Η συνείδησή της δεν την άφηνε να πει το «ναι» στην πρόταση του Γραμματέα του Κόμματος. Ήταν σίγουρη ότι δεν έπρεπε ποτέ να γίνει μέλος του κόμματος, να γίνει κομμουνίστρια. Θα ήταν προδοσία, θα ήταν κάτι που δεν θα άντεχε ο οργανισμός της. Και πώς θα πει το «όχι»; Προβληματιζόταν πολύ. Αυτό δεν μπορούσε να το κάνει κανείς. Το «όχι» στην πρόταση, για να γίνεις μέλος του κόμματος, σήμαινε αυτομάτως «αντικαθεστωτικός». Και μετά, ψάξε γύρευε το δίκιο σου και απόδειξε ότι δεν είσαι για το τρελοκομείο, όπου με ένδειξη «σχιζοφρένειας» «φιλοξενούνταν» στους τρίτους ορόφους των ψυχιατρείων αυτοί που είχαν το θάρρος να λένε «όχι». Τέτοιου είδους θάρρος στη χώρα χαρακτηριζόταν ψυχική αρρώστια. Και ο δρόμος για την «ανάρρωση» ήταν μόνο μετάνοια στο Κόμμα ή θάνατος.

Τελικά, μόνο σε μια φίλη της μίλησε η Αντιγόνα για το πρόβλημά της, και η απάντηση ήταν ψυχρή. Η Τάνια με τον κυνισμό της σκότωνε όλο το όνειρο για το δίκαιο με το οποίο ζούσε η Αντιγόνα. Της είπε να καθίσει ήσυχα στο πανεπιστήμιο, χωρίς τις κοινωνικές δράσεις. «Και τι σε νοιάζουν οι κομμουνιστές της Χιλής, οι ίδιοι φταίγανε, φτάσανε τη χώρα τους στην πείνα, την ανεργία, και η Αμερική δεν έχασε την ευκαιρία. Και τώρα ήρωες έγιναν;»

Δεν απάντησε, γιατί έτσι και αλλιώς ήξερε ότι η Τάνια έχει διαφορετική άποψη για όλα αυτά που την απασχολούσαν. Ίσως γι' αυτό και μίλησε σ' αυτήν. Κατά βάθος, ήθελε να τα ακούσει.

Τελικά, ήρθε ο από μηχανής θεός και έσωσε την Αντιγόνα από το Κόμμα, αλλά ως αντάλλαγμα πήρε το νεφρό της. Μια αρρώστια στο νεφρό (ένα πετραδάκι) την έφερε στο χειρουργικό τραπέζι. Η εγχείρηση δεν πέτυχε, παρόλο που ήταν απλούστατη, σύμφωνα με τους έμπειρους γιατρούς που την ανέλαβαν. Η ανάρρωση καθυστερούσε, ο πυρετός δεν έφευγε και η Αντιγόνα όλο άρρωστη ήταν, απείχε από το πανεπιστήμιο για ένα ολόκληρο εξάμηνο. Τελικά, το νεφρό μολύνθηκε στη διάρκεια της εγχείρησης και μετά, με δεύτερη εγχείρηση, το αφαίρεσαν εντελώς. Μάλλον αφαιρέσανε ένα σάπιο κομματάκι, που ήταν κάποτε νεφρό.

Η περιπέτεια με το νεφρό και η απουσία της από το πανεπιστήμιο την απάλλαξαν από το Κόμμα. Είχε χάσει τη σειρά για την είσοδό της στο ΚΚΣΕ και δεν χρειάστηκε να πει το «όχι».

Μετά από πολλά χρόνια, η Αντιγόνα, όταν τη ρωτούσαν πώς γλίτωσε και δεν έγινε κομμουνίστρια με χαρτιά, έλεγε ότι θυσίασε το νεφρό της για να μη γίνει μέλος της ΚΚΣΕ. Δεν την καταλάβαιναν, γιατί μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης κάποιοι δύστυχοι άνθρωποι πουλούσαν ακόμα και τα νεφρά τους για να επιβιώσουν σε μια καπιταλιστική, πλέον, ελεύθερη χώρα. Και για να μην παρεξηγηθεί, έλεγε από την αρχή όλη την ιστορία, για το πώς έχασε το νεφρό της και ταυτοχρόνως έχασε και τη θέση του μέλους του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης.

Η τύχη του Πούτιν

Η Αντιγόνα ήταν σίγουρη πως βρίσκεται στο Κρεμλίνο. Όλα γύρω της ήταν γνώριμα από πολλές φωτογραφίες που είχε δει στη ζωή της, από διάφορα περιοδικά και λευκώματα. Ήταν η μεγάλη Αίθουσα του Θρόνου. Όλα γύρω έλαμπαν από χρυσό, σαν να έχει μπει ο ήλιος μέσα στην κλειστή αίθουσα.

Ήταν ολομόναχη εκεί. Γύρισε το βλέμμα της γύρω γύρω. Πινάκες παλιοί και πολύ χρώμα χρυσού. Κάποιος της φάνηκε να την παρακολουθεί. Σήκωσε το κεφάλι και είδε ένα μεγάλο μάτι με χρυσές βλεφαρίδες. Ήταν πάνω από τον Θρόνο. Υπήρχε μια σιωπή. Ξαφνικά, ανοίγει η πόρτα απέναντι και μπαίνει στην αίθουσα ο Πούτιν. Έρχεται απευθείας επάνω της. Την πλησιάζει, ανοίγει την αγκαλιά του καλωσορίζοντάς την. Λίγα δευτερόλεπτα κράτησε η αγκαλιά, μετά έκανε ένα βήμα πίσω και την κοίταξε στα μάτια. Μίλησαν, αλλά δεν ακουγόταν τίποτα. Ήταν πολύ φιλικός, σαν συμμαθητής από παλιά. Μετά, ο Πούτιν τη χαιρέτησε και γύρισε πίσω, έφυγε από την ίδια πόρτα με βήματα ελαφριά του αθλητή.

Ξαφνικά, κάπου στη γωνιά, είδε την αδελφή της, με μια φωτογραφική μηχανή κρεμασμένη στο λαιμό της.

«Καλά, τόση ώρα μιλούσα με τον Πρόεδρο! Γιατί δε μου έβγαλες μια φωτογραφία να έχω!» της φώναξε.

«Μα, δεν ήξερα αν επιτρέπεται, αφού Κρεμλίνο είναι», της απάντησε.

Η Αντιγόνα ξύπνησε. Όλο το όνειρο το θυμόταν, σαν να είδε μια ταινία σε μεγάλη οθόνη, όλα με τα χρώματα ζωντανά με πολύ χρυσό.

Η Αντιγόνα τελειώνει την εγγραφή της εκπομπής της στο στούντιο και την άλλη μέρα είχε το μοντάζ, όπου και κολλούσε τα λεγόμενα «ον» στα μονταρισμένα ρεπορτάζ της τηλεοπτικής εκπομπής μισής ώρας. Ο σκηνοθέτης της τη ρώτησε, στο τέλος, αν θα πάρει συνέντευξη από τον Πούτιν που έρχεται αύριο στη Θεσσαλονίκη.

«Και βέβαια θα πάρω συνέντευξη!» είπε με μια σιγουριά και πεποίθηση, αλλά και με παιχνιδιάρικη διάθεση, γιατί έκανε πλάκα στην ουσία.

«Γιατί δεν γράφουμε τον πρόλογο», επέμενε ο σκηνοθέτης, χωρίς να καταλάβει ότι αυτή κάνει πλάκα. Ο σκηνοθέτης γούσταρε τον Ρώσο πρόεδρο και τις Ρωσίδες κοπέλες. «Να γράψουμε!» σχεδόν φώναξε η Αντιγόνα, και γρήγορα έφτιαξε ένα μικρό κειμενάκι του προλόγου της δήθεν αυριανής συνέντευξης. Σχεδόν χωρίς πρόβα το είπε, έγινε και εγγραφή από κάμερες.

«Λίγη χαρά σ' αυτά που είπες θα μπορούσες να δώσεις! Να το γράψουμε ξανά!» επέμενε πάλι ο σκηνοθέτης.

«Όχι!» είπε η Αντιγόνα και συμπλήρωσε: «Πλάκα σας κάνω! Δεν υπάρχει συνέντευξη καμία αύριο, ο Πρόεδρος έρχεται επίσημα, δεν γίνεται, απλά ίσως πάω να δω στο αεροδρόμιο την υποδοχή του μαζί με τον συνάδελφο, που θα καλύψει το ρεπορτάζ».

Ο Πούτιν κάτι είχε στον χαρακτήρα του ή στη φάτσα του που, από τις πρώτες του ημέρες στην εξουσία, προκάλεσε συμπάθειες στην Ελλάδα. Την Αντιγόνα όλοι ρωτούσαν γι' αυτόν. Η ίδια δεν έκρυβε πως δεν της αρέσει ο Πούτιν. Της φάνηκε κάπως, λίγο κομπλεξικός, λίγο... κοντός άνδρας και πρώην καγκεμπίστας. Τι μπορούσε να προσφέρει, εκτός από το να ελέγχει την κατάσταση στη χώρα του; Αλλά, κάπου μέσα της, ήξερε ότι για όλα που συμβαίνουν υπάρχει η θεία δίκη. Και αυτό όλο, μέχρι που έγινε μια απίστευτη ιστορία.

Η πρώτη επίσημη επίσκεψη στη χώρα μας του Προέδρου της Ρωσίας Πούτιν, το 2001, είχε προκαλέσει το ενδιαφέρον των ελληνικών ΜΜΕ. Μεταξύ σοβαρού και αστείου, οι συνάδελφοί μου στην ΕΡΤ-3 με πείραζαν, λέγοντας ότι περιμένουν από μένα μια έκπληξη, που σήμαινε αποκλειστική συνέντευξη με τον Ρώσο Πρόεδρο, που ερχόταν στη Θεσσαλονίκη στις 8 Δεκεμβρίου για να επισκεφθεί το Άγιο Όρος.

Εγώ, την εποχή εκείνη, στην ΕΡΤ3 έκανα μια ενημερωτική εκπομπή, τα «Χρονικά», με ειδήσεις και ρεπορτάζ στη ρωσική γλώσσα και σίγουρα ήθελα πολύ να κάνω μια συνέντευξη με τον πρόεδρο Πούτιν.

Διαβάζοντας το πρόγραμμα της επίσημης επίσκεψης, κατάλαβα ότι είναι αδύνατον να συμβεί κάτι τέτοιο, ωστόσο τηλεφώνησα στην ελληνική πρεσβεία, στον τότε πρέσβη Μιχαήλ Μποτσαρνικόβ. Μου είπε ότι οι προσδοκίες μου είναι μη πραγματοποιήσιμες, και, ίσως για μη με απογοητεύσει, υποσχέθηκε ότι θα κοιτάξει τι μπορεί να κάνει για

μένα. Και, βέβαια, δεν πήρα καμία απάντηση και, όπως έμαθα αργότερα από τους ίδιους τους εκπροσώπους του Βλαντιμίρ Πούτιν, οι συνεντεύξεις του Προέδρου κανονίζονται μόνο από το Κρεμλίνο.

Πλησίαζε η ημέρα της επίσκεψης του Βλαντιμίρ Πούτιν στην Ελλάδα, και εγώ το μόνο που κανόνισα ήταν να πάω παρέα μαζί με τον πολιτικό συντάκτη της ΕΡΤ3 στο αεροδρόμιο «Μακεδονία», απλά να δω τον Πούτιν.

Από το βράδυ της Παρασκευής άρχισαν να συμβαίνουν διαφορές συμπτώσεις. Όταν στο στούντιο της ΕΡΤ3 κάναμε την εγγραφή των «on» της εκπομπής «Χρονικά», που έβγαινε στον αέρα μαγνητοσκοπημένη, όλοι οι τεχνικοί με ρωτούσαν αν θα πάρω συνέντευξη από τον Πούτιν. «Και βέβαια θα πάρω!» απαντούσα στα αστεία. Μετά, εξηγούσα ότι αυτές οι συνεντεύξεις δεν γίνονται εύκολα, ότι ο Πρόεδρος έχει φορτωμένο πρόγραμμα. Και όμως, για καλό ή για κακό, αστειευόμενοι, στο τέλος της εγγραφής, κάναμε και ένα «ονάκι», όπου εγώ προλόγιζα την αποκλειστική συνέντευξη του προέδρου της Ρωσίας προς την ΕΡΤ3. Επειδή ήμουν σίγουρη ότι είναι ένα μόνο αστείο, ο τόνος της φωνής μου ήταν κάπως αδιάφορος, καθημερινός και δεν είχα καθόλου το ύφος της “νικήτριας δημοσιογράφου”.

Την άλλη μέρα, από τις έντεκα το πρωί, εγώ μόνταρα την εκπομπή, ενώ παράλληλα ήθελα και να πάω μέχρι το αεροδρόμιο να δω την άφιξη του Πούτιν. Το αυτοκίνητο με τον τότε πολιτικό συντάκτη μας τον Νίκο Κούρτη είχε φύγει νωρίτερα από την καθορισμένη ώρα, λόγω της έλλογης ώρας προσγείωσης των δύο προέδρων (Στεφανόπουλου - Πούτιν). Στενοχωρήθηκα, αλλά όχι πολύ, γιατί δεν είχα και καμιά δουλειά να κάνω στο αεροδρόμιο.

Ξαφνικά, έρχεται ο τότε προϊστάμενος ενημέρωσης της ΕΡΤ3 κ. Γιώργος Φερέτης και μου λέει ότι μπορώ να φύγω μ’ ένα αυτοκίνητο, που πρέπει να φέρει πίσω την κασέτα με άφιξη του Πούτιν. Ήταν η δεύτερη σύμπτωση.

Στην πίστα του αεροδρομίου, όπου έφτασα σε μισή ώρα, περίμενα να δω πολύ κόσμο, αλλά διέκρινα λίγους ανθρώπους της ασφάλειας και διπλωμάτες. Εν τω μεταξύ, όλα τα συνεργεία των τηλεοπτικών καναλιών και οι δημοσιογράφοι έμεναν στην

αίθουσα υποδοχής επιβατών και κανένας δεν μπήκε στην πίστα αεροδρομίου, εκτός από τους ανθρώπους της EPT3.

Η τρίτη σύμπτωση ήταν καθοριστική. Εγώ στάθηκα σ' ένα σημείο δίπλα σε έναν ψηλό κύριο. Ήταν ο προϊστάμενος του Γραφείου Τύπου του Πούτιν, Ιγκόρ Τσιόγκαλεβ. Του συστήθηκα και μίλησα για τη δυνατότητα της συνέντευξης σε μία χώρα που ζουν περίπου 300 χιλιάδες ρωσόφωνοι. Ο Ιγκόρ με κοίταξε με περιέργεια, και είπε ότι δεν πρόκειται να δοθεί καμία συνέντευξη εκτός πρωτοκόλλου επίσκεψης. Με όλο το θάρρος -δεν είχα και να χάσω τίποτα- του λέω: «Παρακαλώ να μεταβιβάσετε στον Πρόεδρο το αίτημά μου. Είμαι σίγουρη ότι θα του αρέσει η ιδέα αυτής της συνέντευξης, γιατί γνωρίζω ότι δίνει μεγάλη έμφαση στη ρωσική διασπορά». Ο Ιγκόρ δεν μου απάντησε, γιατί έφτασε το αεροπλάνο του Πούτιν. Ξεκίνησε όλη η διαδικασία της λιτής υποδοχής του Ρώσου Προέδρου, που πέρασε πολύ κοντά από μας. Πρώτη φορά έβλεπα τον Πούτιν από κοντά, ενώ δεν τον συμπαθούσα και πολύ. Στη ζωντανή επαφή μου προκάλεσε εντελώς άλλη εντύπωση, πολύ θετική. Αυθόρμητα, εξέφρασα τον θαυμασμό μου και είπα ότι τον βρίσκω πολύ πιο συμπαθητικό από όσο περίμενα.

Δεν ξέρω τι έγινε, αλλά σε δέκα λεπτά ο Ιγκόρ μου είπε ότι τελικά θα μου δώσουν συνέντευξη, αλλά σύντομη, με τρεις-τέσσερις ερωτήσεις. «Ο χρόνος μας επιτρέπει, γιατί λόγω καιρού ακυρώνεται η επίσκεψη στο Άγιο Όρος. Μετά τη Βεργίνα, στο Μακεδονία Παλλάς θα δοθεί η συνέντευξη», αυτά ήταν τα λόγια του.

Ομολογώ, δεν πίστευα σε τέτοια εξέλιξη. Αμέσως γύρισα στην EPT3 και ζήτησα ένα συνεργείο. Εγώ ακόμα δεν πίστευα ότι θα πραγματοποιηθεί η συνέντευξη, ενώ οι συνεργάτες μου το αντιμετώπισαν σαν να ήταν κάτι που θα γινόταν έτσι και αλλιώς.

Στο ξενοδοχείο «Μακεδονία Παλλάς», στον ένατο όροφο, ήταν προγραμματισμένο το γεύμα των δύο Προέδρων μετά από την επίσκεψη του Πούτιν στη Βεργίνα. Η συνέντευξη θα γινόταν, όπως μου είπαν αρχικά, πριν το γεύμα και ίσως στην προεδρική σιούτα. Μετά, ο Ιγκόρ ανακοίνωσε ότι θα την κάνουμε μετά το γεύμα. Πριν ή μετά δεν είχε πια σημασία για μένα, αρκεί να πραγματοποιούνταν.

Τελικά, η συνάντησή μας έγινε στο πέρασμα της σκάλας μεταξύ όγδοου και εβδόμου ορόφου του ξενοδοχείου. Οι άνθρωποι του Πούτιν ίσως θεώρησαν ότι ήταν το ασφαλέστερο μέρος για μια τέτοια σύντομη συνέντευξη.

Όλα ήταν έτοιμα. Η φρουρά, οι Ρώσοι κάμεραμαν που συνόδευσαν τον Πρόεδρο και λίγοι δημοσιογράφοι από μεγάλα ρωσικά πρακτορεία ειδήσεων. Μου έκανε εντύπωση πως οι Ρώσοι συνάδελφοι είχαν τα μικρόφωνα τους πάνω στο μακρύ στατίβ, έτσι ώστε να μην πλησιάζουν κοντά στον Πούτιν, ενώ εγώ δεν είχα στατίβ και σκέφτηκα ότι αυτό μπορεί να σταθεί εμπόδιο και να μην μου επιτρέψουν να πλησιάσω τον Πρόεδρο. Τελικά, δεν μου έκαναν παρατήρηση.

Ξαφνικά, αισθάνθηκα αμηχανία, δεν ήξερα πώς να απευθυνθώ στον Πούτιν. «Γκοσποντίν πρζιντέντ» (κύριε Πρόεδρε) ή με το όνομα - πατρώνυμο. Ρώτησα τον Ίγκορ και μου είπε ότι στον Πρόεδρο αρέσει να τον φωνάζουν απλά: Βλαντίμιρ Βλαντίμιροβίτς (όνομα - πατρώνυμο).

«Τελικά, είσαι τυχερή δημοσιογράφος», μου είπε. Εγώ χαμογελώντας του απάντησα ότι «όλοι μας είμαστε σήμερα τυχεροί». Δεν μπορώ να το εξηγήσω, αλλά αισθανόμουν πολύ άνετα με τους ανθρώπους του Πούτιν και αυτό δεν έχει να κάνει με την καταγωγή μου. Ίσα-ίσα, στη Σοβιετική Ένωση είχαμε μάθει να φοβόμαστε τους ανθρώπους της εξουσίας, που ήταν απλησίαστοι. Απλά, πιστεύω ότι ο περίγυρος του Πούτιν, τουλάχιστον οι άνθρωποι που είδα πριν τέσσερα χρόνια μαζί του στη Θεσσαλονίκη, ήταν όλοι νέοι άνθρωποι, ανοιχτοί και συνεργάσιμοι.

Ο ίδιος ο Πρόεδρος, μόλις έφτασε στον χώρο της συνέντευξης, απευθύνθηκε αμέσως σε μένα και με βλέμμα ζεστό και ανοικτό -άλλωστε φαίνεται και από τη φωτογραφία- με κοίταξε κι εγώ αισθάνθηκα μεγάλη άνεση, σαν να βρέθηκα με παλιό μου συμφοιτητή.

Σε πολύ θερμό κλίμα έκανα τις ερωτήσεις μου και ο Πούτιν έδωσε τις απαντήσεις του. Διήρκεσε μόλις τέσσερα-πέντε λεπτά, αλλά ήταν αξέχαστα για μένα. Ίσως έφταιγε η προσωπικότητά του, που μου έκανε θετική εντύπωση, ίσως το απρόβλεπτο της συνέντευξης. Ο Πούτιν δεν στάθηκε τυχερός και δεν μπόρεσε, λόγω καιρού, να φτάσει στο Άγιο Όρος, ενώ εγώ είχα την ίδια μέρα πολύ τύχη.

Δυστυχώς, δεν είχα μαζί μου φωτογραφική μηχανή και ο Ιγκόρ δεν κράτησε την υπόσχεση να μου στείλει φωτογραφίες που έβγαζε ο προσωπικός φωτογράφος του Προέδρου. Τις δυο φωτογραφίες τις έβγαλα από την τηλεοπτική λήψη. Την ίδια μέρα, η συνέντευξη παίχτηκε στις ειδήσεις της ΕΡΤ3 και την άλλη μέρα και στη ρωσόφωνη εκπομπή, αφού είχα έτοιμο το «οη» για το θέμα «της αποκλειστικής συνέντευξης του προέδρου της Ρωσίας», όπως την προλόγισα εγώ.

Μια βαλίτσα μαύρο χαβιάρι

Ήταν Ιούνιος, η θερμοκρασία πάνω από σαράντα βαθμούς. Απεργούσαν οι εργάτες της υπηρεσίας καθαριότητας του Δήμου, η πόλη θύμιζε σκηνικό από σουρεαλιστική ταινία του Αντρέι Ταρκόφσκι. Ο ζεστός αέρας πετούσε πλαστικές σακούλες, που έμοιαζαν σκισμένα πανιά στο κατεστραμμένο σκάφος των πειρατών. Η Αντιγόνα δεν περίμενε ότι η Αθήνα θα ήταν μια πόλη φυλακισμένη μέσα σε κτίρια από μπετόν. Μια πόλη σφικτά τυλιγμένη με ασφαλτόδρομους και σκουπίδια. Πολλά σκουπίδια, που ήταν μέρος της καθημερινότητας και ήθελαν τον χώρο τους. Στη διαδρομή από το «Ελληνικό» - αεροδρόμιο μέχρι τον Πειραιά δεν είδε καμιά ιωνική ή δωρική κολόνα που να της θύμιζαν την Αρχαία Ελλάδα, ενώ η Ακρόπολη ήταν μακριά, όπως της εξήγησε ο θεός Παύλος.

Όταν έφτασαν στο σπίτι του θείου και άρχισε να βγάζει τα δώρα της, τότε κατάλαβε πως της λείπει μια πολύτιμη βαλίτσα γεμάτη κουτιά με μαύρο χαβιάρι.

«Αμάν, τι θα κάνουμε τώρα, τι είχες μέσα;» ρώτησε αναστατωμένος ο θεός, που στεναχωρήθηκε για τη χαμένη βαλίτσα. Όταν άκουσε για το μαύρο χαβιάρι, δεν μπορούσε να καταλάβει γιατί η ανιψιά του πήρε μαζί της στην Ελλάδα κάτι τέτοιο.

«Το χαβιάρι είναι ακριβό, ξέρω, και τι θα το κάνεις εδώ;»

«Ήθελα να το πουλήσω, για να έχω περισσότερες δραχμές. Πληρώσαμε πολλά ρούβλια για τα εικοσιπέντε μισόκιλα βάζα», του είπε.

Ο Παύλος τηλεφώνησε αμέσως στο Αεροδρόμιο και έμαθε πως η βαλίτσα είχε μείνει στην Πράγα, μέσω της οποίας η Αντιγόνα είχε έρθει από τη Ρωσία στην Αθήνα.

Την απόφαση να φύγει στην Ελλάδα η Αντιγόνα πήρε μετά την Πρωτοχρονιά του 1991. Πριν, στις 26 Δεκεμβρίου, είδε για τελευταία φορά τον τελευταίο Πρόεδρο της χώρας, τον Μιχαήλ Γκορμπατσόφ, να ανακοινώνει τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Στις οθόνες των τηλεοράσεων εμφανίστηκε ο Γκορμπατσόφ και απευθύνθηκε στον λαό του. Νωρίτερα, η σύνοδος των Προέδρων των 15 Δημοκρατιών της ΕΣΣΔ στο Μπελοβέζσκ της Λευκορωσίας, μετά από ένα μεγάλο φαγοπότι, ξέγραψε από τον παγκόσμιο γεωγραφικό χάρτη τη μεγαλύτερη χώρα του κόσμου.

Ο Μιχαήλ ήταν σύντομος, όπως πάντα. «Η Σοβιετική Ένωση απεβίωσε», ανακοίνωσε απευθυνόμενος στα εκατομμύρια πολιτών της χώρας του, που ήταν κυριολεκτικά καρφωμένοι στις οθόνες των τηλεοράσεών τους. Η Αντιγόνα έμεινε άφωνη. Το διαζύγιο αυτό ήταν αστραπιαίο, χωρίς υστερίες και κλάματα.

Σε μια στιγμή, δια μαγείας, με μία μόνο υπογραφή των 15 ηγετών, που αποφάσισαν να ζήσουν ξεχωριστά και ανεξάρτητα, η Αντιγόνα μετοίκισε από τη μεγαλειώδη Σοβιετική Ένωση σε ένα πολύ μικρότερο και πιο αδύνατο κράτος, με το όνομα «Ρωσική Ομοσπονδία».

«Τα χρήματα πρέπει να τα μετατρέπετε σε εμπόρευμα. Λινά τραπεζομάντιλα, ηλεκτρικές συσκευές, σουβενίρ, να πάρετε ό,τι μπορείτε για να τα πουλήσετε στην Ελλάδα». Αυτές ήταν οι συμβουλές στην Αντιγόνα κάποιων ανθρώπων που ήδη είχαν φύγει στην Ελλάδα και γύρισαν να αγοράσουν καινούριο εμπόρευμα, για να πουλάνε στις υπαίθριες λαϊκές αγορές.

Το πιο κουραστικό και αγχωτικό στη ζωή της ήταν να φτιάχνει βαλίτσες. Ποτέ δεν ήξερε τι ακριβώς πρέπει να πάρει μαζί της. Να είναι καλά η μάνα της, που ήξερε. Η ίδια δεν μπορούσε να συγκεντρωθεί με τίποτα. Περιφερόταν άσκοπα μέσα στο σπίτι από το ένα δωμάτιο στο άλλο.

Ήρθε η γειτόνισσα, η αρμένισσα Σουζάνα, με βιντεοκάμερα.

«Να σας βγάλω βίντεο πριν φύγετε», είπε και πάτησε το κουμπί.

«Μην το κάνεις, είμαι τώρα αγχωμένη και άβαφη», αντέδρασε νευρικά η Αντιγόνα.

«Άσε μας, εσείς φεύγετε τόσο μακριά, ίσως και να μην συναντηθούμε ποτέ, να έχουμε το βίντεο να σας θυμόμαστε. Κι εγώ θα φύγω Αμερική, περιμένω την πρόσκληση από τον θείο μου. Μην ποζάρεις, κάνε τη δουλειά σου και εγώ θα τραβώ!»

«Καλά», είπε από μέσα της η Αντιγόνα και συνέχιζε να μπαινοβγαίνει από δωμάτιο σε δωμάτιο.

«Με ζάλισες!», φώναξε η μάνα της. «Κάτσε κάτω, πάτα τη βαλίτσα να μπουν περισσότερα πράγματα».

«Γιατί να κουβαλάω τόσα πράγματα, δεν θέλω, φεύγουμε σε μια καπιταλιστική χώρα που έχει τα πάντα, εκεί θα αγοράσουμε καινούργια!» έλεγε η Αντιγόνα. Ακόμα δεν

ήξερε ότι σε μερικούς μήνες θα αναζητούσε μια μάλλινη πλεκτή ζακέτα που δεν την είχε πάρει μαζί της, τη δώρισε σε μια φίλη της, και πολλά άλλα καλά και ζεστά ρούχα, που στην Ελλάδα στοίχιζαν ακριβά, γιατί το καλό στοιχίζει, αλλά τα φτηνά ήταν φτηνιάρικα και δεν τα ήθελε.

Η Αντιγόνα αγχωνόταν για τις βαλίτσες, αλλά ήξερε ότι δεν ήταν οι βαλίτσες. Ήταν η φοβισμένη της ψυχή, που είχε κρυφτεί κάπου στο σώμα της, στο συκώτι. Ένας ξαφνικός πόνος την αναστάτωσε. Αισθανόταν σαν να ήταν ένα μαχαίρι καρφωμένο μέσα της. Μέσα στην κοιλιά, και τα γόνατα λύγιζαν, σαν να ήταν ανάπηρη. Και όλοι αυτοί οι κολικοί και ξαφνικοί πόνοι για ένα ταξίδι χωρίς επιστροφή. «Τώρα πια δεν κάνουμε πίσω, πουλήσαμε το σπίτι μας, κοντά στην κεντρική πλαζ, παραιτήθηκα από τη δουλειά μου», έλεγε στους φίλους, που ρωτούσαν αν πήρε αληθινά απόφαση για τη φυγή της από τη χώρα, ή μήπως κάνει πλάκα.

«Τώρα φεύγεις; Στην κορύφωση της καριέρας σου!» Ο διευθυντής προσπαθούσε να την κρατήσει, αλλά μετά ζητούσε συγγνώμη και έλεγε ότι «στο εξωτερικό, οι άνθρωποι αλλάζουν τακτικά τα επαγγέλματά τους και τους τόπους διαμονής, ότι οι αλλαγές κάνουν καλό για την ανάπτυξη της προσωπικότητας του καθενός». Στο τέλος, σε ένα μικρό πάρτι με συναδέλφους, ο διευθυντής μίλησε με τα καλύτερα λόγια για την Αντιγόνα, ενώ χαριτολογώντας ξεκίνησε την πρόποσή του με την περιγραφή της ζωής της στην Ελλάδα.

«Λοιπόν, δίπλα σε ένα μεγάλο σπίτι, μια βίλλα μπροστά στη θάλασσα, μέσα στον κήπο, σε μια μεγάλη ψάθινη πολυθρόνα κάθεται η δικιά μας Αντιγόνα. Διαβάζει βιβλίο, κάποιες στιγμές ρίχνει το βλέμμα της λίγο πιο μακριά, εκεί που φαίνεται ένας εργάτης κηπουρός. “Αριστοτέλη”, φωνάζει. Μα, δεν βλέπεις ότι το γκαζόν από δεξιά δεν το κούρεψες καλά!» Και ο Αριστοτέλης της απαντάει: «Βλέπω, κυρία Αντιγόνα, θα το διορθώσω!»

Όλοι έσκασαν από τα γέλια, χειροκρότησαν τον διευθυντή, που είχε φαντασία, η Αντιγόνα μόνο χαμογέλασε. Της άρεσε «το ελληνικό μέλλον της», με εξαίρεση, βέβαια, την εκμετάλλευση του εργάτη του Αριστοτέλη και αυτό το «κυρία»! «Ποια κυρία; Δεν μου ταιριάζει!» σκέφτηκε.

«Μακάρι να είναι όλα έτσι, ενώ κάτι μέσα της έλεγε ότι δεν θα είναι και τόσο ρόδινα και χαρούμενα, όπως τα φαντάστηκε ο διευθυντής του σχολείου, Νικολάι Αλεξάντροβιτς.

Πάντως, οι προβλέψεις του διευθυντή για τον Αριστοτέλη αποδείχθηκαν λίγο αληθινές. Μετά από κάποια χρόνια, η Αντιγόνα κάλεσε δυο συμπατριώτες της να βάψουν το αγορασμένο με δάνειο διαμέρισμα και ένας απ' αυτούς λεγόταν Αριστοτέλης. Η Αντιγόνα αμέσως θυμήθηκε το γέλιο που ρίξανε οι συνάδελφοί της στην βραδιά του αποχωρισμού. Του χαμογέλασε, σαν να ήταν παλιός γνωστός της, και ο Αριστοτέλης πίστεψε πως η Αντιγόνα ενδιαφέρθηκε γι' αυτόν και της πρότεινε να βγουν για καφέ το ίδιο βράδυ.

Χτύπησε το κουδούνι, κανένας δεν άκουσε, όλοι ήταν απασχολημένοι με τις βαλίτσες. Το κουδούνι συνέχιζε να κτυπάει και η Σουζάνα έτρεξε και άνοιξε την πόρτα. Ήταν ο πατέρας. Όλοι περίμεναν τις γκρίνιες του περί αδιαφορίας για το κουδούνι του σπιτιού «που δεν το ακούει κανείς ποτέ». Αυτή τη φορά ο Βάνια δεν είπε τίποτα. Μπήκε αγκαλιά με ένα μεγάλο χάρτινο κουτί.

«Βάλια, Αντιγόνα, βρήκα καλό χαβιάρι. Πολλά κιλά, 22 μισόκιλα κονσερβοκούτια «μπελούγκα». Ακριβό, περίπου 20 δολάρια το σκεύος, αλλά καλό, πολύ καλό!

Ο Βάνια χαιρόταν σαν παιδί που είχε βρει ένα καλό εμπορικό προϊόν, που θα μπορούσε εύκολα να πουληθεί στην Ελλάδα, για να έχει η κόρη του ελληνικά χρήματα να ζήσει, μέχρι που να βρει δουλειά.

Έψαξαν για μια μεγάλη βαλίτσα να τοποθετήσουν τα 22 κονσερβοκούτια και δεν βρήκαν, αποφάσισαν να αδειάσουν τη βαλίτσα με τα λινά τραπεζομάντιλα και να βάλουν το χαβιάρι σ' αυτήν.

Ποιος να ήξερε πως στην Ελλάδα τα λινά τραπεζομάντιλα ήταν περιζήτητα στις λαϊκές αγορές, ενώ το χαβιάρι ήταν ένα προϊόν αδιάφορο για τους περισσότερους Έλληνες.

Η Αντιγόνα λάτρευε το χαβιάρι, αλλά το έτρωγε μόνο όταν το έβρισκε σερβιρισμένο στα γιορτινά τραπέζια. Με το χαβιάρι είχε μια σχέση περίεργη. Όταν ήταν μικρή, η γιαγιά το αγόραζε χύμα στο γειτονικό παντοπωλείο. Ήταν μέσα στα βαρελάκια, το

μαύρο και το μπρικ, το κόκκινο. Αλλά αυτό ήταν την εποχή της σοβιετικής αφθονίας του '70. Θέλεις «μπελούγκα», θέλεις «σεβρούγκα», θέλεις «μπρικ», υπήρχαν τα πάντα. Αργότερα, το χαβιάρι έγινε ένα πολύτιμο έδεσμα, ανάρπαστο και ακριβό.

Η γιαγιά το αγόραζε, τα χρόνια εκείνα, για μεζέδες με βότκα, για τις παρέες του γιου της, του Βάνια. Η ίδια δεν το αναγνώριζε ούτε σαν μεζέ, προτιμούσε τα παστωμένα χαψία, δηλαδή τον γαύρο.

Στα κονσερβοκούτια που πήρε στην Ελλάδα η Αντιγόνα ήταν ζωγραφισμένο επάνω ένα ψάρι, ήταν ο βασιλιάς των ψαριών Μπελούγκα, και έγραφε πάνω «Caviar».

«Και πώς θα περάσω από τα σύνορα με μια βαλίτσα μαύρο χαβιάρι;» ρώτησε η Αντιγόνα, που ήξερε πολύ καλά ότι απαγορευόταν η λαθραία εξαγωγή συναλλάγματος, του χρυσού και του μαύρου χαβιαριού.

«Έχω τους ανθρώπους μου στο αεροδρόμιο. Θα μεταφέρουν τη βαλίτσα εκτός τελωνειακού έλεγχου, απευθείας στο αεροπλάνο», είπε ο πατέρας. «Αφού ξέρεις, έχεις έναν πατέρα που τον ξέρει όλη η πόλη!» Έτσι, το μαύρο χαβιάρι έφυγε από το αεροδρόμιο του Σότσι λαθραία.

Ήταν αρχές του καλοκαιριού, αλλά στο αεροδρόμιο γινόταν χαμός. Αρχές της τουριστικής σεζόν, την πόλη επισκέπτονταν κάθε χρόνο πάνω από ένα εκατομμύριο παραθεριστές. Αντιθέτως, στο κτίριο των διεθνών πτήσεων η ατμόσφαιρα ήταν παραδεισένια. Εδώ όλα κυλούσαν ομαλά, κανένας δεν βιαζόταν, δεν φώναζε, δεν αργούσε πουθενά. Εδώ ήταν ουδέτερη ζώνη μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Οι ξένοι τουρίστες λίγοι και καλοί. Το νεοκλασικό κτίριο του διεθνούς τμήματος ξεχώριζε από τα άλλα κτίσματα του αεροδρομίου εσωτερικών πτήσεων. Αυτός ο μοναδικός χώρος είχε απορροφήσει τις μυρωδιές της καλής δυτικής ζωής, εδώ ήταν ανοικτά ειδικά μαγαζιά για ξένους τουρίστες με συνάλλαγμα. Εδώ πουλούσαν γαλλικά αρώματα και καλλυντικά, διάφορα ξένα τσιγάρα και ποτά. Στο μπαρ οι ξένοι τουρίστες, πάντα χαμογελαστοί και ευδιάθετοι, έλαμπαν και μύριζαν ωραία. Και τα πούρα που κάπνιζαν και ο καφές που έπιναν, όλα είχαν μυρωδιές από την άλλη ζωή, την ωραία και πλούσια, για την οποία προοριζόταν η Αντιγόνα.

Ήξερε πολύ καλά ότι δεν περνάει μόνο τα σύνορα της χώρας της, αλλά περνάει και τα σύνορα των αισθήσεων. Θυμήθηκε όταν, το 1974, είχε έρθει στο Σότσι ο θείος Νίκος από τη Θεσσαλονίκη. Τον υποδέχτηκαν στο ίδιο κτίριο του αεροδρομίου. Οι φίλοι του πατέρα ζήτησαν να τους κεράσει ξένα τσιγάρα «Marlboro». Ο θείος Νίκος δεν κάπνιζε και δεν είχε τσιγάρα πάνω του, αγόρασε με τα δολάρια του από το αφορολόγητο μαγαζί μια κούτα. Οι άνδρες της παρέας πήραν από ένα πακέτο «Marlboro», τα πρόσωπά τους εξέφρασαν μια απόλαυση, σαν με τον καπνό του «Marlboro» να μεταφέρθηκαν στους δρόμους της Νέας Υόρκης.

Ο θείος Νίκος και η γυναίκα του η Άννα ήταν ακριβοί μουσαφίρηδες από την Ελλάδα. Πολλοί φίλοι του πατέρα ήθελαν να βρεθούν κοντά τους, να μιλήσουν μαζί τους, να τους μυρίσουν, γιατί πίστευαν ότι ήταν άνθρωποι διαφορετικοί, άνθρωποι από τον ελεύθερο κόσμο.

«Γιατί νομίζαμε ότι ζούμε σαν φτωχοί; Αφού δεν ήμασταν φτωχοί! Οι φτωχοί ζουν εδώ, στην Ελλάδα», αναρωτιόταν ο Χάρης, ο αδελφός της, όταν είδε πως ο θείος Νίκος ζούσε στη Θεσσαλονίκη πολύ σεμνά, ακόμα η τηλεόρασή του ήταν πολύ πιο παλιά από αυτήν που έφερε η Αντιγόνα μαζί της από τη Ρωσία. Ο Χάρης πίστευε ότι στην Ελλάδα όλα είναι τέλεια, ο κόσμος είναι πολύ ανεβασμένος πνευματικά και... κομψός. «Νόμιζα ότι οι Έλληνες είναι ξεχωριστοί άνθρωποι, και εμείς μπροστά τους απλοί χωριάτες», έλεγε.

Η Αντιγόνα, μετά από δυο μήνες ζωής στην Ελλάδα, στο πρώτο γράμμα στη φίλη της έγραφε: «Στην ουσία, εμείς, οι σοβιετικοί, όλα τα μπερδέψαμε. Ενώ διψούσαμε για την ελευθερία και την αλήθεια, τελικά ήταν δίψα για μια κόκα-κόλα, λιμπιστήκαμε ένα χάμπουργκερ. Λατρεύαμε τη Δύση, γιατί θεωρούσαμε ότι εκεί ζουν ελεύθεροι άνθρωποι, που είναι και πιο όμορφοι και αυτοτελείς, αλλά τελικά δεν είναι κανένας ελεύθερος εδώ. Είδα το αληθινό πρόσωπο του καπιταλισμού. Δεν είναι και άσχημο, συμπαθητικό ίσως. Εδώ έχεις τα πάντα. Αλλά για να τα αποκτήσεις, χρήματα χρειάζονται και δουλειά σκληρή, χωρίς διαλείμματα».

Χρήματα, χρήματα. Στην παλιά της ζωή η Αντιγόνα και οι φίλοι της δεν μιλούσαν για τα χρήματα, ήταν ταμπού, κάτι που δεν πρέπει να απασχολεί τον πολιτισμένο

άνθρωπο. Η Αντιγόνα ήξερε ότι τα χρήματα πάντα είναι αρκετά για να ζήσεις, αλλά όταν δεν προσπαθείς να ξεπεράσεις τα όρια του αληθινού κόσμου.

Στο σπίτι τους η γιαγιά, όταν δεν είχε έτοιμο φαγητό, με ένα κομμάτι ψωμί με βούτυρο ή με σπιτική μαρμελάδα και ένα φλιτζάνι μαύρο τσάι έστρωνε τραπέζι, από το οποίο οι μουσαφίρηδες έφευγαν σα να είχαν καθίσει σε ένα γιορτινό τραπέζι. Ήταν η αγάπη της γιαγιάς που γέμιζε τα στομάχια και τις καρδιές τους.

«Μπούρδες! Όλοι κάνουν ότι δεν ζουν με την έννοια του χρήματος, ενώ το μόνο που θέλουν είναι να αποκτήσουν χρήματα και εξουσία. Είναι πολύ κακό να κρύβεις τις πραγματικές σου πεποιθήσεις. Πες την αλήθεια, ότι και εσύ θέλεις τώρα μια γόβα ιταλική, ένα άρωμα γαλλικό του “Christian Dior”, ένα παντελόνι “Versace”, θέλεις να πας στο Παρίσι και να περπατάς στους δρόμους του μέχρι το πρωί και να μην έχεις τον σύντροφο “Ιβανόβ” να σε περιμένει στο ξενοδοχείο και να σε ρωτάει πού ήσουν και γιατί απομακρύνθηκες από το γκρουπ! Πες την αλήθεια! Θέλεις να βγάλεις φτερά και να πετάξεις έξω, μακριά από τους ηλίθιους και πανάθλιους που σε διατάζουν τι και πώς πρέπει να σκέφτεσαι!» φώναζε κάποτε ο φίλος της Αντιγόνα, ο Ίγκορ, προσπαθώντας να πείσει όλους ότι είναι λάθος που μιλάνε υποτιμητικά για το χρήμα.

Η Αντιγόνα τότε δεν τολμούσε να κοιτάξει μέσα της βαθιά, τι είναι τελικά, ιδεαλίστρια ή υλίστρια; Μόνο στην Ελλάδα κατάλαβε ότι δεν ήταν και τόσο εκτός πραγματικότητας, κατάφερνε πάντα να έχει χρήματα, δεν στερήθηκε ποτέ τίποτα. Δούλευε συνέχεια και, όταν έχανε μια δουλειά, πάντα έβρισκε κάτι άλλο. Τα μόνα χρήματα που αγάπησε στη ζωή της ήταν οι δραχμές, ίσως γιατί τις κέρδισε με τον ιδρώτα της. Τα ρούβλια τα θεωρούσε πάντα τόσο ασήμαντα, αυτά ποτέ δεν ήταν αρκετά. Τα δολάρια, που τα λάτρευαν σε όλο τον κόσμο, στη Ρωσία της φαίνονταν ξένα και άψυχα χρήματα, ποτέ δεν θυμόταν την αναλογία του δολαρίου με το ρούβλι. Τα ευρώ, που ήρθαν αργότερα στη ζωή της, όπως και στη ζωή εκατομμυρίων ευρωπαίων, της φαίνονταν λίγα, σαν τα ρούβλια. Το ελληνικό νόμισμα, η δραχμή, συνδεόταν με την προσπάθειά της να κτίσει μόνη της και από την αρχή μια καινούρια ζωή. Γι’ αυτό είχε αγαπήσει πολύ τη δραχμή.

Τη βαλίτσα με το χαβιάρι τη βρήκαν. Ήρθε από την Πράγα με τα «απολεσθέντα». Στην Αθήνα, στην ταβέρνα που δούλευε ο θείος Παύλος τα Σαββατοκύριακα, δεν σέρβιραν χαβιάρι.

«Και δεν ξέρω πού θα το πουλήσεις», είπε ο θείος.

«Είναι μπελούγκα, το καλύτερο χαβιάρι στον Κόσμο. Στο Παρίσι κοστίζει το κιλό τριακόσια περίπου δολάρια και στην Ιαπωνία πεντακόσια».

«Τι λες! Αυτό είναι τρελό! Και ποιος το τρώει; εγώ και τζάμπα δεν το θέλω!»

Πράγματι, το ένα κουτί χαβιάρι που η Αντιγόνα άφησε στο σπίτι τους δεν φαγώθηκε. Δοκίμασαν μόνο. Η γεύση του χαβιαριού δεν τους θύμιζε τίποτα, ούτε μύριζε θάλασσα, ούτε καλή ζωή, απολύτως τίποτα. Το έβαλαν στην κατάψυξη του ψυγείου. Εκεί το «σκότωσαν». Χάλασε, το πέταξαν, ενώ το μπλε στρογγυλό κουτί με το ζωγραφισμένο ψάρι το κράτησε η γυναίκα του θείου για βελόνες και κλωστές. Το υπόλοιπο δεν πωλήθηκε, κανένας δεν ενδιαφερόταν να αγοράσει με 15 χιλιάδες δραχμές μισό κιλό του μυθικού χαβιαριού από τη Ρωσία.

Δεν είχαν πια άλλη επιλογή, παρά μόνο να το φάνε. Το πρωινό με καφέ, με ένα ψωμάκι με βούτυρο και μια κουταλιά της σούπας χαβιάρι πάνω στο βούτυρο έγινε καθημερινή απόλαυση της Αντιγόνας, μέσα στην μιζέρια των πρώτων εβδομάδων της ζωής της στην Ελλάδα.

«Έπρεπε να πάμε στην Ελλάδα για να σκάσουμε από το χαβιάρι!» έλεγε και γελούσε η αδελφή της, η Μαρία, όταν σέρβιρε το πρωινό. Έμεναν προσωρινά σε ένα παλιό, πολλά χρόνια εγκαταλειμμένο σπίτι των συγγενών, σε ένα χωριό κοντά στην πόλη, μέχρι να βρουν δουλειά.

Το πλούσιο σε πρωτεΐνες πρωινό ήταν ό,τι έπρεπε μέσα στο άγχος για το αύριο. «Χρήματα δεν έχουμε, ελληνικά δεν ξέρουμε, δουλειά δεν βρήκαμε, αλλά μόνο μια βαλίτσα χαβιάρι θα μας κάνει ευτυχισμένους», ειρωνευόταν η Αντιγόνα, που λάτρευε τα μαύρα αυτά μπαλάκια κολλημένα το ένα στο άλλο. «Ενώ είναι κολλημένα δεν σπάνε! Πώς καταφέρουν και δεν γίνονται μάζα, λαπάς;» αναρωτιόταν.

Πέρασε ένα πρωινό ο γείτονας, ο Λευτέρης, έφερε λίγες τομάτες από το χωράφι του. Γλυκός άνθρωπος ο Λευτέρης, όλο κάτι τους έφερνε, τους λυπόταν: «Εγώ ήμουν

μικρός, δεν θυμάμαι, αλλά η μητέρα μου μας έλεγε πως, όταν ήρθαμε στην Ελλάδα από τον Πόντο το '22, οι ντόπιοι ούτε νερό δεν μας δίνανε. Δεν πειράζει, όλα θα στρώσουν, όλα θα πάνε καλά», παρηγορούσε τις αδελφές. Η Αντιγόνα του πρότεινε καφέ. Ο Λευτέρης αναρωτήθηκε: «Τι τρώτε; μαρμελάδα;»

«Όχι, είναι μαύρο χαβιάρι, θέλετε να δοκιμάσετε;» ρώτησε. Ο Λεύτερης αρνήθηκε να δοκιμάσει, μόνο καφέ έπινε τα πρωινά, αλλά πάλι αναρωτήθηκε: «Πού το αγοράσατε, δεν είναι πολύ ακριβό;»

«Είναι πολύ ακριβό, γι' αυτό το φέραμε από τη Ρωσία»

«Η Ελλάδα είναι πλούσια χώρα, εδώ κανένας δεν πεινάει».

«Έν' πλούσιον χώρα, άμα ας σο χαβγιάρ' χαπάρ' κ' έχ'νε ντο έν' και ντο κ' έν'. Θέλουμε' κι θέλουμε' θα τρώγουμ' ατο», του εξήγησε στα ποντιακά η Αντιγόνα. (*«Είναι πλούσια χώρα, αλλά το χαβιάρι δεν το εκτιμά κανείς. Θα το φάμε, δυστυχώς ή ευτυχώς, εμείς οι φτωχοί. Δεν το αγοράζει κανένας!»*)

Την άλλη μέρα, όλο το χωριό σχολίαζε τους «καλομαθημένους ρωσοπόντιους», που φέρανε πολλά πράγματα στην Ελλάδα, ακόμα και το μαύρο χαβιάρι για να το έχουν στα πρωινά τους! Αυτό το χωριό, το Φύλιρο, έγινε η ιδιαίτερη ελληνική πατρίδα της Αντιγόνας. Έτσι αισθανόταν, γιατί ήταν το πρώτο μέρος στην Ελλάδα που την αναγνώρισαν ως τεμέτερον κορίτς, «δικό τους άνθρωπο».

Πέρασαν από τότε πολλά χρόνια, ήταν τόσο «συμπυκνωμένα», τόσο γεμάτα, τόσο γρήγορα, που της φαινόταν σαν να πέρασαν κάποιοι μήνες.

«Τι γίνεται στη χώρα σας; Μας δείχνουν φωτιές και αναρχικούς!» Μια φωνή από το παρελθόν. Ήταν ένας παλιός συμφοιτητής της από τη Μόσχα, που έγινε ιερέας αλλά και συγγραφέας. «Μας δείχνουν βαρβαρότητες και εγώ ανησυχώ, ξέρεις πόσο αγαπώ την Ελλάδα!»

«Δεν είναι μόνο οι αναρχικοί, είναι και πολλοί έφηβοι, όμορφοι σαν άγγελοι μαζί τους», απάντησε η Αντιγόνα και προσπάθησε να εξηγήσει στον παλιό της φίλο τα γεγονότα που συνέβαιναν στην Ελλάδα, στο κατώφλι του 2009.

Η Αθήνα καιγόταν από φωτιές, ενώ η Αντιγόνα αισθανόταν ανακουφισμένη. Αισθανόταν δικαιωμένη. Είχε αρχίσει όλο και περισσότερο να προβληματίζεται για το

πώς είχε στρώσει η ζωή της στην Ελλάδα. Με καλοπέραση και φραπέδες, με καθόλου ενοχές για τα πουλημένα ιδανικά. Δεν της άρεσε ο εαυτός της, είχε γίνει σαν τους άλλους και τα χρήματα τα σκεπτόταν όλο και περισσότερο από τα άλλα, τα πνευματικά. Τώρα αισθάνθηκε μια λύτρωση μαζί με άλλους Έλληνες: «Η συνείδηση σ' αυτή τη χώρα δεν είχε χαθεί, απλά είχε κρυφτεί για μερικά χρόνια», σκέφτηκε.

«Από την Ελλάδα ξεκινά η πανευρωπαϊκή επανάσταση!» συνέχιζε ο φίλος της.

«Δεν νομίζω, είναι απλά γεγονότα. Ένας αγώνας κατά της διαφθοράς...»

«Όλα τα μεγάλα ιστορικά γεγονότα έτσι απλά ξεκινάνε», επέμεινε.

Ο φίλος της είχε και αυτός ενοχές για τα πουλημένα ιδανικά. Τελευταία, συναναστρεφόταν πολύ με νεόπλουτους καταθλιπτικούς που, μέσα στα πλούτη, έψαχναν για το νόημα της ζωής, έψαχναν να σωθούν... Ήταν κερδοφόρες οι πνευματικές επαφές του, σε βαθμό που απέκτησε διαμερίσματα στο κέντρο της Μόσχας και ήταν έτοιμος να πάρει ένα εξοχικό στη Χαλκιδική, με θέα το Άγιο Όρος. Το ήθελε πολύ.

Η Αντιγόνα κρατούσε το ακουστικό στο αυτί της, αλλά δεν τον άκουγε πλέον. Σκεφτόταν πως η Ρωσία, που προσπαθούσε τελευταία να επιστρέψει στην κυρίαρχη διεθνή θέση, δεν την ενέπνεε πλέον. Δεν αισθανόταν καμία νοσταλγία για τη χώρα που είχε γεννηθεί και μεγάλωσε. Τώρα, ήταν σίγουρη πως πραγματικά αγαπά μόνο αυτή τη μικρή χώρα, την Ελλάδα, όπου ζούσε με ρομαντικούς μερικές φορές ανθρώπους, αλλά πολύ αληθινούς. Ανθρώπους που ξέρουν να αγαπούν με πάθος τη ζωή και δεν φοβούνται τον θάνατο.

Αντί επιλόγου

Ο ανεκπλήρωτος έρωτας

«Είναι κουραστικό να σε ακούω συνέχεια να μιλάς για την Πατρίδα-Ελλάδα. Νομίζεις, την αγαπάς περισσότερο από εμάς, τους ντόπιους Έλληνες;» μου λέει μια φίλη. Άρχισα να ελαττώνω τις αναφορές στον πατριωτισμό μου. Αλλά έχω ραδιοφωνική εκπομπή και ρεπορτάζ. Δεν κρατιέμαι, μιλώ ξανά για την Ελλάδα και τις χαμένες Πατρίδες, νιώθω ενοχικά. «Ίσως έχουν δίκαιο οι φίλοι μου, σκέφτομαι. Όλο αυτό το πατριωτικό πάθος φαίνεται ψεύτικο απ' έξω. Η αγάπη δείχνεται στις πράξεις, τα λόγια είναι απλά λόγια».

Μετά, θυμήθηκα τον Νικολάι, τον Καλογέρωφ από τη Μαριούπολη. Πριν μερικά χρόνια, πήγα καλεσμένη στην Ουκρανία, στους Έλληνες, στο φεστιβάλ «Μεγα-Γιορτή». Είχα αργήσει λόγω πτήσης. Στο αεροδρόμιο ήρθε να με πάρει ένας νεαρός, ωραίος ντόπιος Έλληνας. Στον δρόμο, μου ζήτησε να με γνωρίσει με τον πατέρα του. «Φυσικά, μετά χαράς να τον γνωρίσω!» του είπα. Όταν φτάσαμε, είχε τελειώσει το επίσημο μέρος της Μέγα-Γιορτής, ξεκίνησε η συναυλία και το φαγοπότι. Πολλές συναντήσεις χαράς με ανθρώπους γνωστούς από παλιά μου έδωσαν μεγάλη ικανοποίηση, αλλά μέσα στη γιορτινή θορυβώδη βαβούρα, αισθάνθηκα ξαφνικά κουρασμένη και άκεφη. Ο πολύς κόσμος και τα τρελά ηχεία μου έφεραν τάση φυγής. Βλέπω τον νεαρό οδηγό με έναν κύριο γκριζομάλλη να έρχονται προς εμένα. Ο γκριζομάλλης με χαμόγελο φαρδύ, με μια σπίθα θαυμασμού στα ματιά και ανοικτή αγκαλιά, τρέχει πάνω μου: «Είστε από την Ελλάδα! Το ξέρω!... Σας έφερε ο γιος μου!» «Ναι, είμαι», του λέω με κουρασμένο χαμόγελο, από αυτά που σημαίνουν: «άνθρωπε καλέ, άφησέ με στην ησυχία!»

«Κοντά στην Ακρόπολη μένετε;» συνεχίζει ο κύριος.

«Όχι, μακριά. Δεν μένω Αθήνα. Στη Θεσσαλονίκη μένω».

«Νικόλαϊ με λένε!» Συστήνεται και με κοιτάει με μια τρυφεράδα και αγάπη, σαν να με ήξερε από πάντα. «Εγώ γράφω στίχους στα ρωμαϊκά! Είναι για την Ελλάδα!» μου ανακοινώνει με μεγάλη χαρά.

«Ωχ! Κι άλλος ποιητής! Πόσοι πια είναι σε αυτόν τον τόπο;» σκέφτηκα. Πριν λίγο μιλούσα με έναν άλλον, που και αυτός είπε πως γράφει ποίηση για την πατρίδα Ελλάδα.

«Γράφω για την Ελλάδα, αλλά δεν την είδα ποτέ μου!»

Και αν δεν μου αρέσουν τα ποιήματά του; Πρέπει να του πω ότι μου αρέσουν! Και ένα μπράβο να του πω! Πρέπει! Και τι άλλο καλό μπορείς να πεις σε έναν αυτοδίδακτο ποιητή για να του δώσεις χαρά; Συνεχίζω από μέσα την γκρίνια μου.

«Μπορώ να σας αγκαλιάσω;» με ρωτά αθώα, σα μικρό παιδί.

Θέλει και την αγκαλιά μου; Να τον αγκαλιάσω και να φύγω!

«Εσείς μόλις ήρθατε από την Ελλάδα! Θέλω να σας αγκαλιάσω σφιχτά! Αλλά συγγνώμη, μπορώ και να σας... μυρίσω;»

Έμεινα με τα χέρια ανοιχτά και με μια αμηχανία στο πρόσωπό μου. Τώρα τι να του πω; Δεν μου έτυχε ποτέ να μου ζητάει ένας άγνωστος την αγκαλιά μου, ούτε τη μυρωδιά μου.

«Συγγνώμη σας λέω, αλλά ήθελα να σας μυρίσω, γιατί νομίζω ότι οι άνθρωποι στην Ελλάδα μυρίζουν διαφορετικά, πολύ πιο ωραία από εμάς!»

Αγκαλιαστήκαμε. Τον κοίταξα συμπνευτικά...

«Οι άνθρωποι στην Ελλάδα μυρίζουν και ωραία και άσχημα, όπως εδώ, στην Ουκρανία». Εξαρτάται από τον άνθρωπο!

«Εσείς ξέρετε καλύτερα! Αλλά νομίζω ότι οι Έλληνες στην Ελλάδα μυρίζουν Ελλάδα, ενώ εμείς εδώ μυρίζουμε Ουκρανία. Μεγάλη διαφορά! Έχω όνειρο να πάω στην Ελλάδα και να τη δω, αλλά πότε να πάω; Είμαι τσαγκάρης και έχω πολύ δουλειά. Φτιάχνω και διορθώνω παπούτσια. Δεν τελειώνουν τα παπούτσια. Οι άνθρωποι περπατάνε, δεν σταματάνε ποτέ. Κάθε φορά, λέω, είναι το τελευταίο ζευγάρι και μετά θα πάρω την άδειά μου! Και δεν την παίρνω ποτέ την άδεια. Πάντα βρίσκω μπροστά μου ένα βουνό παπούτσια».

«Μήπως είναι τα οικονομικά προβλήματα;»

«Όχι, δεν είναι μόνο τα χρήματα, δεν έχω βίζα, δεν έχω άδεια, δεν ξέρω ελληνικά, σε ποια γλώσσα θα μιλώ εκεί; Θα μου πουν ότι είμαι ένας χωριάτης αγράμματος. Ντρέπομαι να πάω έτσι, φτωχός άνθρωπος, γκρεκ που δεν μιλεί ελληνικά».

Το ποίημά του για την αγαπημένη Ελλάδα το άκουσα με συνοδεία τη μουσική, που ηχούσε με μεγάλη ένταση από δυνατά ηχεία του γηπέδου, όπου χόρευαν τα χορευτικά ελληνικά συγκροτήματα απ' όλη την Ουκρανία.

Μετά, ζήτησα την αγκαλιά του. Αγκαλιάστηκα σφιχτά με έναν Έλληνα της διασποράς ερωτευμένο με την Ελλάδα, που φοβόταν να την πλησιάσει, γιατί πίστευε πως δεν της αξίζει, ότι ήταν λίγος γι' αυτήν. Του έφτανε μόνο το όνειρο, να πάει μια μέρα στην Ακρόπολη, του έφτανε η έμπνευση να γράφει στίχους, αφιερωμένες σ' αυτήν και μια αγκαλιά και η μυρωδιά της, που πίστευε ότι πήρε από μένα, την Ελληνίδα που πριν λίγες ώρες έφτασε με αεροπλάνο από τη Θεσσαλονίκη απευθείας στα μέρη του.

Λίγα λόγια για το βιβλίο

Η έκδοση αποτελείται από συλλογή είκοσι διηγημάτων με μία κεντρική ηρωίδα την Αντιγόνα, που είναι στη θέση της ακροάτριας ή παρατηρήτριας, αλλά και πρωταγωνίστριας στα γεγονότα που συμβαίνουν στην πρώην ΕΣΣΔ και την Ελλάδα τα τελευταία 30 χρόνια.

Οι τίτλοι των διηγημάτων μιλούν από μόνοι τους: «Ο μικρός Στάλιν», «Ο Αχιλλέας και ο Βοροσίλοβ», «Ο ξάδελφος Βασιλιάς Κωνσταντίνος Β'», «Η γιαγιά Μαρία, ο γάτος και ο Στάλιν», «Πώς ο θείος Κώστας έφτυσε τον Λένιν», «Ο Όμηρος και η Μαρία Κάλλας», «Μυστική οργάνωση “Παιδαγωγική Εταιρία”», «Το ΚΚΣΕ και το νεφρό της Αντιγόνας», «Ο Γάμος της 25ης Μαρτίου», «Η τύχη του Πούτιν»....

Αλλά και «Η γιαγιά - ρατσίστρια», «Η γριά Λεμόνα φεύγει στον Παράδεισο», «Γλυκό από σύκα», «Το θέατρο του Αχιλλέα», «Οι θείοι Σόνια και Κόλια και η γουρούνα τους Κάτκα», «Ο Πατέρας Βάνια», «Η Βάλια, το ποδήλατό της και ο έρωτας του Βάνια», «Μια βαλίτσα μαύρο χαβιάρι», επίσης αναφέρονται στις προσωπικές ιστορίες που διαδραματίζονται στην εποχή μεγάλων ιστορικών αλλαγών.

Οι ήρωες περνούν από πολλές συμπληγάδες και φτάνουν σε ένα και μοναδικό καταφύγιο, που έχει μόνιμες αξίες και τους δυναμώνει για να συνεχίζουν τη ζωή τους. Είναι η αγάπη και η αθωότητα που τους σώζει και τους δίνει ελπίδα και ευτυχία. Όλοι τους είναι πραγματικά ευτυχισμένοι άνθρωποι, γιατί μπόρεσαν και επιβίωσαν με όχημα την απόλυτη πίστη στον Θεό, αλλά και την αγάπη για ζωή που είναι ωραία, ό,τι και αν τους επιφύλασσε η μοίρα, γιατί το κάθε τέλος είναι και μια νέα αρχή...

Βιογραφικό

Η Σοφία Προκοπίδου είναι δημοσιογράφος, γεννήθηκε στο Καζακστάν, μεγάλωσε στη Ρωσία, στο Σότσι. Είναι φιλόλογος της ρωσικής φιλολογίας και εργάστηκε στη Μέση Εκπαίδευση της ΕΣΣΔ ως καθηγήτρια. Στην Ελλάδα ζει από το 1990. Από το 1997 έως σήμερα εργάζεται στο Αθηναϊκό - Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων. Είναι μέλος της ΕΣΗΕΜ-Θ. Έχει γράψει στην ελληνική γλώσσα δύο θεατρικά έργα: «Η χώρα των μανταρινιών» και «Ρόζα και Άντα».

Το «Μια βαλίτσα μαύρο χαβιάρι» είναι το πρώτο της λογοτεχνικό βιβλίο, που το 2016 μεταφράστηκε και εκδόθηκε στη Μόσχα με τίτλο: «Η γριά Λεμόνα φεύγει στον Παράδεισο και άλλες ιστορίες της Αντιγόνας»

